

ganismo de avanzada bien disciplinado y extendido sobre el resto del cuerpo nacional, exaltando la grande promesa histórica que es la República española y preparando su triunfo en unas elecciones constituyentes ejecutadas con las máximas garantías de pureza civil.^{5º} Pero, al mismo tiempo, nuestra Agrupación irá organizando, desde la capital hasta la aldea y el caserío, la nueva vida pública de España en todos sus haces, a fin de lograr la sólida instauración y el ejemplar funcionamiento del nuevo Estado republicano.

Importa mucho que España cuente pronto con un Estado eficazmente constituido, que sea como una buena máquina en punto, porque, bajo las inquietudes políticas de estos años, late algo todavía más hondo y decisivo: el despertar de nuestro pueblo a una existencia más energica, su renaciente afán de hacerse respetar e intervenir en la historia del mundo. Se oye con frecuencia, más allá de nuestras fronteras, proclamar como el nuevo hecho de grandes proporciones que apunta en el horizonte y modificará el porvenir, el germinante resurgir ibérico a ambos lados del Atlántico. Nos alienta tan magnífico aguero, pero su realización supone que las almas españolas queden liberadas de la domesticidad y el envilecimiento en que las ha mantenido la Monarquía. Incapaz de altas empresas y de construir un orden que, a la vez, impere y dignifique, la República será el símbolo de que los españoles se han resuelto por fin a tomar briosaente en sus manos propias su propio e intransferible destino.

I nosaltres ens tornavem a preguntar : I de Catalunya, que ?

Francesc Cambó va perdre els estreps en assabentar-se del manifest dels intel·lectuals i el dia 14 de febrer declarava a la premsa espanyola: Espanya da la sensació de encontrarse en una situació prerrevolucionaria y que la aristocracia y la burgesia daban el traite espectáculo que han dado los paises en vísperas de ser expliades y extirpados. El movimiento revolucionario espanyol es más superficial que profundo y su fuerza radica en las debilidades y ausencias del Gobierno y en la inconsciencia y cobardia de los elementos antirrevolucionarios. La inmensa mayoría del país ni quiere revolución, ni dictadura, ni que vuelva el viejo régimen, sino

sentirse gobernada. Hoy son muchos los españoles que saben que las revoluciones pueden llevarnos a las mayores catástrofes y significar un enorme retraso para nuestro progreso espiritual y material. Un ejemplo decisivo lo ofrece el estado de espíritu diversos de Barcelona y Madrid. allí, con sentimiento republicano tradicional, no se manifiesta la opinión revolucionariamente y en Madrid, desgraciadamente, una minoría da la sensación de un ambiente revolucionario que es un mero artificio. Las masas, sin ideales, no resistirían nunca el empuje revolucionario de una minoría excitada. La revolución es como las vfloras, que sólo encuentran en los terrenos abandonados y yermos. Es con la acción ciudadana activa como se impide el estallido revolucionario.

Francesc Cambó es veu que estava disposat a tot. Després d'anunciar l'extermíni dels separatistes catalans que no estiguessin d'acord amb una possible entesa general espanyola, anunciatava una terrible represió contra els intel·lectuals i polítics republicans que s'algaven, de paraula, contra la monarquia. Si el deixaven fer a ell, tot això s'acabaria ben aviat.

Es que volia que li encarreguessin el restabliment de l'ordre ?

Es que volia tornar a sortir al carrer amb el bragal del somtent i l'escoleta de dos canons penjada a l'espatlla ?

Cambó deia que a Barcelona no havia de passar res. I a Madrid, tampoc.

Les properes eleccions, fossin de la mica que fossin, no les guanyarien els caps calents que seguien a Macià, ni els joves desencaminets d'"Acció Catalana" que havien sortit dels rengles de la Lliga i anaven a la deriva. La Lliga tornaria a triomfar a tot arreu. I seria la Lliga qui reorganitzaria les forces polítiques de Madrid i tot...

De seguida es va saber que Romanones i el Marqués d'allucenes amb Cambó com apèndix, s'adonaven que ells tots sols no podien arriscar-se a participar en unes eleccions que havien mort abans de néixer o de celebrar-se. Aleshores, el rei va intentar una nova maniobra, renunciant a la propia dignitat reial, i va encarregar la formació d'un nou govern al cap del Partit Conservador José Sánchez Guerra que

havia participat en diversos complots que no anaven solament contra Prínce de Mí-
vara sinó també contra el rei que l'emparava. I, cosa sorprenent, la primera ges-
titó que va fer Sánchez Guerra per a intentar de formar govern va ser anar a la pre-
só en hi havia els republicans per a oferir-los unes carteres de ministre, oblidant-
se que fossin empresonats com a signants del manifest subversiu dit de la Espanya con
honra. I calia suposar que aquella gestió l'havia fet amb l'autorització previa
d'Alfons XIII.

A la Presó Model de Madrid hi havia, com hem dit, Alcalá-Zamora, Aaura, Largo
Caballero, De los Ríos i Alvaro de Albornoz. Els altres signants del manifest anti-
monàrquic no s'havien presentat a fer-los costat: Prieto, Azana, Lerroux, Casares,
Lomingo, Nicolau d'Olver, i Martínez Barrios, s'havien fet fondejassos: s'havien aman-
gut per Madrid o províncies, o havien passat la frontera si és que ja havien tornat
de l'exili. Perque Nicolau d'Olver encara no havia retornat en el moment de consti-
tuir-se el Govern Provisional de la República Espanyola.

La resposta que van donar a Sánchez Guerra els republicans i socialistes empreso-
nats, va ser explicada pels mateixos empresonats que, sense cap dificultat, van po-
der donar a la premsa madrilenya aquesta nota:

No queremos acogernos a la socorrida fórmula de que para juzgar a un Gobierno de-
be aguardarse a conocer su composición y sus actos. Sin perjuicio de atender éstos y
de examinar aquélla, basta el carácter con que se anuncia el Ministerio constituyente
para considerarlo una primera etapa o victoria de la decisiva que obtuvo y completará
la revolución, tan solo a juicio de los miopes, vencida en diciembre.

La fuerza constituida por republicanos y socialistas sigue inquebrantablemente
unida y en marcha, sin que pueda entrar en el Gobierno trazado, ni siquiera como fis-
cal presente. Actuará vigilando desde fuera para el triunfo inevitable de la República
y el empuje revolucionario que mantiene y perfecciona será el punto de apoyo único
que encuentre la rectitud, la independencia y la existencia del nuevo Gobierno, que,
nombrado protocolaria y oficialmente por la Corona, sólo ha sido posible por la pa-
janza de la República, donde aquél encuentra su verdadero origen.

La situación teóricamente contradictoria e históricamente frustrada siempre de un Poder constituyente pleno, libre y sincero, coexistiendo con el resto o a la sombra siquiera de otro Poder constituido, planteará dificultades y zozobras, frente a las cuales viviremos en un alerta de organización y propaganda.

Seguros estamos de que unas elecciones verdad proclamarán levemente la República, y resueltos también a que ninguna intriga o influjo de los poderes tradicionales arrebate nuestra victoria ni mediaticé el poderío y el significado que quiere ostentar el nuevo Gobierno. Sin duda su ánimo presiente, y la realidad demuestra, el máximo de sus esperanzas y los límites de su cometido honroso y patriótico; supervisar la transición y salvar el orden; pero deberá ser ciego a la suerte de ningún otro aseguramiento y a la torcedura de medios y procederes para retrasar el naufragio voluntario y ya virtualmente consumado.

La gestió de Sánchez Guerra es va fer el dia 16 de febrer i un cop fracassat en el seu intent, va anar a comunicar al rei el resultat negatiu del seu encarrec i el dia 18 dimitia el govern Berenguer. Si Primo de Rivera havia governat sis anys, quatre mesos i tretze dies, Berenguer dimitia o era dimitit pel rei i només havia governat uns tretze mesos i mig.

Aquella segona Dictadura, que algunes consideraven que havia estat blanda, oblidant els afusellaments recents i les persecucions de tota mena, a començaments del 31 era format d'aquesta manera:

Presidència i Exercit: general Dámaso Berenguer, conegut també com a comte de Llavan havia estat ministre de la Guerra durant el govern de Romanones de l'any 1913 i va ser destituït i processat a causa de l'enderrocament de la Comandària de Melilla, fet conegut amb el nom de desastre d'Annual; el van amnistiar per ordres del rei l'any 1927 i després se'l va nomenar Cap Militar d'Alfons XIII, demostrant la complicitat i la servitud.

Els altres que formaven el seu govern, eren els següents:

Estat: duce d'Alba

Marina: contralmirall Carvía.

Hacienda: Julio Wais.

Gobernació: Leopoldo Matos.

Instrucció Pública: Clías Tormo.

Foment: José Estrada.

Trabajo: marques de Guad-el-Selhi.

Economia: Luis Rodríguez de Viguri.

Tots al servei d'Alfons XIII, a qui el poble aliudia quan parlava de l'Africano o del Cametes i Llapiassera, a Madrid o a Barcelona.

El darrer govern de la Monarquia

El substitut del general Berenguer va ser el capità general de l'artilleria, el qual va declarar que havia fet un govern de concentració nacional. El Govern era aquest:

Presidència: Juan Bautista Asnar.

Estat: comte de Romanones.

Exercit: Dámaso Berenguer.

Marina: José Rivera.

Hacienda: Joan Ventosa i Calvell.

Instrucció Pública: José Casón Larín.

Ovació 16: 10 del 01.02.00.

Foment: Juan de la Cierva.

Treball: dons de Maury.

Economia: comte de Bucallos.

Romanones va redactar una nota sobre el resultat de les consultes i la solució que hi havia donat Alfons XIII. Aquella nota anava destinada al Consolat d'Affaires Espanyol a l'estrangeir però es va repartir als periodistes porque la publicuessin i es considerés com l'explicació pública de la solució de la crisi:

Durante el proceso de la crisis ha regresado de Londres Su Majestad la Reina Victoria. En las estaciones de tránsito, singularmente en San Sebastián y Valladolid, donde la detención fue más prolongada, se congregó numerosa muchedumbre, que la aclamó con entusiasmo, así como al Rey y a la Monarquía. La explosión del sentimiento monárquico culminó a la llegada a Madrid, donde una multitud inmensa de todas las clases sociales la ovacionó, acompañando a la comitiva regia hasta el palacio real, en cuyos alrededores, totalmente ocupados por la muchedumbre, redoblaron las aclamaciones, a las que hubieron de corresponder los Reyes saludando al gentío desde los balcones de palacio.

La manifestación ha sido tan espontánea como extraordinaria y reveladora de los sentimientos de la inmensa mayoría del pueblo español.

El nuevo Gobierno, aparte de atender a los más urgentes problemas planteados por la realidad española, y de proponerse apaciguar las ardorosas contiendas políticas, abriga como capital designio convocar Cortes con el carácter de Constituyentes, que reformen la Constitución de 1876 con toda la amplitud necesaria para que en ella encuentren cuaje jurídico y garantía legal todas las corrientes de opinión española, por extremas que sean, y fórmula adecuada los anhelos de nueva organización del Estado para comunicarle la eficacia requerida y la concurrencia indispensable con los nuevos problemas y los tiempos nuevos.

El Gobierno recogerá igualmente las aspiraciones manifestadas por grandes sectores de la opinión catalana, con el anhelo de que sus reivindicaciones tengan fórmula satisfactoria dentro de la organización nueva del Estado español, y que las energías espirituales hoy divergentes se asocien y unan para la común obra del engrandecimiento de la patria.

Aquest paràgraf devia valer, pel senyor Cambó, el ministre que havia donat al nou Govern de la monarquia borbonica. Pero encara li van prometre més; unes paraules que havien de ser penyora de les reformes que volia fer Alfons XIII a través dels seus ministres per a mirar de satisfer la voluntat dels catalans... o almenys dels catalans de la Lliga Regionalista.

La Declaració ministerial feta pública, encara prometia més:

Deseooso el Gobierno de dar, sin quebranto de las funciones esenciales de la soberanía del Estado, adecuada solución al problema de Cataluña, ofrece someter a las Cortes un proyecto en el que, para la determinación de funciones, se tome como base mínima la ponencia de la Comisión extraparlamentaria formulada en 1919, bajo la presidencia de don Antonio Maura, otorgando a la región plena autoridad en el ejercicio de las funciones que le sean atribuidas, evitando costosas y perturbadoras duplicidades de servicios. Ofrece, igualmente, el Gobierno presentar un proyecto fijando las condiciones y garantías para que una o varias provincias puedan constituirse en región y las facultades que se le pueden conceder.

Romanones havia parlat de convocar Corts Constituents i ara la Declaració ministerial parlava de començar per les eleccions municipals, després es farien les provincials i, finalment, les de Diputats a Corts amb la particularitat que les noves Corts tindrien el caràcter de constituents. I, totes, naturalment, serien per sufragi universal.

No es podia demanar més, ci? Pero s'havia d'anar amb peus de plom per tal d'evitar qualquevol relliscada.

La gent de la Lliga tornava a penjar darrera la porta la seva escopeta i es fregava les mans de satisfacció porque ja es veia a la butxaca una nova Mancomunitat ampliada i, de seguida, la formació d'una nova Comissió Extrajurisdic-toria que, com la de l'any 1919, s'encarregaria de redactar un projecte d'autonomia regional per a Catalunya. Per bé que, aquesta vegada, el president no seria Niceto Alcalá-Zamora porque ara ja havia arribat al cap d'amunt de la seva carrera política o estava a punt d'arribar-hi. Tampoc no seria aplicada la guillotina en plena discussió, com va fer Romanones l'any 19.

El retorn definitiu de l'Avi

Francesc Macia esperava, impacient, el moment del seu retorn definitiu a Catalunya; volia intentar de nou el seu pas per la frontera catalana i ja havia pensat el que faria per tal de poder passar burlant la vigilància de la policia espanyola, després de travessar tot França també clandestinament.

Mentrestant, les relacions amb els catalans d'Amèrica s'enverinaven de mala manera. Les notícies de Barcelona rebudes pels amics de Cuba a través d'antics separatistes de l'interior de Catalunya i al març del Directori ("Estat Català", els provocaven la més energica protesta i no podien pensar que Francesc Macia no n'estés assabentat o no hi estés d'acord. Estaven ben convencuts que tot el que es feia era perfectament coordinat entre els dos Directoris: el de Barcelona i el de Brussel·les. Consideraven que les relacions amb els republicans espanyols feien impossible la realització dels acords presos per l'Assemblea Constituent del Separatism Català, celebrada a L'Havana amb la participació activa de Macia, Gassol i Carnor-Ribalta.

Francesc Macia no sabia com explicar-ho als seus fidels seguidors d'Amèrica i especialment als de Cuba. L'Avi no s'atrevisà a dir-li la veritat del que passava per por de quedar malament com a capdill del moviment independentista català davant d'aquells catalans emigrats que havien treballat i treballaven tan desinteressadament al servei de la independència del nostre poble. I era cert que tot el que feia el doctor Aiguader a Barcelona en nom "Estat Català" i, en realitat, en nom d'ell tot sol, es realitzava sense la previa conformitat de Macia i, moltes vegades fins i tot deixant de banda els altres dos membres del Directori de Barcelona. L'Avi volia retornar a Catalunya per aclarir aquella situació i veure quins compromisos polítics s'havien contret sense comptar amb ell.

Pero els catalans del "Grop Nacionalista Radical" de Santí i o de Cuba no volien esperar més i el dia 6 de gener de 1931, abans que Macia pogués tornar a Barcelona, prenien el següent acord:

"Separar-nos per complet de la disciplina i del cabillatge de Macia; deixar sense efecte el nomenament de president d'Honor a favor seu i de soci d'Honor a favor de Ventura Gassol, títols que se'ls havien ofert durant la seva estada a Cuba; retirar de l'estatge social els retrats de Macia i de Gassol i sol·licitar de les famílies cubanes que demanessin a Macia la devolució de la bandera catalana que li havien lliurat".

Quin dia va arribar Francesc Macia a Barcelona?

Al cap de més de quaranta anys, encara no s'havia pogut aclarir del tot quin dia va ser, del mes de febrer de 1931, que Francesc Macia va poder tornar a passar del seu exili de Bèlgica a la França —que encara el tenia expulsat—, i travessar la ratlla oficial que parteix el territori català i que per un costat el domina l'Estat francès i per l'altre costat l'Estat espanyol.

La biografia de l'Avi, escrita per Alfons Maseres i publicada a la col·lecció "Quaderns Blaus", de la Llibreria Catalonia, de Barcelona, és una edició sense data però evidentment feta abans de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia atorgat per les Constituents espanyoles, pel que diu l'autor. Maseres, diu que Macia va entrar, per segona vegada a Catalunya, procedent de l'exili, a mitjans del mes de febrer de 1931; Manuel Viusa, autor d'una biografia titulada Francesc Macia, President de Catalunya, publicada dins la col·lecció "Quaderns de l'Associació Catalonia", de París (1968), concreta que l'Avi va retornar per segona vegada a Catalunya el dia 22 de febrer de 1931; i Manuel Cruelis, en el seu Francesc Macia, editat dins la col·lecció "Quaderns de Cultura" de l'Editorial Bruguera, de Barcelona (1971), ja només parla del mes de febrer de 1931, sense concretar el dia.

Molt recentment, hem tingut l'oportunitat de veure un memòri signat per Francesc Macia, Ventura Gassol, Jaume Aiguader, Rafael Ramis, Eduard Castells i una dotzena més d'amics i admiradors de l'Avi que porta data del 4 de febrer de 1931. Aquest

ment era d'un restaurant que hi havia per aquell temps a l'Avinguda de Sant Antoni i el van trobar, entre els papers del seu paquet, els fills del nostre estimat amic i company Manuel González Alba, mort heroicament en lluita contra les forces de l'Exèrcit espanyol el 6 d'octubre de 1934, al Centre d'Informatiu de l'Esquerra del Comerç i de la Indústria (CAUCI), de Barcelona, al costat de Jaume Compte i del jove Ànadem Bardina.

La trobada d'aquell anuï-record de l'homenatge finí tristament per un grup de seguidors de Francesc Macià -i segurament el primer que se li va dir-, en la seva arribada --, encara que no hi figurava la signatura del malmenyat Alba, com passa sempre que es recullen signatures d'un projecte d'homenatge o d'una commemoració qualsevol, per part del que les recull --, vol dir que Manuel i els seus talls hi era. Però com que El Maestro Gráfico, de Barcelona, corresponent al dia 24 de febrer de 1931 publicava la fotografia del dinar familiar que s'havia fet el dia de l'arribada a casa del doctor Antoni Payà, endre de l'Avi, vol dir que aquell primer dinar que es va fer en familiar, era del dia 23. I és segur que la data del 4 de febrer que figura al menú comentat estava equivocada i correspon al dia 24, l'entorn d'haver arribat l'Avi a Barcelona.

Però sembla que no té gaire importància registrar aquesta data del 23 de febrer de 1931, però si pensem que disposava de molt pocs dies per a socir-se a prendre la important determinació política que va culminar amb la celebració de la Conferència d'Esquerres que s'havia de celebrar els dies 17-18 de març, seguent o sigui al cap d'un mes escas de la seva arribada, creiem que val la pena de tenir-la en compte. Perque el dia 19 de febrer s'havia format el govern de l'Almirall Aznar i abans de dos mesos s'acabaria el regnat del Reis Alfons XIII.

Els tres biògrafs estatuts - Maseres, Viusa i Cruells, així si, coincidien en afirmar que Macià havia arribat per Port-Bou i que havia agafat el tren fins a Hostalric per després continuar el viatge camí a Barcelona, seguint una llarga caravana d'automòbils que s'havia anat formant en passar pels pobles de Catalunya.

A més a més dels que s'incorporaven a la comitiva, sortien a rebre'l paresos i obrers i gent de la classe mitjana; dones, homes i joveñals de diversos estaments que volien coneixer l'Avi i saluuar-lo amb la maxima admiració i el més gran respecte.

Tots estavem convençuts que l'arribada de Francesc hacia permetria d'aclearir la situació política catalana, adoptar mesures per a donar la darrera batalla a l'enemic i obrir noves perspectives al nostre poble.

El període constituent espanyol

Els polítics espanyols partidaris de continuar apuntalant la monarquia borbònica d'Alfons XIII per por del que poguéss passar amb una república, s'entestaven en considerar vigent la Constitució de 1876.

Conservadors i liberals, mauristes, romanistes i reformistes, després d'haver tolerat sense protesta el règim dictatorial de Primo de Rivera propiciat pel seu rei - que havia prescindit de la Constitució del temps d'Emilio Castelar i d'Alfons XIII -, insistia en restablir-la com si no hagués passat res. I la Lliga Regionalista coincidint amb aquella trega perquè havia esmoevingut la Lliga Regionalista espanyola en abandonar la disciplina estrictament catalana del seu antic partit per adoptar la disciplina espanyola del Partido Centro Constitucional, nou de trinca, sorgit per iniciativa de Francesc Cambó i, naturalment, d'acord amb el Comitè d'Acció Política del seu antic partit.

La nova "força" política espanyola era posada, segons Cambó, sota la seva direcció personal però a condició que actués darrera la cortina fent el paper d'una eminència gris i fent-se la il·lusió que el duc de Maura, el comte de Romanones i els altres que coincidien amb ells, en servir-se de la gent de la Lliga i així aconseguir que desapareix el partit que sempre els havia fet tanta cosa, no li posarien cap mena d'entrebarres a les seves iniciatives encaminades a regenerar Espanya, crengut que podrà portar tot Catalunya a remolc de les seves ambicions imperialistes com si el poble català no pintés res i com si tota fóssim de la Lliga.

Pero el mateix dia que era destituït el general Burguete com a president del Consell Suprem de justícia militar d'Espanya, un catedràtic jove, fins aleshores poc conegut, catedràtic de la Facultat de Dret de la Universitat de Valladolid,

127

- Lluís Recasens Siches -, pronunciava una conferència que li havia encarregat l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Madrid, sobre el tema La teoria del Poder constituyente aplicada a la actual realitat política espanyola, on, acceptant l'opinió dels grans juristes europeus especialitzats en dret públic, afirmava que quan una Constitució ha estat supresa, encara que sigui per una curta temporada, ja no servia ni es podia tornar a considerar com a vigent. Unes Corts Constituents noves podrien aprovar-ne una d'exactament igual però ja no seria la mateixa. I és evident que quan es reuneixen unes Corts Constituents és perquè hi ha el decidit proposit de fer-ne una de nova ben diferent de l'anterior. Sera millor o pitjor, segons el criteri de cadascú però mai no sera la mateixa.

Una teoria jurídica de pes que, anys a venir, també seria valida per considerar anul·lada la Constitució espanyola republicana de 1931 i el seu appendix l'Estatut de Catalunya de 1932, a partir del moment del triomf de Franco i de l'establiment del seu regim que preseindia en absolut de la Constitució republicana espanyola i dels Estatuts d'Autonomia de Catalunya i d'Euskadi.

Un dia abans d'acabar-se aquell mes de març, encara es reunia un altre Consell de Guerra a Jaca per a jutjar 74 processats més, tots ells oficials de l'Exercit espanyol acusats de negligència. Els condemnats que, a més a més, fossin expulsats de l'Exercit serien destinats a complir la pena a Chafarinas o a Maó. I els que poguessin continuar exercint la professió militar anirien a complir la condemna a uns castells de la península que sempre estaven a la disposició dels professionals de l'Exercit espanyol.

Pero aquells darrers condemnats pels fets de Jaca gairebé van anar i tornar en pocs dies perquè de seguida van ser indultats, amb tot i haver estat aprovades condemnacions de cadena perpetua, commutades per penes de presó de vint-i-cinc anys.

Amb anterioritat s'havia presentat a les autoritats militars i havia ingressat a les presons militars de Madrid, el capità d'artilleria José de la Roquette, l'aviator que havia transportat a Portugal al general Queipo de Llano en fracassar la rebel·lió de Cuatro Vientos.

No vale ofrecer como remedio correcto ni como solución posible el pleno restablecimiento de la legalidad anterior a 13 de septiembre de 1923, alegando que la violación del Derecho no destruye su vigencia normativa. Porque esto, que es cierto con respecto a un precepto concreto dentro de un sistema cuya vigencia unitaria se mantiene, en cambio es absurdo si lo referimos a la totalidad de un orden jurídico. Porque incluso el propugnador más apasionado del purismo positivista normativista, Hans Kelsen, dice que para reconocer como vigente un sistema jurídico, se requiere un minimum de facticidad, esto es, de regular cumplimiento de su norma fundamental o lo que es lo mismo, de su constitución. Y en España, la Constitución de 1876 hace siete años y medio que ha dejado de regirnos en todos sus componentes esenciales. En las demás teorías, menos propensas a destacar la pureza normativa de la regla jurídica, el hecho de la realización viva, de los fundamentos fáticos del Derecho, cobra aún mayor importancia.

I la seva conclusió es aquesta: Cuando falta el derecho constituido se entra en situación constituyente. Conclusió que el porta a fer una altra afirmació ben lògica: La suspensión total de la Constitución entraña su definitiva caducación.

Recasens Siches, recordava a continuació el contingut d'un article que havia publicat un any enrera (8 de març de 1930) al diari madrileny El Sol, en el qual deia: Hace cabalmente un año, tachando de absurda la versión de que la Constitución de 1876 hubiese estado tan sólo suspendida, ell replicava: Según tal supuesto, quedaría en una especie de ley fundamental del Estado en una especie de edificio de quita y pon, en una especie de aparato de uso intermitente. Ya a primera vista se siente como una aberración inconcebible el supuesto de que la armazón constitutiva de la vida del Estado (en todos y cada uno de sus elementos) pueda ser desmontada sin quedar destruida definitivamente y vuelta a montar después por partes a discreción... No es posible la suspensión total de una Constitución; tal extraña cosa significa su muerte y jamás un colapso. Lo que nazca después, de nuevo, podrá parecerse a lo pendiente, copiarlo si se quiere; pero en todo caso será una entidad distinta que no puede soldarse con aquella de la cual está

Estavem molt a la vora de la caiguda de la Monarquia i encara feia la seva vida normal la grotesca i funesta Unión Monárquica Nacional creada pel general Miguel Primo de Rivera. El general feia un any que havia mort exiliat a París i els seus col.laboradors més immediats es recordaven d'ell i celebraven un acte d'affirmació amb l'exusa d'aquell primer aniversari. Hi van prendre part Calvo Sotelo, Callejo, Yanguas, Castedo, Gabilán, Maestu, Fuentes Pila, Pomán, Aristizábal i el fidel pupí de Barcelona Miró i Trepat. De la família del difunt hi assistien els seus fills José Antonio i Miguel.

Pero reflexionem sobre la tesi jurídica de Recasens Siches i veiem que deien els juristes europeus sobre el poder constituent.

El jove catedràtic de Valladolid que no militava en cap partit polític, no tenia pels a ~~excesos~~ la llengua quam deia: Ausente desde hace años la regulación jurídica, puesto que la apariencia de ella ha sido desmentida por las tres Dictaduras - iguales en su esencia y en su resorte motor, aunque con distinto secretario : Primo, Berenguer, Aznar - , impone un nudo poder arbitrario. No se trata de meras infracciones particulares de la Ley por el poder público - que tal hecho anormal puede suceder eventualmente en todos los regímenes jurídicos, sin menoscabo de su vigencia - , antes bien, de una sistemática y descarada evasión de toda norma. Después de haber caído la antigua legalidad del régimen monárquico constitucional, ésta ni siquiera fue sustituida por un régimen de monarquía absoluta, sino que cobró imperio la arbitrariedad de un despótico poder personal, ajeno y superior a toda norma.

I, en el capítol V d'aquella tesi, Recasens, continua dient:

Sí carecemos de Derecho constituido, es palpable que sólo habremos de conseguirlo a través de un período constituyente en la ilimitada amplitud de su acepción. Esto es, roto el antiguo Derecho, carentes de otro nuevo, no puede existir un poder jurídico constituido con títulos de legitimidad, sino tan sólo el poder constituyente, pleno, uno e indiviso, de la soberanía nacional.

147

separais nada menos que por siete años de otro régimen, que ni siquiera fue jurídico, sino de mala arbitrariedad.

A continuación, Recasens Siches tirava a matar contra la monarquía i contra el propi rei, quan deia: ... en la actual situación española, la Corona queda excluida a priori del poder constituyente por mera definición, pues los títulos de legitimidad en que ella se apoyara en otra época - a tenor del régimen constituido de 1876 - han caducado inexorablemente con el derrumamiento de éste. Y a mayor abundamiento, pendiente de saúcción el delito de alta traición - que entrando el golpe de Estado -, el pueblo español no puede aceptar como jurisdicción reparadora el arbitrio de quien cabalmente cometió este atentado y consumó el despojo.⁶⁶ Y en aclaración de posibles dudas, diré que esta resultante sólo puede estimarse normal y legítima cuando procede libremente de la conciencia de los ciudadanos y no cuando es fruto del miedo ante la amenaza de la fuerza bruta... Que la Monarquía española es incompatible con el orden ciudadano de un régimen auténticamente constitucional, lo prueba, aparte de una prolongada experiencia histórica, la actual confesión por vía de obra, al reconocer la propia Corona que ella no puede vivir tranquila ni segura con un pleno imperio de los derechos de libertad y de la decisión democrática, que cuidadosamente evita con sucesivos subterfugios el gobierno palatino.

I de la teoria, Recasens Siches passa a la practica quan diu:
Los actuales republicanos y revolucionarios, que repugnábamos la política anterior al golpe de Estado - a lo peor de la cual se acoge de nuevo la Corona -, no hubiéramos apoyado entonces ninguna violencia contra ella, por respeto a la paz y a la continuidad de la vida jurídica nacional. Creemos que al ansia revolucionaria de hoy la absuelve plenamente de ese reproche el hecho de que no puede culpársela de haber roto la paz y la continuidad - hoy inexistentes - y el propósito de hacer imposible, de una vez para siempre, que la vida pública española esté sujeta a connociones producidas por valedades palatinas.

La fundació del Bloc Obrer i Camperol

En una de les meves primeres anades de nubí a Barcelona em vaig posar en contacte amb Jordi Arquer per agrair-li el gran servei que m'havia prestat ajudant-me a liquidar la Llibreria de la Sala Parés que havia estat clausurada per la policia el mes d'abril de 1926, arran de la meva detenció.

Desenganyat de la meva intervenció a "Estat Català", vaig rossor amb un cert interès i simpatia la notícia que pel novembre de 1928 - mentre jo era a proaïdi -, s'havia constituit a Barcelona un grup socialista català d'esquerra que, clandestinament, s'havia convertit en Partit Comunista Català. Els seus principals promotores havien estat, a més de Jordi Arquer, Amadeu Bernadó, Vicenç Botella, Josep Coll, Domènec Manon, Daniel Domingo Montserrat, que jo no coneixia. D'ençà de la formació d'aquell grup havien passat un parell d'annys i em deien que ja havien fet uns 600 adeptes entre tot Catalunya, una bona part dels quals eren de les comarques lleidatanes. Em costava de creure perquè havien hagut de treballar clandestinament sota el règim dictatorial de Primo de Rivera i en aquelles circumstàncies era molt difícil esquivar la vigilància de la policia i, a més a més, fer pressulits. Em recordava dels afiliats actius i de la vida organitzativa, també clandestina, de l'organització "Estat Català" i em semblava impossible.

Fos con fos, tant si eren molts com si eren pocs, i sense saber ben bé a base de quins principis orientaven l'acció política i social, de seguida m'hi vaig sentir lligat. Havia pensat molt en la urgència de constituir una organització o partit d'orientació nacional catalana i de contingut socialistes revolucionaris; de disciplina estrictement catalana o situat al marge de les seccions de partits socialistes i comunistes espanyols que hi poguessin haver a Catalunya i sense cap pressa per a entrar en relació amb els d'Espanya. Estava decidit a trencar amb "Estat Català" i

el seu "Estat Català" i disposat a incorporar-me al P.C.C. Pero, primer de tot, necessitava trobar feina segura i això no ho vaig aconseguir fins al cap d'uns mesos. Mentrestant, la meva posició respecte del nou partit no va passar de simple simpatitzant sense arribar a cotitzar ni portar a cap activitat política. I en sembla que només vaig assistir a unes quantes converses, més que reunions, a l'estatge de l'Ateneu Empordanès, del carrer del Pi número 7, on aquells amics es reunien. I encara no vaig arribar a tenir una idea concreta del seu programa.

Un altre amic al qual vaig anar a veure va ser el meu ex protector de presidi, el reusenc Eusebi Rodríguez Salas, que després d'actuar en els rangles sindicalistes de la CNT havia esdevingut un enemic acerrim dels anarcosindicalistes i s'havia tornat un comunisme furios, sense que mai m'hagués donat la impressió d'haver llegit un llibre sincer sobre aquelles idees marxistes o leninistes. Rodríguez Salas vivia al carrer de la Cadena número 27, entresol, segona, amb una dona que el cuidava tot el que podia a base de tenir una petita botiga de plata i olles als baixos d'aquella mateixa casa.

Joaquim Maurin, que calculo que devia sortir de la Presó Model de Barcelona entre els mesos de febrer i març de 1930, arran de la meva primera abada a presidi, suposo que va marxar cap a París a finals d'aquell mateix any i des d'allà on va començar a escriure al Reformatori d'Alacant i a fer-me arribar llibres i revistes amb la bona intenció d'ajudar-me a passar l'estona, cosa molt d'agradir, tot i que no tenia temps d'avorrir-me tel com m'havia organitzat aquella mena de viure entre reixes i parets. Després, m'imagino que Maurin devia retornar a Barcelona cap a finals d'agost de 1930 perque el 26 de setembre ja publicava un article a La Batalla propugnant la creació d'un Bloc Obrer i Camperol, con organiació filial de la Federació Comunista Catalano-Balear, de la qual era secretari general. Poca dies més tard també signava el manifest pro-amnistia que havia redactat el doctor Aiguader i publicat amb data 2 d'octubre d'aquell mateix any, aprofitant l'avinentesa de l'expulsió de Francesc Macia.

Així que Maurin va regresar a Barcelona va fer per manera de veure'm perque en

166

volia incorporar a la seva organització, ja separada del Partido Comunista de España, potser perquè no havia pogut ocupar la secretaria general - vaig pensar més tard -, degut a les seves discrepàncies amb els dirigents espanyols a proposat de la manera com s'havia de tractar el problema de les relacions sindicals amb els elements de la CNT; mentre Joaquim Maurin era partidari de treballar dins els sindicats comunistes, els de Madrid es decantaven per la creació d'uns sindicats nous i mirar d'amar conquistant adeptes entre els obrers que figuraven a l'organització confederal. Però havia succeït que Maurin havia fracassat en l'intent d'ocupar un lloc important en els regles de la CNT, tot combatent als sindicalistes que, com Joan Peiró, volien que els sindicats obrers actuassin al marge de les influències anarquistes i, encara més, de les comunistes. La polemica que l'any 1928, mentre jo era a presidi, havien sostingut des del setmanari barceloní L'Opinió a proposat de socialisme i anarquisme havia estat més aviat contraproduent per la finalitat que perseguien els comunistes del grup Maurin i els altres de filiació més catalana.

Després del manifest pro-amnistia a favor de Francesc Macia, el doctor Aiguader havia aconseguit de crear un anomenat Comitè Revolucionari de Catalunya (16 d'octubre de 1930). La Federació Comunista Catalano-Baleàr, representada per Joaquim Maurin, no havia estat presa en consideració com organisme autènticament català o potser Maurin no va voler anar a reunions dels catalanistes republicans, després de no haver pogut eludir de signar el manifest macianista per no fer-se malveure. Aquell manifest havia portat al pante de la majoria dels sectors que l'havien signat: Jaume Aiguader, per "Estat Català"; Pelai Vidal de Llobatera, per "Acció Catalana"; Josep Tomàs i Piera, per "Acció Republicana"; Ernest Ventós, pel Partit Republicà Català; Felip de Sola i Gafisares, per la Dreta Liberal Republicana de Catalunya; Vicenç Betalla, pel Partit Comunista Català; Llibert Estartús i Jordi Pinyol, per l'Esguard Universitari; i Àngel Samblancat i Jaume R. Magrinya, per la CNT de Catalunya.

I devia ser per aquells mateixos dies que es reprenien els nous contactes amb Joaquim Maurin. Qui ens va preparar la primera entrevista va ser l'^{Antoni} amic Galés, que

11

vaig suposar que devia ser simpatitzant de la fusió que s'estava ja preparant entre la dita Federació Comunista Catalano-Baleàr i el Partit Comunista Català. Galés, Maurin i jo ens van reunir durant un parell o tres d'hores al pis de solter que tenia Galés a la Riera de Sant Miquel, el carrer dels frares de Pompeia, prop de la Diagonal. Maurin em va dir que estava a punt de formalitzar-se la fusió del seu partit - la FCCB - amb el P.C.C. Que la seva federació tenia més experiència dins el moviment obrer revolucionari i entre tots podrien constituir un partit amb molt bones perspectives. No sé perquè si, s'anava a la fusió, tenia un interès especial en que, per endavant, ja figurés jo en els rengles de la FCCB. Vaig insistir en les noves posicions de disciplina estrictament catalana perquè no volia caure sota la influència o el domini del comunisme espanyol. En tractar del periodis, li vaig dir que em semblava convenient de continuar l'edició de "Treball" com a portaveu de la nova organització i Maurin em va fer observar que era necessari seguir editant La Batalla en castellà perquè tenia un nucli de lectors que no es podia deixar perdre. A mi em semblava que era molt carregós tenir dos periodics quan era segur que s'hi perdrien diners en tote dos i ell, Maurin, em va replicar que La Batalla donava beneficis que es podrien destinar a cobrir el deficit del setmanari català. Jo trobava que si no teníem subvencions en perspectiva ni quotes de protector seria estirar més la manega que el bras. Pero ell va insistir en que ja en trobaríem protectors per a mantenir tots dos periodics. No podia suposar amb que comptava si havia trencat de veritat les seves relacions amb els comunistes espanyols que rebien ajuda de Moscou.

Entre uns i altres m'havia assabentat que, pel novembre de 1921, s'havien fusionat el Partido Comunista de España i el Partido Comunista Obrero Español i vaig suposar que quan l'any 1926 vaig trobar a la Model a Oscar Pérez Solís i el grup Maurin, ja es devien haver acabat les disputes entre ells i havien arribat a un acord. Aleshores, formaven el Comitè Executiu del P.C.E. Oscar Pérez Solís, com a secretari general; Bullejos, Trilla, Arroyo i Garsia Altadell. I el dia 19 de setembre de 1930, encara es llançava un manifest signat pel Comitè Regional de la

FCCB i pel Comitè Local de l'Agrupació Comunista adreçat a la Federació Regional del P.C.E. i, probablement, era el darrer intent per a una reconciliació que també va fracassar.

Oscar Pérez Solís en va ser presentat per Maurin fent que jo era un element que es volia incorporar al moviment socialista revolucionari de Catalunya. Vaig trobar a Pérez Solís excessivament amable quan tot just s'acabava de conèixer i ~~no~~ sabia que jo estava molt llumy de les seves concepcions i de les estructures del seu partit. Tampoc no en va agradar gens el seu aire francès i de perdona vides. Quan l'any 1929, un any abans de tornar jo d'Alacant, es va celebrar a París el III Congrés del P.C.E., els delegats de la FCCB no hi van ser admesos i quan la catalano-baleà va reclamar un congrés extraordinari els espanyols no en van fer cabal i les relacions es devien trencar definitivament. Com a conseqüència, el P.C.E. es va trobar sense secció catalana durant una llarga temporada i la FCCB no va augmentar el nombre dels seus afiliats ~~perquè~~ⁱ havien quedat molt pocs.

Maurin, en donar per fracassats els seus intents de reconciliació amb el PCE es va veure obligat a cercar refugis i va trobar una bona avinentesa per a pactar una suposada fusió a base de reconèixer la condició de veterana a la FCCB i, per tant, la categoria d'organisme superior, amb més experiència i amb una pràctica evident en el moviment obrer, sense que tot plegat es pogués valorar massa pels resultats obtinguts. Pero si la ruptura de Maurin amb el PCE era veritat, valia la pena d'intentar de fer la prova per si es confirmava per un costat el propòsit de catalanitzar la FCCB i també que el PCC hagués la pràctica que li era indispensable per a poder intervenir amb eficacia en el moviment obrer de cada nostra.

L'acte de fusió es va fer pel mes de novembre de 1930 i els companys del PCC que no van voler fusionar-se amb la FCCB van intentar de crear un altre grup amb el nom d'Esquerra Republicana Antíperialista i es van reservar la propietat del periodic Treball. Botella i Bernadó, van separar-se de nosaltres i nosaltres ens van llançar a l'aventura amb tot el perill que comporta treballar amb gats vells que, evidentment, ensaven a la seva. Pero, si calia, ja sabíem defensar-nos.

Vam haver de pensar en un altre periodic: es diria L'Hora. El primer número va sortir amb data 10 de desembre de 1930 i portava aquest subtítol: "Setmanari d'avangada", sinó dir quines idees defensaria, de moment. Dues frases teòriques es destacaven en aquell primer número per a fer l'aparició del nou periodic amb un tema d'actualitat: "El pronunciament es basa en una autoconfiança individual; ^{auto} La revolució es base en una confiança col·lectiva". El primer director va ser el company Daniel Domingo Montserrat, especialitzat en qüestions econòmiques. A la portada d'aquell primer número hi havia un dibuix ben característic de l'artista andalús resident a Barcelona que signava Helios Gómez. Quan el vaig coneixer vivia amb una rica dona alemanya molt ben plantada. Tenien llogada una habitació a un pis de l'esquerra de l'Eixample, prop del carrer d'Aribau. La redacció del nostre periodic era al carrer de Verdi núm. 98 de la barriada de Gràcia i el setmanari es venia a 20 centimes l'exemplar.

La fusió o suposada fusió va fer desapareixer el Partit Comunista Català i va fer néixer el Bloc Obrer i Camperol, tot mantenint en peu la Federació Comunista Catalano-Baleàr. Abans de la fusió, Joaquim Maurin ja havia propugnat des de L'Hora mateix la creació del B.O.C. Després vaig saber que el partit comunista francès també tenia una organització filial de tipus popular que es deia Bloc Ouvrier et Paysan. No havíem inventat res. Però de seguida en vaig preocupar de la missió que calia atribuir a l'organització filial de la FCCB d'on havien de sortir els militants d'un autèntic partit revolucionari català de societat.

Per tant, el BOC seria una organització política i social d'avangada que tindria com a portaveu L'Hora; i la FCCB seria l'organització revolucionària per excel·lència que tindria com a portaveu La Batalla, en castellà.

Totes dues organitzacions eren d'estructura totalment desconeguda per mi i sobre les quals tenia les meves reserves. Però no m'atrevia a exposar-les en les reunions oficials del partit per pàr que en diguessin que hi entenia res aquells quatre revolucionaris professionals que ens havíem triat com a dirigents màxims o que havíem admés que s'origissin en els nostres dirigents teòrics i pràctics.

De seguida es van plantejar els primers problemes. Uns problemes que potser no preocupaven a la majoria dels meus companys de L'Hora però a mi sí. Ells els consideraven secundaris i jo els considerava molt importants. El primer va ser aquest: Joaquim Maurin mai no escrivia en català i quan sortia algun article seu a L'Hora és que l'havia traduït algú de la nostra colla; no pas jo. Tampoc no hi havia manera de fer-lo parlar en català en mitings i conferències. El teoric oficial del nostre partit, que només tenia jurisdicció territorial en terres catalanes, mai no parlava ni escrivia en català. Només parlava el nostre idioma en les reunions internes del partit. Quan jo li recordava amablement la conveniència de parlar en català en deia que s'havia de "fer entendre per tothom". Això no em feia cap gràcia però no em vaig poder avertir ni vaig trobar cap bona disposició a sumar-me a la nova posició entre els companys de l'antic P.C.C. Vaig haver d'esperar que tornessin d'Amèrica i s'incorporen al B.O.C. els vells amics Abelard Tona i Josep Rovira perquè la nova posició fos reforçada amb la seva solidaritat.

El BOC i la FCCB va tenir el seu primer estatge social, vivint com a reregatxa en un pis del carrer del Vidre núm. 6, primer pis tercera porta, els balcons del qual donaven a la Plaça Reial. No era pas un pis llogat en nom de ningú de nosaltres; era el pis d'un modestíssim obrer castella. Disposavem d'una sala i alegova per a les reunions del Comitè Central, del Comitè Executiu, de les Comissions de Treball i per a celebrar-hi les assemblees generals i tot. Era un partit, el nostre, que havia fet vot de pobresa i que sabia adaptar-se a les escasses possibilitats econòmiques que li oferien unes escasses cotitzacions de 25 cents mensuals per afiliat. I molts dels simpatitzants del BOC no pagaven res ni feien cap donatiu.

Al cap de poc temps de treballar com a militant "format" en va entrar el dubte de si no s'hauria tancat a equivocar de lloc, davant de tantes preoccupacions com en donaven les profundes discrepàncies que anava desenrullant des del punt de vista teòric i des del punt de vista pràctic, pel que fa a la manera d'enfocar el nostre problema nacional català i fins i tot per la manera d'orientar l'actuació dels nostres afiliats que eren obrers manuals. Tampoc no s'agradava la manera de criti-

car als anarquistes i especialment als anarcosindicalistes. No era pas la millor manera de fer-ho ni molt menys. Els atacs de Maurin eren insultants en extrem i el seu monyssreu feia impossible cap mena de col.laboració. Havia topat amb els elements de la FAI que s'havien guanyat a pals la direcció de la CNT i per un costat els insultava i per l'altre costat els incitava a fer la Revolució i a conquerir el poder per la violència, prestatut-los que nosaltres els dirigiríem... Vues pretensions tan inacceptables com ridículs. Jo no estava d'acord amb aquesta manera de tractar als comunistes en general ni als anarquistes de la FAI. N'havia conegut bastants i havia procurat fer un intercanvi d'idees sense mai arribar a l'insult. I si després de tants insults els volia fer servir de carn de caud, em sembla va inqualificable.

Els sindicalistes de la CNT, amb tot i la seva ignorància tan boscantada per Maurin havien fet el que ell no havia pogut fer mai amb tots els seus estudis i la seva teoria revolucionària. La CNT havia esdevingut una organització de gran influència entre les masses obreres, mentre les minories sindicals comunistes havien d'acabar a remolc dels fets consumats i de les orientacions dels militants anarcos i simplement sindicalistes. Això quan les nostres minories no eren expulsades dels respectius sindicats comunistes causa de perturbar la vida de la Confederació. Una confederació de tipus espanyol, és clar, que considerava com de jurisdicció a tot el territori de l'Estat i l'organització catalana de la CNT no era considerada com a regional catalana ~~nacional~~ com a regional espanyola.

Devant de totes aquestes discrepancies teòriques i pràctiques, que podia fer jo ?

En realitat - pensava - les coses que s'havien decidit a col.laborar en el moviment obrer de casa nostra havien estat, precisament, aquestes de vetllar per la personalitat catalana de les nostres organitzacions de treballadors de la ciutat i del camp. Considerava que era més urgent fer això que no pas inculcar el socialisme en els rancs independentistes catalans perquè la gran massa de treballadors catalans i no catalans estaven espanyolitzats des de faia molts anys i ningú no s'havia dedicat de veritat a integrar-los a Catalunya.

Joaquim Maurin, durant aqueells primers mesos que el vaig tractar de prop i que vaig haver de col·laborar amb ell en les qüestions d'organització i en les activitats de la RCCB i del ROC, va comportar-se d'una manera tan amable que no ho sabava d'entendre perquè ell sabia - perquè jo no m'ho callava - que discrepava en moltes de les seves posicions teòriques i pràctiques. Així mi sempre adoptava l'aire del mestre d'escola - del mestre d'escola que era -, que vol corregir els defectes o la manca de coneixements dels seus deixebles, mai no es comportava amb duresa; mai no es portava la contraria però feia sempre la seva. I segurament per tenir-me sempre al seu costat, en va començar que l'ajudés, com una mena de secretari de redacció o de secretari adjunt, quan va emprendre la publicació - no sé amb quins diners - de la revista titulada i editada en català La Nueva Era, el primer número de la qual havia fet sortir el mes d'octubre d'aquell any 30. Era una revista de filiació leninista o socialista revolucionària, quan ja feia anys que havia mort Lénin (1924) i les lluites internes dels bolxevics s'havien polaritzat entorn de la figura del seu successor Stalin, que feia i desfeia a la Unió Soviètica contra tots els que discrepaven del seu pensament i de la seva activitat com a dirigent xarXR del partit. Havia vingut Stalin en la lluita contra Trotksi i els seus amis i tethom s'havia de metre. Per a molts de nosaltres el problema que es plantejava era ben difícil: per un costat no trobaven bé que la lluita pel poder hagués arribat a extrems semblants; per l'altrp costat tampoc no podien passarlos al costat de Trotksi perquè les seves idees sobre el problema nacional topaven amb les nostres. Ell era un enemic declarat dels moviments nacionalitaris i considerava que a cada Estat actual hi havia d'haver un sol partit comuniste, amb tantes seccions com regions autònombes fossin reconegudes però totes elles notmesos a la voluntat "majoritària" dels russos - o dels espanyols, en el nostre cas. Respecte a Stalin estaven força enlluernats per les seves teories nacionalitaries que eren una barreja d'idees de Lénin i d'idees propies, posades al dia d'acord amb les experiències viscudaS a la Unió Soviètica. Els articles i discursos que havíem llegit de Stalin sobre la qüestió nacional i colonial havien deixat una forta impressió en tots els companys del nostre grup.

En plena Dictadura Berenguer, Joaquim Maurin va començar a fer pronostics polítics com a gran teòric dels moviments polítics i socials contemporanis. I ens adonavem aviat que no n'acapogava ni un i ens feiem avergonyir davant dels amics i coneixuts que criticaven el pas que havien donat. Un dia, en un article a L'Hora ^{encara} (11 de febrer de 1931), asssegurava que la Dictadura Berenguer duraria un període mínim de sis anys. Era una imitació de la teoria dels cicles històrics que havia fet pública Josep Ortega Gasset i que Maurin aplicava a la situació del moment. No cal dir que el vaticini va fallar. ³ Al cap de vuit dies queia Berenguer.

Quant a la tècnica revolucionària, no tenia res a envejar a Andreu Nin. Aquest, trobant-se detingut governativament a la Presó Model i amb tot i no formar en els rengles del B.O.C., li era admes un article on criticava als republicans i socialistes que es negaven a participar en unes eleccions que no posseïen en joc el sistema monarquic espanyol. Nin era partidari de participar en les eleccions segurament per aprofitar-les per a fer agitació i propaganda, no pas perquè es fes la il·lusió de guanyar una acta de diputat. O potser coincideia amb Maurin en això que temien Berenguer per sis anys més.

Les eleccions que es proposava convocar el general Berenguer anaven destinades al restabliment de la Constitució espanyola del 76 perquè la Monarquia d'Alfons XIII pogués continuar com si no hagués passat res; mentre els republicans i socialistes i fins i tot nucleus liberals i conservadors espanyols volien fer nou i acabar d'una vegada amb el règim dels borbons. El nostre líder imposava però el seu criteri corrupte amb el vot de la majoria que li aprobava tot per endavant i sortien a fer el ridícul el mes de febrer de 1931 annunciant la nostra participació que, sortosament, no s'arribarien a fer. Els nostres candidats eren aquests : Ramon Casanelles, exiliat a Rússia d'ençà de l'assassinat d'Eduardo Dato; Elias Saturnino, un obrer de Figueres, per a demostrar que no discriminavem als immigrants de llengua castellana; Jaume Miravilles, un autèntic figuerenc del grup de L'Hora; Manuel Adarré, un comunista de Sevilla, con donant a entendre que ja hi teníem forces revolucionàries enquadrades en una fantasmagòrica Federación Comunista Ibérica; i Tomàs Pamies, un company del prestigiós grup de les escombraries lleidatanes.

Va venir el fracas de les iniciatives electorals del general Berenguer i el nostre fracas electoral, sense que hi haguessin hagut eleccions. La caiguda del Dictador Berenguer i el nomenament de l'almirall Aznar per a una nova etapa evolucionista del regim va fer que a les altures es decidís de començar per les eleccions municipals per no posar en perill la Monarquia. No fos cas que, si es convoaven eleccions a Diputats a Corts i les guanyaven els republicans, aquelles Corts ordinaries es convertissin en Constituents amb totes les seves conseqüències. En canvi, fent eleccions municipals primer, no hi hauria cap perill per a la Monarquia; després vindrien les eleccions a Diputats provincials i, finalment, s'aniria a les de Diputats a Corts per continuar governant amb la Constitució de 1876. I tot aniria com una seda, pensaven ells.

Aleshores, Andreu Nin, de la Model estant, llançava la consigna d'abstenir-se de participar en les eleccions municipals dient que retardarien la Revolució social que estava a punt d'esclatar i Joaquim Maurin concretava aquella tesi "leninista" dient que de la Monarquia absoluta s'havia de passar a la Revolució, com si la situació d'Espanya fos la mateixa que la de la Rússia de 1917. D'aquella tesi tan original, Joaquim Maurin en va fer tot un llibre que din que es va vendre d'allo més. Es que encara hi havia gent que creia en miracles.

Tot allo era fer els gegants i ja començaven a comprovar que érem la riota de molts amics i coneixuts que sabien amb les forces que comptavem. El bo del cas és que els lectors d'aquell llibre de Maurin no sabien que el nostre líder, coincidint amb Andreu Nin, dirigent de l'anomenada Izquierda Comunista^{Espanola} que tenia com a portaveu El Soviet, es refiaven dels anarquistes de la FAI per a fer la gran Revolució si seguien les seves consignes, com veurem més endavant.

El Congrés del B.O.C. es va celebrar el dia primer de març de 1931 a Terrassa on hi havia un grup de militants de molt bona fe. Havia de ser el Congrés de constitució del nou partit de la classe obrera i pagesa de Catalunya, València i Mallorca. Pero encara no tenim cap secció al País Valencià ni a les Illes Balears.

Com que vivien en circumstàncies excepcionals i aquell congrés es va celebrar clandestinament, ni els companys de la Federació Comunista Catalano-Baleàr van presentar la relació dels militants que representaven ni les delegacions comarcals que tenien i tampoc ho van fer els representants oficials del Partit Comunista Català. Cap dels dos grups no portava credencials com a delegats al Congrés. Però no calia ser tan primmirats a desgrat que tot feia creure que uns i altres estaven molt lluny de les xifres d'afiliats que ens atraibudem: 100 la FCCB i 600 el PCC. Per tant, a l'informe que es va presentar es parlava d'un total d'uns 700 afiliats, entre militants astius i simpatitzants. I a l'hora de designar els companys dels dos sectors que es consideraven en condicions de formar part d'una o més de les Comissions Permanents de Treball que s'havien establert, només es va poder comptar amb quaranta-dos, deixant de banda els que figuraven en més d'un comissió.

Les Comissions Permanents de Treball eren formades d'aquesta manera:

1. Organització. Miquel Ferrer ("Ramon Fuster"), secretari; Garcia-Miranda, Rodriguez-Salas, Chueca i Quadres, vocals;
2. Control Administratiu. "Fuster", secretari; Sala, Fuentes, Martí Sagrera i Baqués, vocals;
3. Socors Roig. Serra, secretari; Pallaruelo i Botella, vocals.
4. Cultura. Jaume Miravitles, secretari; Tona, De Cabo, Aroca, Soler-Vidal, vocals.
5. Sindical. Bonet, secretari; Arlandis, Soria, Hernández, Rebull i Coll, vocals.
6. Agraria. Colomer, secretari; Estartús, Serra, Vallverd, Jordana i Tarafa, vocals.
7. Electoral. Tusó, secretari; Fuentes, Pijoan, Sesé, Albert, vocals.
8. Prensa. Molins i Fabrega, secretari; Maria Raventós, Vallespinós, Quadres, Escorsa i Barceló, vocals.
9. Estudis econòmics. Montserrat, secretari; "Fuster", Arquer, Tona, Escorsa, Tarafa, Garcia-Miranda, Maurin i Recazens, vocals.
10. Nacionalitats. Arquer, secretari; "Fuster", Tona, Soler-Vidal, Aroca i Miravitles, vocals.

24-74

El primer Comitè Central del BOC es va formar el dia 22 d'abril de 1936. Tots els membres eren socialdemòcrates: Joan M. Martínez, secretari; Jordi Arguar, Pere Bonet, Vicenç Colom, Josep Coll, Joan Ferrer "Lluïsa Fuster", Jaume Miravet i Vileta, Lluïsa Muntané, Vicenç Pala, Hilari Arlandis i Tomàs Tusó. I com a delegats conveguts: Pau, de Sabadell; Josep Jofresa, de Santpedor; Pere Gómez, de Granollers; Joan Sastre, de Cornellà; Josep Rovira, de Cerdanyola; Salvador, de Sant Cugat, i Joan Solà.

A la Tard sobre els problemes nacionals i internacionals.

En el seu discurs, pel fet d'arribar la col·lectivitat de les seccions socialistes, es va dir que el problema nacionals es presentava en tres dimensions: 1) la dimensió econòmica, en què el moviment de reivindicacions es va dirigir per l'estat català, però també els altres territoris dels quals hi havia una gran burguesia, particularment a la ciutat de Madrid, que havia estat sempre la base del capital i l'indústria, però també els altres ciutats i regions d'Espanya, que havien servit de minicentres i que havien estat sempre la base del capital i l'indústria. 2) la dimensió política i demogràfica limitada al seu territori, però també a la resta dels territoris dels quals hi havia una gran burguesia, particularment a la ciutat de Madrid, que havia estat sempre la base del capital i l'indústria. 3) la dimensió internacional, que havia estat sempre la base del capital i l'indústria.

Retírem-nos, quan es parava de "la gran burguesia" socialdemòcrata, i no de la burguesia regionalista i es considerava "legió catalana" no per fer un punt d'interès, sinó com un simple punt de la política del sindicat.

La Lliga s'integra a un partit espanyol

La política d'Espanya endins patrocinada per Cambó premia nova empena i el líder de la Lliga Regionalista es proclamava, en tot sol, Jefe máximo de la política española.

El dia 21 de febrer, uns titulats "amics polítics no catalans del senyor Cambó" es reunien a Madrid per escoltar la lectura d'un missatge de la Lliga Regionalista ... Espanyola. La lectura aniria a carrec del secretari particular de Francesc Cambó, Joaquim Ma. de Nadal. La nota es podia resumir amb poques paraules:

El señor Cambó anuncia su decisión firme de extender su actuación, de modo definitivo, por todas las tierras de España y que sus fuerzas y otras valiosas van a unirse en un nuevo partido centrista...

Espanya estava salvada !

La cosa anava endavant i ja es començaven a coneixer els noms dels peixos grosos de la política castellana que farien costat a Francesc Cambó i als altres homes de la Lliga en aquella creuada: el dia 3 de març de 1931, el líder de la nova Lliga Espanyola convocava una reunió per a constituir el nou partit, començant per la direcció, cosa ben poc democràtica, tanmateix.

El nou partit espanyol es diria Centro Constitucional i totes les seccions o filials que tenia l'ex-Lliga Regionalista a l'interior de Catalunya, passarien a ser seccions o filials del nou partit polític espanyol.

La primera reunió oficial del grup de polítics professionals que feien de Comissió Organitzadora era convocada immediatament a l'Hotel - - - - -

Rits, de Madrid, amb Joan Ventosa i Calvell, ministre d'Hisenda espanyol i els ex ministres més destacats del moment: el duc de Maura, Goicoechea, Romanones, Silió i Montes Jovellar, que serien els que, democràticament i sense saber el parer dels afiliats, constituirien la direcció política del nou partit i comptarien amb la col.laboració permanent d'un secretariat format per: Montes Jovellar, Díaz Caneja, Sánchez Bayton i Joaquim Ma. de Nadal, tots ells homes de tota confiança dels dirigents i, com ells, elegits amb el dit.

Les eleccions municipals eren convocades pel dia 12 d'abril; les provincials es farien el dia 3 de maig; les de Diputats a Corts, el dia 7 de juny i les de Senadors, el 14 del mateix mes de juny. No podia fallar res.

El dia 13 d'aquell mateix mes de març havien començat les sessions del Consell de Guerra que havia de jutjar, a Jaca, encara, 73 militars més acusats de complicitat amb els difunts Galán i García Hernández. El fiscal demanava/penes de mort, 61 reclusions perpetues i sis absolucions. El dia 18 es feia pública la sentència i de seguida la mare de Galán i la de García Hernández s'adrecaven al rei demanant-li la commutació de les penes de mort. Finalment, el dia 18 mateix es feia pública la sentència definitiva que consistia en una sola pena de mort - la del capità Sediles -, cadenes perpetuues per al capità Moreno, el tinent Mansanares i el sargent Burgos; vint anys de presó a la resta dels acusats i es confirmava l'absolució dels sis restants. El capità Sediles, però, també es va salvar de morir afusellat perquè els fets de Jaca ja havien ocasionat prou víctimes. I aquest capità acabaria figurant en la candidatura a diputats a Corts d'un nou partit polític català que es diria Esquerra Republicana de Catalunya.

Aquelles condemnes i la situació tivant que hi havia plantejada provocava violentes manifestacions dels estudiants universitaris a Madrid. El dia 24 de març era assaltada la Facultat de Medicina des d'on es va apedregar als Guardies de Seguretat i se'n van ferir dos. Els policies van tornar a ser apedregats l'endemà i aleshores hi va intervenir la Guardia Civil. Van resultar ferits diversos estudiants i un d'ells es deia que havia mort lluitant amb un guardia civil que li volia pren

una pistola que portava sense permís. La lluita entre policies i estudiants va durar va durar molta estona i van resultar ferits diversos guardies i estudiants. immediatament, els estudiants demanaven la dimissió del Director General de Seguretat que era el general Mola. El balans de baixes dels encarregats de mantenir l'ordre deien que era d'un mort i vuit ferits de tret.

Els estudiants revoltats eren afiliats a la FUE (Federación Universitaria Española), un dels principals dirigents de la qual era un estudiant mallorquí que es deia Antoni Ma. Sbert. La FUE no havia arrelat a Catalunya perquè a Barcelona hi havia una organització catalana d'estudiants independent que, ben aviat es va fer celobre amb el nom de FADEC (Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya), de disciplina exclusivament catalana.

Pocs dies abans, el 21, havia començat la vista de la causa contra els signants del manifest republicano-socialista. El judici es feia al Consell Suprem de Guerra i Marina perquè un dels acusats - Francisco Largo Caballero - encara era Conseller d'Estat de la Monarquia, designat en temps de Primo de Rivera. Els militars d'aquell Suprem no podien ser més respectuosos amb els altos càrrecs, encara que fossin de l'època de la primera Dictadura ja desapareguda.

La sentència va ser força benigna per l'enarenou que havien armat: sis mesos i un dia de presó. Però el Suprem de Guerra i Marina va considerar que aquella pena era tan petita que bé mereixia els beneficis de la condemna condicional i que, per tant, s'havia de posar a tots cinc condemnats en llibertat.

No van sentir pels que havien aconseguit esquivar la justícia monàrquica perquè s'haurien sortit baratet i haurien augmentat el prestigi que tenien ben guanyat.

Però la cosa va portar cosa quan el general o tinent general Ricarde Burguete, president del Consell Suprem de Guerra i Marina, que havia votat contra la condemna de sis mesos i un dia, no perquè la trobés massa forta sinó perquè els acusats ni tan sols no mereixien ésser condemnats.

El dia 27 de març, el general Burguete reunia als periodistes al seu despàtix de la presidència del Consell Suprem i els donava una llarga nota explicant el per-

que del seu vot i deia: Entiendo que es preciso restablecer definitivamente el imperio de la ley, restableciendo la Constitución sin que se vuelva a oír hablar de dictadura, que el Ejército aborrece, porque considera que todo pronunciamiento en el Ejército es un delito contra el honor y, en estos momentos, casi un delito de traición a la patria. El Consejo - afegia - cumpliría con su deber, por alta que fuera la jerarquía militar, contra quien pretendiera ejercer presión sobre el Consejo Supremo de Justicia castreñase, porque tiene facultades por la ley para procesar a capitanes generales, si alguno de estos fuerza capaz de pronunciarse para volver a erigirse en dictador, poniendo en duro trance a la patria y en nueva vergüenza al Ejército. Agradece -acaba la nota- los numerosos testimonios de felicitación que recibe y que son únicamente al cumplimiento estricto del deber.

La nota va fer sensació i el cap del Govern, l'almirall Aznar, després de parlar amb el general Berenguer, ministre de l'Exèrcit, va dir als periodistes: Con profunda sorpresa y admiración he leído unas declaraciones del general Burguete, publicadas en los periódicos de la noche. Digo con sorpresa y admiración porque yo no pude suponer nunca que desde la presidencia del Consejo Supremo de Ejército y Marina se pudiera cometer semejante acto. Es claro que esta sorpresa mía y de todos concluirá en una determinación inmediata.

I l'endemà sortia a la Gaceta una disposició que deia:

Vengo en disponer que el teniente general con Ricard Burguete Lana cese en el cargo de presidente del Consejo Supremo de Ejército y Marina. Lado en Palacio a veintiséis de marzo de mil novecientos treinta y uno.- Alfonso.- El ministro del Ejército, Dámaso Berenguer Fusté.

D'on li venien aquests dos cognoms catalans ? D'on era fill ? Era un altre botifler ?

De resultes d'aquelles declaracions, el general Burguete va ser dimitit i condemnat a passar dos mesos d'arrest al Castell de Santa Catalina, de Cadis.

Per donar per acabat aquest capítol sobre la política espanyola de finals del 30 i començaments del 31, deixeu-me fer dues quantes consideracions sobre l'acció d'Espanya endins que decidien emprendre d'una manera definitiva els capdavanters de la Lliga.

Quan el partit que tenia per líder màxim a Francisco Canalejas havia donat ministres als governs d'Alfons XIII, havia hagut d'oblidar-se dels problemes de Catalunya perquè a Madrid no els titlassesin d'egoistes o d'aprofitadors al moment i els acusessin d'utilitzar les cartes que els havien estat enriques per aconseguir noves concessions administratives a les quatre províncies catalanes i major protecció arancelaria a profit dels industrials i comercials de cada nostra. Això s'hauria d'eforçar, encara més - diuen - per fer valer a tot Espanya que elles eren més espanyolistes que ningú. Ni el propi Canalejas, quan tornés a ser ministre no podria dir cosa com les que va dir quan li va venir el moment, l'any 1913; que tot el ministeri que li havien destinat era una fitxa, que no hi havia cap departament l'profitable; que els funcionaris no s'interessaven d'administració pública i que hauria preferit no trobar-ni més d'un cap departament dels que li havia per poder començar de cap i de nou i triar-se la gent preparada com a col·laboradors immediats i funcionaris.

Ara s'hauria de mossegar la llença i fer el sondatge requeriments que li arribessin de Catalunya per democurar, encara més, que tots els espanyols de cap a peu.

Posats a rectificar idees i procediments per ferme la base de la política professionala i del poble espanyol en general, van haver d'introduir la doctrina catalanista i les idees imperialistes de Prat de la Riba que fins que va viure el primer President de la Mancomunitat de Catalunya havien servit d'aliment espiritual i patriòtic per a la formació de les seves joventuts nacionalistes. D'ara endavant, les idees nacionalistes serien oblidades i tots els presents als espanyols per fer que sortís altra vegada, si calia, el glorios imperialisme que havia donat tants dies de glòria a la vella Espanya. Així es va declarar públicament

ment sense que s'hi posés ni mica de cordina. Als mitjans de la Joventut Nacionalista de la Lliga no ho entenia però els deien a tots i totes que tot era una maniobra de gran estil camponià.

I van veure com un dels joves i un dels homes matus dels nificats de la Lliga ho declaraven sense embuts i nimf no els des autoritzava. A partir d'aquell moment, la Joventut Nacionalista es diria simplement Joventut de la Lliga Regionalista, sense precisar si era regionalista o la nostra fació o de la nació espanyola: Joan Estelrich abandonava i criticava la doctrina imperialista del difunt Prat de la Riba i havia vallat i librat, confessava a Sabadell que mai no li havia agradat que li disuadissin nacionalistes. El nou oportunisme de la Lliga, sota la batuta de Francesc Cardó, seria practicat a tots els camps de l'activitat: el polític, l'econòmic i el cultural.

Preveient a temps aquest gran viratge de la Comissió d'Acció Político del seu partit, havien abandonat els rangos de la seva Joventut Nacionalista els més estelats dels intel·lectuals que pel juny de 1922 havien convocat la conferència Nacional Catalana i havien creat, a continuació, el seu partit d'Acció Catalana, per a treballar Catalunya endins i desvetllar la consciència nacional i la voluntat de poder dels catalans. Pero ara es trobaven que l'actiu Joan Estelrich defensava una política igual i contraria que també es deia Catalunya endins. Era la millor manera de fer rodar el cap al nostre poble i especialment a la nostra joventut. ^{L'}Agost del mateix any (1933) el seu nucli d'Acció Catalana s'havia separat del partit creat arran de la conferència Nacional per fundar-ne un altre que es diria Acció Republicana de Catalunya, com si els seus antics companys no fossin prou republicans. I aquell mateix mes de març de 1931 Antoni Rovira i Virgili i els seus seguidors es reintegraren als rangos d'una nova força política catalanista que es diria Partit Catalanista Republicà, fusionats amb els antics companys d'Acció Catalana. En aquells moments tothom anava atrafegat cercant la millor posició de cara al futur immediat.

L'entretant, Francesc Cambó declarava públicament que no volia fer de l'Institut ni erigir-se en director únic de la política del seu partit que tindria jurisdicció i disciplina única a tot el territori de l'Estat espanyol i que estava convençut que arrelaria de seguida entre les masses populars de les terres de llengua castellana, de les catalanes, de les basques i de les gallegues i tot. Per això havia estat particiar a establir una quota d'affiliació que fos de 5 milers mensuals. Si el volia treballar en equip i que creüsser el partit constitucional, fa a dir, defensor de la viuència de la monarquia monàrquica de 1876 i de la monarquia borbonica d'Alfons XIII, un grup de persones procedents dels diversos sectors polítics que havien fundat la Junta constitucional. Així acabaria de convenir a tothom i especialment als catalans que ell anava a fer el cor a la seva ciutat i ningú no el quenyaria en l'amor a Espanya.

que passaria?

Un triguerol més a saber-dia. Era quinze dies.

Francesc Cambó estava tan convençut del triomf del seu programa i especialment a Catalunya, que el dia 13 d'abril de 1901, quan ja s'havien celebrat les eleccions municipals que, per ell, no tenien cap importància perquè les decisives serien les del 7 de juny que es votarien els Diputats a Corts, quan encara no se sabia el resultat definitiu, anava al tren cap a Madrid accompagnat del seu secretari Joaquim M. de Rada i amb els tallers bancaris corespondents per a poder disposar d'un diari com a portaveu del seu partit a la capital d'Espanya. Josep Pla s'havia de fer el director.

L'endesa seria el 14 d'abril.

Guerra Republicana i la Junta

En arribar l'Avi a Catalunya es va trobar que el seu "estat català" no en rostava res que recordés el seu esperit belicós. El seu representant a l'interior de Catalunya – el doctor Jaume Aiguader –, havia convertit el que seguons els acords de L'Havana s'havia de dir Partit Separatista Revolucionari en un petit comitè promotor d'una política simplement republicana i, encara, catalana d'un republicanisme que ho esperava tot d'una entesa amb els republicans espanyols, nous de trinca, perquè alguns provenien dels vells sectors monàrquics, contraristes i anticatalans.

Lacia va voler saber que havia estat, en realitat l'anomenat Pacte de San Sebastián del mes d'agost de 1932; li havien parlat d'un Comitè Revolucionari de Catalunya que de revolucionari encara no havia fet res i que s'havia constituit el mes d'octubre amb uns quants grups republicans i un petit grup comunista, tots de disciplina política catalana, amb la CNT de Catalunya com a única forga de soc. Aquest era un comitè que no havia passat de l'acte de constitució perquè, de seguida, va prendre força representativa per la desaparició del Partit Comunista Català i per la política practicada en nom d'"estat Català" a romolc dels republicans espanyols.

Davant d'aquesta situació tan caòtica, quan es va proposar de fer una aliança d'esquerres catalanes, Francesc Lacia en va voler restar al marge perquè no veia gons clara la preponderància que hi tindria el seu sector independentista i el preocupava comprovar el seu nom en una política republicana però minimalistà quant a les reivindicacions nacionals catalanes; pensava que un mal pas el podria enemistar definitivament amb els compatriotes d'Amèrica que encara no havien trencat del tot amb ell a desrat de l'escissió que s'havia produït per la

impaciencia, patriòticament ben justificada, dels catalans de Santiago de Cuba.

La política dels promotores de l'aliança d'esquerres catalanes havia començat el mes de maig de 1930 amb un manifest signat per uns quants homes del grup de L'Opinió, elements de la Unió Socialista de Catalunya i el Partit Comunista Català. Pero una vegada creat el Bloc Obrer i Camperol amb la majoria dels militants del P.C.C. aquest restava reduït a la mínima expressió.

Els altres grups o partits catalans eren: Acció Catalana i Acció Republicana que treballaven per la seva reunificació, coincidint en abandonar les veleitats subversives que havien caracteritzat els primers temps d'Acció Catalana, especialment amb la protecció de la Societat d'Estudis Militars; l'anomenat Partit Republicà Català, representat principalment per Lluís Companys i Marcel·lí Domingo era més aviat una panya d'amics per la política personal que practicava el segon dels esmentats anant de braçet amb els radicals-socialistes espanyols de Madrid; el Grup de L'Opinió havia esdevingut una barreja una mica estranya amb Joan Lluhí i Vallesca, Josep Terradolles i Joaquim Vinent, el primer dels quals era un catalanista d'esquerra, hereu de les idees republicanes del gran home que fou en el seu temps el seu pare Joaquim Lluhí i Rissach (1866-1929); el segon era un ex membre de l'organització ultranacionalista que s'anomenava Els néts dels Almogavers i dirigent del grup separatista de La Falç; i el tercer era el sector belicos d'Estat Català dels bons temps. A més a més, com hem dit, existia la Unió Socialista de Catalunya que, sota la influència de Gabriel Alomar i Rafael Campalans, es volia mantenir al marge de qualsevol extremisme polític o social i no estava disposada a participar en una aliança d'esquerres per a formar un partit que tindria, evidentment, un caràcter suversiu en la qüestió nacional amb la presència de Francesc Macia i els seus adeptes. Per bé que aquest predomini, en realitat, només era personalment de l'Avi i dels més incondicionals que el seguien i no disposaven de temps per anar a la reorganització de les antigues forces d'Estat Català i retornar al seu programa independentista perquè la urgència de sumar forces per a una acció política immediata, no ho permetia.

Francesc Macia va haver d'accedir a les pressions del doctor Aiguader que tenia posades totes les seves esperances en aquell conglomerat que mai no cauria en extremismes nacionalistes que impossibilitessin les entenes amb els republicans espanyols. I la Conferència d'Esquerres es va convocar per als dies 17, 18 i 19 de març de 1931, sense comptar amb la Unió Socialista de Catalunya ni amb Acció Catalana i Acció Republicana perquè cap dels tres partits no volia caure a mans dels separatistes que creien que dominarien la Conferència.

L'Avi va pensar que, davant d'aquell panorama, havia de passar per aquella prova de foc per veure si podia comptar amb uns grups de col·laboradors a comarques que li permetessin redreçar la voluntat independentista dels seus antics seguidors.

Es va celebrar la Conferència i va sorgir un partit amb un nom que no precisava gens el seu programa que tindria com a principis fonamentals la reivindicació de la personalitat nacional de Catalunya, una federació de pobles ibèrics, la socialització de la riquesa del país a profit de la col·lectivitat i la defensa dels drets de l'home. Un programa estrictament reformista en l'aspecte polític i en l'aspecte social.

Es va crear un Comitè Executiu i un Directori que seria integrat per Francesc Macia i Jaume Aiguader (Estat Català) - perquè tothom estava convençut que el nom de Macia era l'únic que podia donar-los la victòria -; Lluís Companys i Marcel·lí Domingo (Partit Republicà d'Espanya) i Joan Lluhí i Vallsca (L'Opinió). Els altres membres del C.E. serien: Joan Casanoves, Pere Comes, Ricard Palau, Miquel Santaló, Ignasi Iglesias i Joan Lluhí Pujol i Font.

El mateix dia que acabaven les sessions de la Conferència d'Esquerres, el govern espanyol de l'almirall Juan B. Aznar anunciava la convocatòria d'eleccions municipals per al dia 12 d'abril. Encara no es disposava d'un mes per a fer la intensa campanya electoral que els moments exigien si es volia acabar amb el regim d'Alfons XIII o almenys intentar-ho.

Francesc Macia tenia els seus plans, evidentment, ~~com a la centralització~~ agafat.

La companya electo. I d'Esquerra Republicana de Catalunya s'iniciava amb molt pocs mitjans econòmics i l'othom li havia de posar el coll. En realitat, l'únic grup que comptava amb gomat de diners era el de l'Opinió. L'avi no hi estalviaria les seves aportacions, naturalment. La resta sortiria dels simpatitzants de les esquarques i la propaganda Catalunya enllig marria d'anar a carrec seu a cada comarca o població.

Francesc Pàdua es va llançar a una intensa companya freneticament nacionalista per convindre del que poguessin dir els seus companys de partit dels altres sectors. Era una campanya que no s'autoritzava gens amb el caràcter d'unes eleccions simplement administratives però que l'avi volia aprofitar per a fer una intensa agitació a tot el país.

Heu dit que l'avi tenia els seus plens i la cosa que cercava era veure si de veritat comptava amb la majoria del nostre poble. Els seus discursos eren, com sempre, subversius i plens d'il·lusions, unes il·lusions i una voluntat que volia encollinar a l'othom. Ell no feia casal del que havien dit ni del que podien dir els altres oradors. Ell anava a la seva. I, de mica en mica, anava arrossegant a d'altres oradors a les seves posicions. Eren pocs els que resistien a la temptació de fer costat a Lacia.

Ell no es podia comportar d'altra manera si no volia fer traicis a tot el que havia precitat i a tot el que dit a través dels seus manifestos i proclames de Països de Molló i tenint sempre present els acords de l'Assemblea Constituent del Separatisme Català de L'Havana. Ell posava per damunt de tot la República Catalana. Després ja veuríem si era possible establir un sistema autènticament federal amb les altres nacionalitats ibèriques.

d'

Jo seguia la seva campanya amb el maxim interès. La crítica envejosa dels meus companys del Bloc Obrer i Camperol em semblava lamentable i no hi estava d'acord. Pero encara no em penedia de no haver-me incorporat a Esquerra Republicana de Catalunya perquè la majoria de la gent que voltava a Lacia no n'inspirava cap mica de confiança.

J

Les JONS contra les nacionalitats peninsulars

Les Juntes de Ofensiva Nacional Sindicalista (JONS) naixien el dia 14 de març de 1931 i els seus principis polítics de tipus feixista sortien en el primer número d'un setmanari madrileny que es titulava La conquista del Estado.

Un d'aquells principis era aquest:

"Extirpación de los focos regionales que den a sus aspiraciones un sentido de autonomía política. Las grandes comarcas o confederaciones regionales debidas a la iniciativa de los municipios deben merecer, por el contrario, todas las atenciones. Fomentaremos la comarca vital y actualísima."

I a continuació hi havia aquest altre:

"Plena e integral autonomía de los municipios en las funciones propias y tradicionalmente de su competencia, que son las de índole económica y administrativa."

Aquella primera manifestació feixista espanyola es produïa, casualment, al cap d'un any just d'haver estat invitats a venir a Barcelona per a fer-los un homenatge d'agraiment per la defensa que havien fet alguns intel.lectuals espanyols de la nostra cultura i de la nostra llengua durant la Dictadura de Primo de Rivera. Recordem que la invitació a l'acte d'homenatge era signada primer ^{nestre, tant una} ~~per un~~ ^{per un} ~~acte~~ ^{acte} ~~de~~ ^{de} ~~la~~ ^{la} ~~dictadura~~ ^{dictadura}. que signà pel doctor Jaume Aiguader i Miró, encara que només fos perquè els signants estaven per ordre alfabètic de cognoms. I també, casualment, un dels membres del Comitè Organitzador dels feixistes de la JONS era Ernesto Giménez Caballero que havia capitanejat a la intel.lectualitat espanyola "catalanòfila". Hem de suposar que el doctor Aiguader no s'havia assabentat que, un any abans, era el mateix Giménez Caballero qui havia escrit coses com aquestes:

"Nudo y has ; Fascio. O sea, nuestro siglo XV es el emblema de nuestros católicos y españoles reyes, la reunión de todos nuestros heros hispánicos, sin mezcla de Austria y Borbones, de Alemanias, Inglaterras y Francias."

Hem copiat uns quants dels principis del feixisme espanyol que naixia. Val la pena de copiar la resta del programa i de donar el nom de tots els ardits espanyols que acompanyaven a Giménez Caballero en aquell comitè organitzador dels primers feixistes espanyols que tenien unes certes pretensions revolucionaries de la pitjor mena.

Els altres apartats d'aquell programa amenaçador, eren aquests:

- Todo poder corresponde al Estado.
- Hay tan sólo libertades políticas en el Estado, no sobre el Estado ni frente al Estado.
- El mayor valor político que reside en el hombre es su capacidad de convivencia civil en el Estado.
imperativo
→ Es un imperativo de nuestra época la superación radical, teórica y práctica del marxismo.
- Frente a la sociedad y al Estado comunista oponemos los valores jerárquicos, la idea nacional y la eficacia económica.
- Afirmación de los valores hispánicos.
- Difusión imperial de nuestra cultura.
- Auténtica colaboración con la Universidad española. En la Universidad radican las supremacías ideológicas que constituyen el secreto último de la ciencia y de la técnica. Y también las vibraciones culturales más finas. Hemos de destacar por ello nuestro ideal en pro de la Universidad magna.
- Intensificación de la cultura de masas, utilizando los medios más eficaces.
- Estructuración sindical de la economía. Política económica objetiva.
- Potenciación del trabajo.
- Expropiación de los terratenientes. Las tierras expropiadas se nacionalizarán y serán entregadas a los municipios y entidades sindicales de campesinos.

- Justicia social y disciplina social.
- Lucha contra el farisaico ceciquismo de finebra. Afirmación de España como potencia internacional.
- Exclusiva actuación revolucionaria hasta lograr en España el triunfo del nuevo Estado. Método de acción directa sobre el viejo Estado y los viejos grupos político-sociales del viejo régimen.

Els altres signants del manifiesto polític de la conquesta del Estado que feien constat a Ernesto Giménez Caballero, eren aquests: Ramiro Ledesma Ramos, com a president; Ricardo Jaspe Santomá, Manuel Souto Vizcaíno Vilas, Antonio Bermúdez Cañete, Francisco Mateos González, Alejandro M. Raimíndez, Raúl Iglesias Parra, Antonio Riano Lanzarote, Roberto Eseribano Ortega y Juan Aparicio López, secretari.

Com que les coses, bones o dolentes, que passen pel món sempre arriben tard a Madrid, les idees feixistes de Mussolini (1919) i les nacional-socialistes de Hitler (1920) no van arribar a la capital d'Espanya fins el 1931. Jo diria que els primitius feixistes espanyols més que no pas anar contra els ~~mentrantes~~^{enemics, fidelitats} que aspiraven a la conquesta del Poder per la violència, com ells, anaven contra els independentistes i fins i tot contra els simples regionalistes espanyols ~~que~~^{Salvaguarda} odiaven molt més que als comunistes perquè els comunistes eren quatre gats. I que ~~que~~^{absting} aquella reacció havia estat produïda, precisament, per la defensa aferrissada dels drets nacionals del nostre poble que estava fent aquells dies Francesc Macia amb motiu de preparar la seva acció política Catalunya-endins per tal de promoure l'alcàigment de les masses populars a favor de la independència de la nació catalana.

Giménez Caballero, "que ens estimava tant," seguia pas a pas tot el que es feia i es deia a casa nostra en aquelles circumstàncies tan propícies per a reiterar la proclamació dels nostres drets imprescriptibles.

Evidentment, els nostres intel·lectuals^{i polítics} d'aquell temps foren jo una de la pèrdua i les males arts de la intel·lectualitat espanyola d'aquell temps.

Les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931

Una vegada constituit el nou partit polític catalanista - Esquerra Republicana de Catalunya - i convocades pel govern Aznar les eleccions municipals, calia fer tot el possible perque la voluntat majoritaria del nostre poble es fes ben palesa entorn d'uns principis: llibertat, independència i federació.

Francesc Macia sabia prou bé amb quines forces comptava i sabia també que entre els dirigents del seu nou partit no hi havia plena coincidència en els objectius que ell assenyalava. Eren pocs els que el voltaven que pensessin com ell i que tinguessin la seva voluntat de poder. Fins i tot arribava a pensar que, fora dels seus rengles, hi havia probablement, grups de catalans importants en nombre que coincideixen amb ell i no figuraven a ERC. Pensava que dins d'accio Catalana i també dins la Unió Socialista de Catalunya hi podia trobar homes que pensessin com ell. Pensava també que després de tants anys de viure sense partits polítics a Catalunya devien ser molts els que encara continuaven al marge de tota disciplina política però que coincideien en reivindicar aquells tres punts fonamentals. I que això mateix podia passar, especialment, a comarques per la manera com havia estat rebut feia poques setmanes per tots els pobles per on passava.

Francesc Macia estava ben decidit a transformar aquelles eleccions municipals en un plebiscit a favor de la llibertat de Catalunya i volia que tota la campanya electoral es fes en aquell sentit per tal de saber si les seves idees trobaven el resso que esperava entre les masses populars catalanes i la classe mitjana de tot Catalunya. Volia poder comptar amb un ampli vot de confiança i no aturar-se en la renovació dels Ajuntaments de R.O. Calia fer un salt ben gros endavant i convertir aquelles eleccions municipals en unes eleccions decisives per al futur immediat del nostre poble.

Sabia, però, que els altres sectors catalanistes no volien precipitar els esdeveniments per por de fracassar o per por de provocar una reacció violenta de la Monarquia d'Alfons XIII, de les dretes espanyoles i de les forces de l'Exèrcit que ens feia retrocedir cap a una nova dictadura més brutal que la que havíem patit amb Primo de Rivera.

Per totes aquestes reflexions, era partidari de fer una nova crida als catalanistes en general per si era possible presentar-se davant del nostre poble ben avinguts en aquelles questions de principi sobre les quals semblava que no hi havia d'haver discrepàncies de cap mena. No sabia que hi havia diversos capdavanters d'Aacció Catalana i de la Unió Socialista de Catalunya i també del nostre Bloc Obrer i Camperol, a més a més de la gent de la Lliga i dels Radicals o lerrouxistes, que estaven contra d'ell i contra els seus principis nacionalistes i que no creien en la possibilitat del seu triomf; que no tenien cap confiança en les condicions de Macià com a polític; que, en el millor dels casos, el consideraven un il·luminat i prou. Deien que, en aquelles circumstàncies, Catalunya necessitava homes de veritable capacitat política per a guiar els destins del nostre poble, sense precipitacions perilloses i sense infantilismes; que calia reforçar l'entesa amb els republicans i socialistes espanyols, sense la qual Catalunya tota sola no podria donar un pas endavant; i que Francesc Macià no era ben vist a Madrid en aquells moments que podien ser històrics. Ni en els rangles d'Esquerra Republicana de Catalunya no hi havia una majoria que estés, de veritat al costat de Macià.

Com que Macià ja sabia tot això, volia fer una darrera crida per a mirar d'establir una entesa Catalunya endins contra l'enemic comú, entre tots els partits i agrupacions de disciplina exclusivament catalana. Però les seves paraules caien en el buit i ningú no volia comprometre's amunt amb ell.

Per això va decidir continuar endavant i a tot arreu on anava la seva sola presència provocava esclats d'una adhesió entusiasta, d'una confiança absoluta. Encara que molta de la gent de comarques i de Barcelona mateix no sabia ben bé que vo-

lia dir quan parlava de llibertat, de independència i de federació. Perque ningú no s'havia preocupat d'inculgar a la nostra gent unes idees nacionals catalanes ben entenedores hi havien fet veure els grans inconvenients de les aspiracions minimalistes de retornar al provincialisme d'una Mancomunitat que ja s'havia vist tot el que podia donar de profit per a Catalunya.

Els mítings barcelonins de la Plaça Monumental, del Teatre del Rosselló, de la sala de la Bohèmia i del Parallel on es presentava Macià s'omplien de gom a gom i l'entusiasme era extraordinari. Per poques paraules que pronunciés l'Avi n'hi havia prou perque s'exterioritzés la plena confiança que tenia posada en ell totes aquelles multituds. Tot el que deien els altres oradors consagrats era secundari. I Macià parlava clar i català del que considerava que convenia a Catalunya en aquelles circumstancies.

Pero els altres partits catalanistes i els que no ho eren anaven fent el seu fet sense exigir grans coses o fent demagogia de la pitjor mena amb el proposit d'atreure's la classe obrera; els primers recordaven que qui tot ho vol tot ho perd i que calia combatre els extremistes del tot o res.

Mentrestant, Francesc Cambó s'havia lliurat en eos i anima al seu nou partit centrista espanyol i s'adregava a tots els espanyols i fins i tot als gallegos que suposava que estaven al seu costat, dient-los:

Amigos de Aragón y de Levante, de Castilla, de León y de Galicia, de laancha y de la Rioja, y de Navarra, Andalucía y Extremadura; A todos mi saludo más cordial. Habéis sido los primeros que, al decidir extender mi actuación de modo definitivo por tierras de España, habéis querido luchar a mi lado. Esta prueba de confianza os dará siempre un derecho a ser los primeros en mi afecto y a ser los elegidos para rendir el máximo esfuerzo en la lucha." Es que ja s'imaginava haver conquistat tots els espanyols ? Es que ja s'havia oblidat dels catalans o estava molt segur que podia comptar amb el seu vot i per això no valia la pena d'esmentar-los ni exidar-los al seu costat ?

Tot això ho deia anamat de bracelet amb els monarquists més convenguts; el due

d'Alba, el de Laura, Goicoechea, Silió i cent per l'estil que sempre havien estat enfront de la Lliga fins i tot quan es tractava de picolar un règim autonòmic provincial espanyol.

El resultat d'aquelles eleccions ja es venia venir. Només els adversaris polítics de Macià en podien dubtar. El dia 13 d'abril ja ningú no en dubtava. Havien triomfat les candidatures d'Esquerra Republicana de Catalunya perquè eren patrocinades per Francesc Macià a la ciutat i al camp.

I Francesc Macià, fent cas omís que aquelles eleccions només fossin per a la renovació dels Ajuntaments, deia que Alfons XIII no s'atrevaria a instaurar un altre règim dictatorial perquè li podria anar el cap, com li va passar a Lluís XVI de França.

Les eleccions s'havien fet un diumenge i el resultat definitiu de l'escrutini no es podria saber fins el dijous següent, dia 16. Pero Lluís Companys, ^{i Nicolau Battestini} Amadeu Araçal, el dimarts dia 14, des de la llibreria Ariel, de la Plaça de la Cucurulla, anaven cap a la Casa de la Ciutat. Aquell establiment comercial tinc entes que era propietat de Joan Casanelles, de L'Opinió, però era regentat pel seu bon amic Armand Otero que, a França, havia estat el promotor de l'edició del volum titulat La Catalunya rebelle (París, Agence Mondiale de Librairie, 14, rue des Saints-Pères, 1927), on es donava tota la documentació relativa a l'intent de Prats de Molló i a la vista de la causa contra Macià i els seus homes davant dels tribunals francesos, amb una presentació oficial de l'organització "Estat Català" a l'exili.

Companys, ^{i Battestini} Araçal van presentar a l'Ajuntament i van anar de cret al despatx de l'Alcalde Antoni Martínez Domingo. Li van demanar que dimitís i els lliurés la vara perquè després del triomf electoral d'ERC es feien carreg de l'Alcaldia. Martínez Domingo els va dir que calia esperar el resultat oficial i que, altament, significaria una violència. Pero es va fer carreg de la situació i va deixar que Lluís Companys agafés la vara. De seguida, així va córrer a cercar una bandera republicana espanyola per a posar-la al balcó del Municipi. Es que Companys i Araçal procedien, com Marcel·lí Domingo, de l'anomenat Partit Republicà Català que s'havia integrat a Esquerra Republicana de Catalunya, havent pres part en la Conferè-

cia d'Esquerres celebrada el mes anterior.

Al cap de poca estona compareixia Francesc Macià, s'assalentava del que havia passat i travessant la Plaça de Sant Jaume, anava al despatx presidencial de la Diputació Provincial de Barcelona i reclamava la dimissió immediata a Joan Maluquer i Viladot, de la Federació Monarquica Autonomista, que exercia les funcions de president accidental de R.O. L'avi Maluquer va contestar al requeriment de Macià dient que ell només podia accedir per la violència. I l'altre Avi li va contestar, posant-li la mà a l'espatlla i dient-li :

- En té prou així ?

I es va fer carres de l'antic Palau de la Generalitat de Catalunya.

S'havia creat una situació de fet que, a Catalunya, acabava amb la monarquia espanyola del Borbó Alfons XIII.

La primera proclamació de la República Catalana
i la seua Ora

A Catalunya, la mobilització popular no va ser tan nombrosa com s'esperava. Era natural. El període de propaganda electoral havia estat molt curt i, durant una pila d'anys, no s'havien fet eleccions de cap mena. L'activitat dels grups que actuaven en la clandestinitat i els dirigents dels partits catalanistes, pràcticament desapareguts d'ençà del Cop d'Estat, mai no s'havien preocupat d'orientar les noves generacions ni s'havien dedicat a explicar quins eren els objectius polítics que perseguien.

Els resultats electorals no es coneixerien fins el dijous però ja era del domini públic, en xifres rodones el de la ciutat de Barcelona: 45 mil vots Esquerra Republicana de Catalunya; 25 mil vots la Lliga Regionalista Espanyola; 23 mil vots el Partit Radical i 15 mil vots Acció Catalana. El cens de votants de la ciutat era de 166 916. Es deia que una bona part dels sindicalistes havien votat a ERC. Pero amb tot i això, s'havien abstingut d'acudir a les urnes uns 60 000 barcelonins.

A Madrid havia estat molt pitjor. Perque de la plana major de candidats republicans i socialistes, el que va tenir més vots va ser l'ex monarquic Niceto Alcalá Zamora, que en va sumar 12 275; i el candidat del grup monàrquic que va aconseguir més sufragis va ser el comte de Valladolid, amb 6299 vots.

Francesc Macia, amb el resultat de la ciutat de Barcelona ja en tenia prou per realitzar el seu propòsit: exercir el dret d'autodeterminació del nostre poble. Perque ell no havia enganyat a ningú durant la campanya electoral anunciant que proclamaria la República Catalana si tenia la majoria dels sufragis. Encara que molts dels candidats d'ERC només haguessin parlat de la República a seqües.

Així, la primera proclama de Francesc Macia era redactada d'aquesta manera:

fol. II

Primera proclama de Macia: 14 d'abril 1931

En nom del poble de Catalunya proclamo l'Estat Català sota el regim d'una República Catalana que liuremunt i amb tota coruialitat anhela i demana als altres pobles d'Espanya llur col.laboració en la creació d'una Confederació de pobles ibèrics i esta disposada al que sigui necessari per alliberar-les de la menarquia borbònica.

En aquest moment fem arribar la nostra veu a tots els Estats lliures del món en nom de la Llibertat, de la Justícia i de la Pau Internacional.

Comunicats a comarques (Ajuntaments)

Proclama oficial després d'haver parlat amb Alcalà Zamora.

Proclama especial del Dr. Aiguader des de l'Ajuntament com a complement del gest de Lluís Companys limitant-se a posar la bandera republicana espanyola al balcó, mentre després Macia faria posar la catalana al pal de la part superior de l'edifici municipal.

En nom del poble de Catalunya proclamo l'Estat Català sota el regim d'una República Catalana que, lliurement i amb tota cordialitat, anhela i sol·licita dels altres pobles d'Espanya la seva col.laboració en la creació d'una confederació de pobles iberics i està disposada al que calgui per alliberar-los de la Monarquia borbonica.

En aquest moment faig arribar la nostra veu a tots els Estatats lliures del món en nom de la llibertat, de la justícia i de la pau dels pobles .

Tot seguit, aquell mateix 14 d'abril de 1931 Francesc Macia adreçava una Circular a tots els catalans demanant llur col.laboració;

En el moment de proclamar l'Estat Català sota el regim de la República Catalana, us saludo amb tota l'anima i us demano em prometeu la vostra col.laboració i sostenir-la començant proclamant-la quan us erigui

Per la llibertat de Catalunya, per la germanor dels altres pobles d'Espanya, per la pau internacional, sapigueu-vos-en fer dignes .

I als Ajuntaments de tot Catalunya els deia:

En els moments de proclamar l'Estat Català sota el regim de la República Catalana, us saludo amb tota l'anima i us demano em presteu la vostra col.laboració començant per proclamar la República a la vostra ciutat i preparant-vos a defensar-la quan us cridi.

Per la llibertat de Catalunya, per la germanor dels altres pobles d'Espanya i per la pau internacional, sapigueu fer-vos-en dignes .

Deixant de banda la precipitació del redactat, el poble de Catalunya ho va entendre ben bé i també ho van entendre els nous regidors municipals que van acceptar l'ordre del President i van adherir-se a la proclamació de la República.
negativa
proclamació de la República.

Mentrestant, Niceto Alcalá Zamora, assabentat de la proclamació de la República Catalana va telefonar a Francesc Macia al cap de poca estona i li recordava que, encara que no s'hagués arribat a signar, existia un Paete de San Sebastián amb la garantia de la paraula d'una cavallera. Afegia que, en bé de tots,

convenia que es fessin les coses de comú acord per afiançar el règim republicà. Altrament, seria com desautoritzar als delegats dels partits catalans que van assidir a la reunió del mes d'agost de 1930.

Aquelles paraules i el te en que eren cites, van sorprendre la bona fe del President Macià, perquè li semblava un te de gran cordialitat i el nostre gran home va caure en el parany, mentre els voltaven amagants uns quants dels homes més significatius del seu partit i algunes d'altres seccors que temien que l'Avi no transmigis i se n'anés tot en orri.

Es seguia s'asseien a la taula presidencial de la Sala de Sessions de la Diputació de Barcelona, el President Francesc Macià, Joan Cabanoves i Ventura Gassol, voltats de Lluís Companys, Manuel Carrasco i Formiguera, Amadeu Aragay i alguns altres. Gassol, era encarregat d'adaptar el text de la primera proclamació a un nou redactat que recollí el que havien mig convinçut verbalment el President de Catalunya i el President del Govern provisional de la República Espanyola. La cosa no era gens fàcil. Ventura Gassol s'escarrassava en trobar la manera de salvar tot el contingut de la primera proclama i no en sortia i va haver de fer uns quants projectes encara plens d'escomeses. Fins que, finalment, es va donar per bo aquest text:

Catalana:

Interpretant el sentiment i els anhels del poble que ens acaba de donar el seu sufragi, proclamo la República Catalana com Estat integrant de la Federació Iberica.

D'acord amb el President de la República federal espanyola senyor Niceto Alcalá Zamora, amb el qual hem ratificat els acords presos en el pacte de Sant Sebastià, em faig carreg provisionalment de les funcions de President del Govern de Catalunya, esperant que el poble espanyol i el català expressaran quina és en aquests moments llur voluntat.

En fer aquesta proclamació, amb el cor obert a totes les esperances, ens conjuren i demanem a tots els ciutadans de Catalunya que es conjurin amb nosaltres

pes a fer-la prevaler pels mitjans que siguin, encara que calui arribar al sacrifici de la propia vida.

Preguem que cada català, així com tot altre ciutadà resident de Catalunya, es faci carres de la enorme responsabilitat que en aquests moments pesa sobre tots nosaltres.

Tot aquell, doncs, que partorbi l'ordre de la naixent República Catalana, sera considerat com un agent provocador i com a traior a la Patria.

Esperem que tots sabreu fer-vos dignes de la llibertat que ens hem donat i de la justícia que, amb l'ajut de tots, anem a establir. Ens apoiem sobre causes immortals com són els drets dels homes i dels pobles i, morint i tot si calgués, no podem perdre.

En proclamar la nostra República, fem arribar la nostra veu a tots els pobles d'Espanya i del món, demanant-los que espiritualment estiguin al nostre costat i enfront de la monarquia borbonica que hem abatut, i els oferim apòstol tot el nostre esforç i tota l'emoció del nostre poble renaixent per afirmar la pau internacional.

Per Catalunya, per les altres pobles germans d'Espanya, per la fraternitat de tots els homes i de tots els pobles, sapigueu fer-vos dignes de Catalunya.

Barcelona, 14 d'abril de 1931.

El President:

Francesc Macia

La segona proclamació resultava bon xic diferent de la primera; ja no es parlava de proclamar "lliurement" l'Estat Català sota el regim d'una República Catalana i tampoc no es parlava de la creació d'una "confederació de pobles ibèrics" que evidentment aludia a la voluntat de federar els països catalans, ^{Catalunya, el País Valencià i les Illes} amb Castella, Euskadi, Galícia i fins i tot Portugal, establin[/]un sistema confederal peninsular & lliurement pactat.

Francesc Macia advertia la possibilitat d'haver de defensar els nostres drets nacionals amb les armes a la mà; temia que els lerrouixistes incitessin als treballadors de llengua castellana que vivien entre nosaltres i volguessin llançar-

18

los contra la República Catalana que acabava de néixer; preveia, encara, la possibilitat que perdessim en la lluita i advertia que "morint i tot, si cal, no podíem perdre"; desafiava sempre als monarquies i es declarava sempre enemic d'Alfons XIII a qui denunciava com a possible instigador d'un altre Cop d'Estat per mirar de salvar la corona.

Ja veuríem en què consistiria aquella llibertat que "ens havíem donat", segons la primera proclama llançada al país. De moment, el seu text oficial, que emulava el primer, no menys oficial, faria contents a molts catalans del partit majoritari i a d'altres dels partits derrotats en les eleccions, mentre els catalans nacionals, els independentistes, si també estaven contents, quedarien contents i enganyats.

La Federació Local de Sindicats de la Confederació Regional del Treball de Catalunya (CNT), va donar a conèixer la seva posició dient que la República burguesa que s'havia proclamat no els satisféia però que tampoc no consentirien que s'establís una nova dictadura; exigia la llibertat de tots els empresonats per qüestions socials i anunciatava una vaga general davant d'una possible reacció militar monàrquica.

Mentrestant, el general Eduardo López Ochoa, que havia pres part en diversos complots contra la Dictadura de Primo de Rivera, s'havia possessonat de la Capitanía General de la que fins aleshores havia estat la IV Regió Militar de l'Estat Espanyol, després de destituir al general Despujol que l'ocupava per R. O. Ho va comunicar al President Macià i aquest el va reconèixer com a cap militar de Catalunya. Aleshores, el general López Ochoa, assabentat que Emiliiano Leléssias s'havia apoderat del Govern Civil de Barcelona, li va fer arribar un ofici que deia "De orden del Gobierno provisional de la República Federal española, comunicada al presidente del Estado Catalán, se servirá usted hacer entrega inmediata de ese Gobierno Civil al ya ministro del Gobierno republicano español don Luis Companys, que se presentará debidamente a sueldo.- Barcelona, 14 de abril de 1931.- El Capitán General, Eduardo L. Ochoa."

El nou Capità General de Catalunya va mandar fer sortir un piquet de l'Exèrcit encarregat de llegir el Ban del President Macià proclamant la República Catalana, donant el text íntegre de la segona proclama amb una capçalera de lletres ben vistoses que dia: República Catalana. I començant per la Plaça de Sant Jaume i continuant per altres llocs de la ciutat Cap i Casal de Catalunya es va fer saber el que s'havia convingut entre el President de Catalunya i el d'Espanya.

Una vegada expulsat del Givern Civil, l'Emiliano es veu que va assabentar al seu líder Alejandro Lerroux del que havia passat i aquest li devia contestar que de moment es quedés a casa. Perque es veu que si que ERC tenia el propòsit de reclamar un lloc al Govern provisional de la República espanyola ja que era el partit de Macià i no Acció Catalana qui havia guanyat les eleccions. Pero a Madrid van voler reservar la representació de Catalunya a Lluís Nicolau d'Olwer, tal com havia convingut el Comitè Revolucionari Republicano-Socialista espanyol; van voler esperar que retornessin Indalecio Prieto, Marcelino Domingo i Lluís Nicolau d'Olwer que encara eren voluntàriament exiliats a París des de feia prop de quatre mesos. I com que Nicolau d'Olwer va acceptar el lloc que li havien ofert abans de les eleccions, va ser ministre d'Economia i el President Macià no el va voler desautoritzar. De seguida, Nicolau d'Olwer designava com a principals col.laboradors, dos destacats homes també d'Acció Catalana: Ferran Cuité i Canals, que seria Director General d'Indústria i Manuel Raventós i Godoy, que seria Director General de Comerç.

El President Macià va anar fent el seu camí i va fer gestions per a la formació del primer Govern de la República Catalana, amb caràcter provisional. Tenia la intenció de fer un equip que comprengués tots els sectors polítics i socials de Catalunya que volguessin col.laborar en un govern d'unitat nacional catalana. Per això va oferir un lloc al sindicalista Àngel Pestanya però aquest no el va acceptar perque no podia fer-ho sense portar la representació del Comitè Regional de la CNT a Catalunya; va consultar al Partit Radical i van designar a Casimir Giralt; va demanar un nom a la Unió Socialista de Catalunya i li van donar el

de Rafael Campalans; i va demanar un nom a la Federació Catalana del Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE) i li van donar el de Salvador Vidal Rosell; es va designar a Joan Casanovas com a representant d'Esquerra Republicana de Catalunya i també a Ventura Gassol, com a representants dels dos sectors més significatius: el republicà tradicional i el separatista. Com que Acció Catalana ja tenia un lloc al Govern de la República espanyola, es va oferir un lloc al Govern de la República Catalana a Manuel Carrasco i Formiguera, que havia pres part en la reunió de Sant Sebastià en representació d'Acció Catalana però que al govern de Catalunya hi col.laboraria a títol personal. A la Lliga Regionalista, esdevinguda partit espanyol, se la va deixar al marge i també es va deixar al marge al bloc Obrer i Camperol perquè per les declaracions dels seus dirigents es veia que no estaven disposats a col.laborar.

A continuació el President Macià va destituir al President de l'Audiència de Barcelona i per a substituir-lo va designar al jurista Oriol Amatller de Sojo, fervorós catòlic practicant i a l'ensens ferverós catalanista que s'havia posat tot seguit a les ordres ^{secret} del President Macià.

Seguidament, el President va decretar que l'únic idioma oficial que s'havia d'usar a totes les oficines públiques de Catalunya havia de ser el català.

Finalment, va designar les persones que formarien la ponència especial encarregada d'organitzar la Universitat Catalana. I aquella ponència la van formar per designació del President Macià: August Pi i Sunyer, Jaume Serra i Moller, Josep Xirau i el Dr. J. Soler

A les vuit del vespre es reunió el Ple de l'Ajuntament de Barcelona amb assistència de tots els regidors elegits el dia 12 d'abril i, per majoria de vots, es va nomenar Alcalde de la Ciutat al doctor Jaume Aiguader i Miró.

Durant aquell dia es van produir alguns aldarulls i es deia que hi havia hagut fins i tot un parell de morts i diversos ferits, entre els quals, d'aquests darrers, hi havia el fill de Darius Romeu i Freixa, que havia estat tants anys alcalde al servei de la Dictadura de Primo de Rivera i de la Unión Patriótica.

Nou anys després, Melchor Fernández Almagro, un franquista cent per cent, explicaria a la seva manera aquella jornada memorable en la seva Historia de la República Espanola : 1931-1939. - Madrid, Biblioteca Nueva, 1940.

Cualquiera que fuese- y era mucho - el valor sintomático o esencial de las perturbaciones del orden público,cedía en importancia a otro hecho que en sí mismo no daba lugar a la efusión de sangre ni a rebeldía explícita, tal vez por preexistir a la República española misma, y serle permitido el mostrarse de poder a poder. Nos referimos a la proclamación de la República Catalana, con anterioridad de unas cuantas horas a la de la española en Madrid. Más que rebelarse, por tanto, cabe decir que el catalanismo "maduró" con la intención de que el Poder instaurado en la capital de España se encontrase ante el hecho consumado. En todo caso, no parece lógico calificar de rebeldía un acto al que se allana, automáticamente, el Estado contra el que va dirigido. Porque lo cierto es que la República española pactó con la catalana, cuyo recién nacido presidente - don Francisco Maciá, delirante caudillo separatista -, tuvo buen cuidado de reflejar en sus primeros actos el carácter sustantivo del "Estat Català". Como jefe de ^{este} ~~estop~~ si y ante sí, proveyó rápidamente al nombramiento de gobernadores civiles de las cuatro provincias; se incautó de la Audiencia y de la Universidad, dotándolas este continuo de las autoridades correspondientes; procedió de modo semejante con los servicios públicos de Correos, Telégrafos y Teléfonos, y confirió poderes al general López Ochoa para erigirse éste en capitán general de Cataluña. Estos actos de plena soberanía quedaron automáticamente ejecutados,

que

además, con las comunicaciones oficiales de Francisco Maciá, "presidente de la República Catalana", hubo de cursar al pueblo... y a cada uno de los Estados del mundo.

Fernández Almagro volia posar en evidència als republicans i socialistes espanyols que havien concedit l'Estatut d'Autonomia exagerant el valor del fet consumat per Francesc Macià aquell 14 d'abril. Els volia presentar com venuts al catalanisme, els volia acusar de traidors a Espanya. I, després, no s'adona o no vol donar valor a tota la política republicana espanyola que minimitzava en gran manera les aspiracions de Francesc Macià i de la majoria dels catalans.

Durant tota la tarda d'aquell 14 d'abril la gentada que anava a eridar i Viseu Macia i Mori Cambó i volia veure i aplaudir l'Avi, s'anava renovant continuament. Les personalitats que feien costat al President de Catalunya, abocats tots al balcó del Palau de la Generalitat, escoltaven les xardoroses ovacions que estributaven a l'heroi de la jornada i feien enternir a més de quatre dels que feien de simples espectadors en un racó qualsevol de la plaça, mentre els fotografs no es cansaven de treballar.

En aquell balcó on tenien tota la mirada, fent costat a Macia s'hi veia a Josep Irla, Ventura Gassol, Amadeu Aragai, Nicolson Battatini, Antoni Ma. Sbert, Joan Lluhí i Vallesca, Francesc Farreres i Duran, Pere Coromines, Jaume Aiguader; en un altre moment, a l'un costat i a l'altre de l'Avi, hi havia Lluís Companys, Manuel Serra i Moret, Joan Casanoves, Vicenç A. Ballester, J. Riera i Puntí; i en una altra tanda, eren Oriol Anguera de Sojo, Manuel Carrasco i Formiguera, Josep Sunyol i Garriga, Jaume Serra Hunter, Josep Soler i Pla.

En canvi mai no s'hi va veure ningú del Bloc Obrer i Camperol. Perque per a Joaquim Maurin "el 14 d'abril no era pas el fi de la Revolució com pretenien els diversos sectors burgesos, sinó el començament de la veritable etapa revolucionària", mentre des de L'Hora, el nostre grup, entre demagogia i ganes de prestar ajut a la situació perillosa que estavem vivint tots plegats, reclamaven la creació immediata d'una Guardia Cívica per a la defensa dels nostres drets individuals i col·lectius.

Jo trobava que Macia no podria mantenir la posició que volia mantenir en defensa de la República Catalana, voltat com estava d'elements claudicants davant les pressions de tota mena que vindrien de Madrid. Pero trobava també que el B. O. C. sempre anava a remolc dels esdeveniments amb tots els seus extremismes.

El mal era que tampoc no em trobaria bé als rengles d'Esquerra Republicana de Catalunya...

P

la proclamació de la República espanyola

Ja hem registrat la votació maxima que van tenir les dues candidatures a regidors de l'Ajuntament de Madrid corresponents als dos grans sectors en pugna; el dels republicans i socialistes i el dels monarquics. Els primers van treure 12 275 vots i els segons 6299. Si recordem els noms que figuraven en aquelles candidatures es veura que hi havia la plana major dels dos sectors i a del rat d'això els madrilenys, en llur gran majoria, es van quedar a casa;

Republicans i socialistes: Rafael Sánchez Guerra, Horacio Castro, José Montriz, Fernando de los Ríos, Miguel Maura, Pedro Rico, Manuel Luino, Celestino García Santos, Fabián Talanquer, Eduardo Álvarez Herrero, Miguel Cámaras, Francisco Cantos, Rafael Salazar Alonso, Andrés Saborit, Trifón Gómez, Eduardo Urteaga Gasset, Antonio Fernández Quer, Lucio Martínez, Alvaro de Albornoz, Eugenio Araux, Manuel Cordero, Angel Galarza, Francisco Largo Caballero, Wenceslao Carrillo, Julián Besteiro, José Noguera, Rafael Henche, Niceto Alcalá Zamora, Fernando Cosa i Cayetano Redondo.

Monarquics: Luis María Zunzunegui, Aurelio Segúles, conde de Vallelano, Isidro Buesa, Emilio Haro, Serafín Sacristán, Felipe Ruimonte, Antolio Pelegrín, Ramón Kadariaga, Enrique Flores, Apolinar Rato, Manuel Rouríquez, Francisco García Loro, Francisco Antonio Alberca, marques de Encinares, Luis Barreiro, ~~Alfonso XIII~~, José Layris, Enrique Fraile, César Cort i Fulgencio de Miguel.

Després, el darrer ministre de la Governació de la Monarquia feia saber que a tot el territori de l'Estat espanyol hi havia 8943 municipis i que, entre tots, s'havien d'elegir 80 280 regidors.

Anotem les primeres reaccions dels monàrquics i esmentem especialment les d'un home tan significat com era el comte de Romanones. Era el mateix diumenge dia 12 d'abril, cap al tard:

- El resultado de las elecciones - decia el conde - no puede ser más lamentable para nosotros los monárquicos. Esta es la realidad y es preciso decirlo, porque ocultarla sería contraproducente e inútil. Hay ahora mismo 35 capitales de provincia perdidas para los monárquicos y creo que ello no es debido a la impericia de los gobernadores ni a defectos de organización, sino que han sido ocho años que han hecho explosión.

Un periodista li va preguntar si reconeixia que havia estat un greu error permetre seguir i desfer els partits polítics de la Monarquia i Romanones va contestar:

- Tiene usted razón. Y ya no hay remedio.

La Dictadura de Primo de Rivera, amb la complicitat del rei, havia obrat la fossa al propi Alfons XIII.

El dilluns ja es parlava de crisi total del govern Aznar on hi havia Joan Ventosa i Calvell, de la Lliga, que feia de ministre de Finances. Cambó i Ventosa havien planejat una operació bancaria de gran envergadura que permetés disposar de cabals per anar trampejant la situació. Es tractava d'un emprést mitjaçant-seixanta milions de dollars per a regular el canvi fins arribar a l'estabilització de la pesseta. El credit es disposava a concedir-lo un grup bancari internacional del que formava part la famosa Banca Morgan de Nova York.

L'almirall Aznar semblava el més sorpres de la derrota electoral dels candidats monàrquics a regidors municipals i en preguntar-li sobre el rumors de crisi, va contestar:

- Qué más crisis quieren ustedes que la de un país que se acuesta monárquico y amanece republicano !

El fet del cas és que, ^{segons} les dades que donava el ministre de la Governació sobre els primers escrutinis, a tot el territori de l'Estat espanyol havien sortit triomfants 22 000 regidors monàrquics i només 5000 republicans. El triomf republicà a

35 capitals de província havia atterrortzat als monarquies i esvalentonat als republicans. Pero aquests no es volien precipitar. I el dijous dia 13, es reunien uns quants capiteles al domicili particular que tenia a Madrid Niceto Alcalá Zamora i refiant-se de les dades oficials que es concixien, van decidir redactar una nota que van donar a la premsa:

La representación de las fuerzas republicanas y socialistas coaliciadas para una acción conjunta, siente la ineludible necesidad de dirigirse a España para subrayar ante ella la trascendencia histórica de la jornada del domingo 12 de abril. Jamás se ha dado un acto en nuestro pasado comparable con el de este día, porque ha mostrado España tan fuerte emoción civil y entusiasta convencimiento mi ha revelado con tanto vigor la digna firmeza que es capaz de desplegar en la defensa de sus ideales políticos. En la historia moderna de Europa hay actos civiles como el realizado por España el día 12, pero no hay uno que lo supero.

La votación de las capitales españolas y principales núcleos urbanos ha tenido el valor del plebiscito desfavorable a la Monarquía, favorable a la República, y ha alcanzado a su vez las dimensiones de un veredicto de culpabilidad contra el titular supremo del Poder. En la formación de estos juicios aversos han colaborado todas las clases sociales del país, todas las profesiones y aún ha quedado en la calle vibrante, pero sin poder acudir a las urnas, la admirable férvi a adhesión a nuestras ideas de las juventudes españolas.

esta

Invocando, pues, llegada ~~la~~ hora, los supremos valores civiles a que rinden acatamiento en todo pueblo culto las Instituciones más altas del Estado, los grandes oficiales de Gobiernos y los Institutos armados, a todos es forzoso someterse a la voluntad nacional, que en vano pretenderán desfigurarse con el silencio o el voto rural de los feudos. El día 12 de abril ha quedado legalmente registrada la voz de la España viva; y, si ya es metorio lo que ansía, no es menos evidente lo que rechaza; pero si, por desventura para nuestra España, a la noble grandeza civil con que ella ha procedido, no respondiesen adecuadamente quienes con violencia desempeñan o sirven funciones de Gobiernos, nosotros declinamos ante el país y la

175

opinió internacional la responsabilidad de cuante inevitablemente haurá de acon-

tecer, ya que, en nombre de esa España, mayoritaria, anhelante y jocosa, que sir

sunstancialmente representantes, declararon públicamente que iban a actuar con

energía y presteza, a fin de dar inmediata efectividad a sus afanes implantando

la República.- Niceto Alcalá Zamora, Fernández de los Ríos, Santisteban Casares

Urrea, Miguel Maura, Álvarez de Albornoz, Francisco Larre y Caballero i Alejanaro Le-

xtreux.

Aquesta amenaça, però, no hauria passat als fets si l'endemà mateix Francisco

Maura no llegia la seva proclama i creava una situació de fet, veritablement revo-

lucionaria, amb la República Catalana. El gest de l'Avi va cuajar de tal manera

als republicans i socialistes espanyols que va fer precipitar els esdeveniments a

Madrid. El propositz dels reunits era aconseguir que el rei els deixés el camp lliu-

re sense que ells hi arrisquessin res personalment - com va fer Maura -, obrint-los

el camí posant-se ell al davant de tots.

A la una del migdia del dia 14, Rosales havia anat a visitar el rei per asse-

sentar-le dels propositz del Comitè Revolucionari i, tal com s'havia convinut, va

sortir del Palau Reial i se'n va anar al domicili del doctor Gregorio Marañón, on

ja hi havia Niceto Alcalá Zamora. El conte encara va proposar de fer eleccions con-

stituents per fer les ceses ben fites, perque era absurd de considerar aquelles elec-

cions municipals com a valedores per canviar el règim. I premetia que Alfons XIII

acataria el resultat, fos quin fos. Per a convocar les Constituents havien pensat

de formar un nou govern amb Miguel Villanueva de president.

Alcalá Zamora va rebutjar la proposta de Rosales i va dir que si les ceses con-

tinuaven d'aquella manera es corria el perill que les masses assaltessin, aquella

mateixa nit, el Palau Reial.

El mestre Marañón ho explicaria després amb aquestes paraules:

Al fin, la Monarquía cedió. Se iría el Rey aquella tarde. Primero se pensó que

a Portugal. Insgo que a Cartagena. El resto de la familia real al dia siguiente.

No hauría abdicación sino una resignación del Poder real en su último Gobierno

para que éste lo transmitiese al Gobierno de la Revolución."

Efectivament, Alfonso de Borbón va acabar accedint a totes les exigències republicanes perquè tenia tanta por que volia marxar corrents deixant la dona i els fills a merce de les masses que podien assaltar el Palau Reial d'un moment a l'altre. Estava disposat a signar tot el que volguessin per tal de salvar la pell. I va redactar - o li van redactar - aquell document amb el qual pretenia deixar-se una porta oberta pel retorn, si podia comptar amb uns quants generals dels que de tant en tant volien governar el país.

En aquells moments només hi havia un polític monàrquic partidari de llançar la policia, la Guardia Civil i l'Exercit contra el poble i fer un escarmient exemplar. Era Juan de la Cierva, el mateix de sempre, el de la repressió, amb Antonio Lárraga, que l'any 1909 va culminar amb l'afusellament de Francesc Ferrer i Guardia. Pero es va trobar que ni el general Sanjurjo en va ser partidari amb tot i que, alemaneres era el Director General del Cos de la Guardia Civil, de tan mala fama.

Alfons de Borbó es va decidir a signar el document de renúncia que li van presentar i com que li van dir que no hi havia res a fer amb allo d'unes eleccions per a Corts Constituents, ell mateix ho va esborrar abans de signar-ho.

El document de la renúncia era aquest:

Las elecciones celebradas el domingo, me revelan claramente que no tengo hoy el amor de mi pueblo. Mi conciencia dice que este desvío no será definitivo, porque procuré siempre servir a España, puesto el único afán en el interés público, hasta en las más críticas coyunturas.

Un rey puede equivocarse y, sin duda, erré yo alguna vez; pero si bien que nuestra patria se mostró en todo momento generosa ante las culpas sin malicia.

Soy el rey de todos los españoles y, también, un español. Hallaría medios sobrados para mantener mis regias prerrogativas, en eficaz forcejeo con quienes las combaten. Pero, resueltamente, quiero apartarme de cuanto sea lanzar a un compatriota contra otro, en fratricida guerra civil. No renuncio a ningún de mis derechos, porque más que míos son depósito acumulado por la Historia, de cuya custodia ha

de pedirme, un día, cuenta rigurosa.

Para conocer la auténtica y adecuada expresión de la conciencia colectiva y mientras habla la nación, suspendo deliberadamente el ejercicio del poder real y me aparto de España, reconociéndola así como única señora de sus destinos.

También ahora creo cumplir el deber que me dicta mi amor a la patria. Pido a Dios que tan hondo como yo lo sientan y lo cumplan los demás españoles.

Alfonso, R.

L'ex rei de Las Hurdes, de tristafama internacional, va arribar a Cartagena a les quatre de la matinada i mitja hora després pujava al vaixell "Príncep Alfonso" que l'havia deportar a l'exili.

L'endemà, dia 15, al matí, l'ex reina Victoria Eugenia, amb l'ex príncep d'Asturies, les seves dues germanes, el german gran i el petit van marxar amb diversos automòbils cap a El Escorial per agafar el tren cap a França. Com que el fill més gran - el d'Asturies - patia d'hemofilia, el va haver de baixar a peu de bracos del Palau i el van ficar en un dels cotxes de la caravana que ja s'havia format. En canvi, l'altre fill - Juan - va poder disposar d'un torpediner de l'esquadra espanyola i el van portar a Gibraltar on el Governador militar anglès el va tractar amb un gran respecte i consideració.

Econòmicament i a desgrat de l'expropiació dels béns que tenia a Espanya, Alfons de Borbó i tota la seva família no passarien cap mena de privació perquè disposaven de prou milions per viure fins que es morissin.

El Govern provisional de la República espanyola va començar per ocupar el ministeri de la Governació que tenia assignat Miguel Muñoz i aquella mateixa tarda del 14 havia començat ~~a~~ a prendre acords, sense esperar els tres ministres que encara no havien tornat de França, on havien marxat el mes de desembre de l'any anterior. Eren Indalecio Prieto, Lluís Nicols d'Oliver i Marcel·lí Domingo.

Durant aquesta nit, el Govern es va haver de formar d'aquesta manera:

Presidencia, Niceto Alcalá Zamora.

Estat, Alejandro Lerroux.

Justicia, Fernando de los Ríos.

Guerra, Manuel Azaña.

Marina, Santiago Casares Quiroga.

Hacienda, Indalecio Prieto.

Gobernació, Miguel Maury.

Instrucción Pública, Marcelino Domingo.

Foment, Alvaro de Albornoz.

Treball, Francisco Largo Caballero.

L'únic que encara no va figurar en el govern va ser Nicolau d'Olwer. Potser perque encara no estaven segurs que Francesc Macia s'avindria que fos un home d'acció catalana i no Lluís Companys, com s'havia convingut en principi. Pero l'Avi, no va voler ser sectari i va consentir que el ministre d'Economia fos en Nicolau, per la concòrdia.

A la matinada del 15, es va facilitar a la premsa aquesta nota:

El Gobierno provisional de la República española tiene la seguridad absoluta de que las fuerzas sociales y políticas que han colaborado en la implantación del nuevo régimen habrán de mantenerse en la más absoluta disciplina, y de ello depende el prestigio y la suerte de la República.

Son muchos los que ansían mermar el prestigio de la República que nace. Por eso, el Gobierno tiene la seguridad plena de que quienes le dieron el Poder colaborarán esforzadamente por fortalecerle.

Respecto de los elementos sociales adversos, hasta hoy, a lo que representa la República, el Gobierno espera que sabrán comprender la inmensa trascendencia que en esta hora grave hace tener para el porvenir de España la conducta que en las actuales circunstancias observen. Hemos comenzado a trabajar con ahínco, a fin de crear un ambiente de justicia y respeto desconocidos hasta hoy en nuestra España, e inspirado en ese esfuerzo el Gobierno ha redactado: Primero.- El decreto

192

de nombramiento del Gobierno provisional. Segundo.- El de los ministros. Tercero.- El Estatuto jurídico. Cuarto.- El decreto de amnistía. Quinto.- El decreto de creación del Ministerio de Comunicaciones.

Es que calia reservar un lloc més per a Diego Martínez Barrios, que partit de Lerroux i l'ex Emperador del Paral.lel el reclamava per tenir refòrços.

Pero, fet i fet, no es va fer una veritable proclamació de la República espanyola. Es veu que anaven per feina.

O potser van considerar que el text de l'anomenat Estatut Jurídic, ja faria de Declaració. Deia així:

El Gobierno provisional de la República, al recibir sus poderes de la voluntad nacional, cumple con un imperioso deber político al afirmar ante España que la conjunción representada por este Gobierno no responde a la mera coincidencia negativa de libertar a nuestra Patria de la vieja estructura ahogadiza del régimen monárquico, sino a la positiva convergencia de afirmar la necesidad de establecer como base de la organización del Estado un plexo de normas de justicia necesitadas y anheladas por el país.

El Gobierno provisional, por su carácter transitorio de órgano supremo mediante el cual ha de ejercer las funciones soberanas del Estado, acepta la alta y delicada misión de establecerse como Gobierno de plenos poderes. No ha de formular una carta de derechos ciudadanos, cuya fijación de principios y reglamentación concreta corresponde a la función soberana y creadora de la Asamblea constituyente; mas como la situación de "pleno poder" no ha de entrañar ejercicio arbitrario en las actividades del Gobierno, afirma solemnemente, con anterioridad a toda resolución particular y seguro de interpretar lo que demanda la dignidad del Estado y el ciudadano, que somete su actuación a normas jurídicas, las cuales, al condicionar su actividad, habrá de servir para que España y los órganos de autoridad puedan conocer, así los principios directivos en que han de inspirarse los decretos, cuan-
to las limitaciones que el Gobierno provisional se impone.

En virtud de las razonas antedichas, el Gobierno declara;

Primero.- Dado el origen democrático de su poder, y en razón del responsabilismo en que deben moverse los órganos del Estado, someterá su actuación, colegiada e individual, al discernimiento y sanción de las Cortes Constituyentes - órgano supremo y directo de la voluntad nacional -, llegada la hora de declinar ante ella sus poderes.

Segundo.- Para responder a los justos e insatisfechos anhelos de España, el Gobierno provisional adopta como norma depuradora de la estructura del Estado someter inmediatamente, en defensa del interés público, a juicio de responsabilidad, los actos de gestión y autoridad pendientes de examen al ser disuelto el Parlamento en 1923, así como las ulteriores, y abrir expediente de revisión en los organismos oficiales, civiles y militares, a fin de que no resulte consagrada la prevaricación ni acatada la arbitrariedad habitual en el régimen que termina.

Tercero.- El Gobierno provisional hace pública decisión de respetar de manera plena la conciencia individual mediante la libertad de creencias y cultos, sin que el Estado, en momento alguno, pueda pedir al ciudadano revelación de sus convicciones religiosas.

Cuarto.- El Gobierno provisional orientará su actividad, no sólo en el acatamiento de la libertad personal y cuanto ha constituido en nuestro régimen constitucional el estatuto de los derechos ciudadanos, sino que aspira a ensancharlos, adoptando garantías de amparo para aquellos derechos y reconociendo como uno de los principios de la moderna dogmática jurídica el de la personalidad sindical y corporativa, base del nuevo derecho social.

Quinto.- El Gobierno provisional declara que la propiedad privada queda garantizada por la Ley; en consecuencia, no podrá ser expropiada sino por causa de utilidad pública y previa indemnización correspondiente. En este Gobierno, sensible al abandono absoluto en que ha vivido la inmensa masa campesina española al desinterés de que ha sido objeto la economía agraria del país, y a la incongruencia del derecho que la ordena con los principios que inspiran y deben inspirar las legislaciones actuales, adopta como norma de su actuación el reconocimiento de que el derecho agrario debe respon-

der a la funció social de la terra.

Sexto..- El Gobierno provisional, a virtud de las razones que justifican la plenitud de su poder, incurría en verdadero delito si abandonase la República naciente a quienes desde fuertes posiciones seculares y prevalidos de sus medios, puedan dificultar su consolidación. En consecuencia, el Gobierno provisional podrá someter temporalmente los derechos del párrafo cuarto a un régimen de fiscalización gubernativa, de cuyo uso dará asimismo cuenta circunstanciada a las Cortes Constituyentes.- Niceto Alcalá Zamora, presidente del Gobierno provisional; Alejandro Ierroux, ministro de Estado; Fernando de los Ríos, ministro de Justicia; Manuel Azana, ministro de la Guerra; Santiago Casares Quiroga, ministro de Marina; Miguel Laura, ministro de la Gobernación; Alvaro de Albornoz, ministro de Fomento; Francisco Largo Caballero, ministro de Trabajo.

Aquest Estatut, com s'observava, no portava la signatura dels tres ministres que encara no havien retornat de l'exili. Però cal suposar que hi van estar plelament d'acord perquè quan van arribar no es va saber que discrepessin en res.

I també devien estar d'acord, especialment els dos catalans Nicols d'Ollier i Domingo, en que una tan llarga dèmaració de principis no esmentés ni aludís enllloc el problema de les nacionalitats peninsulares ni parlés de la situació de fet creada a Catalunya.

Aquell silenci absolut en una qüestió de tanta importància, em va fer suposar que, a desgrat de la conversa que havien tingut Macià i Alcalá Zamora, no admetrien el fet consumat de la proclamació de la República Catalana ni tan sola estarien d'acord en impulsar una estructura de tipus federatiu als diversos països o nacionalitats que integraven l'Estat espanyol. Ni s'arribava a fer alusió a un simple règim autonòmic regional. Res de res.

Estavem segurs que Francesc Macià s'havia adonat d'aquests silencis amenaçadors. I les amenaces passarien de les paraules als fets a no trigar gaire.

Aquell dissabte 17 d'abril

Després d'haver assistit al primer Consell de Ministres de la República Espanyola, Lluís Nicolau d'Olwer va formar part de la delegació que havia estat encarregada de mirar de convencer a Francesc Lacia perquè retirés la proclamació de la República Catalana i esperés el resultat de les deliberacions de les Corts Constituents espanyoles que es convocarien tot seguit. I amb Nicolau d'Olwer, arrivaven a Barcelona Fernando de los Ríos i Marcel·lí Domingo.

La presència d'aquella comissió ministerial a Barcelona va causar una gran sensació i va crear un greu malestar perquè tothom sospitava que venia amb no molt bones intencions.

-Que passava? - ens preguntaven tots.

De seguida van acudir al palau de la Plaça de Sant Jaume una pila de personalitats polítiques que, de prop o de lluny, pensaven intervenir en les converses o d'influir-hi a favor de la posició de Francesc Lacia o fent costat a la delegació espanyola.

Pel que es va saber després, la comissió ministerial tenia el proposit de fer retirar el nom de República Catalana i, entre tots, trobar un nom que substituís el que, si es mantenia en peu, obligaria a fer un pacte en igualtat de condicions entre catalans i espanyols, com s'escau de fer per a establir un règim de tipus federatiu de veritat.

Van compareixer a l'ex palau de la Diputació de Barcelona ~~diversos~~ representants dels diversos sectors de la política catalana del moment, exceptuant els de la Lliga. Tothom volia fer's entir la seva veu i mirar de fer prevàler la propia opinió. I, és clar, les idees es van concentrar en dues posicions ben clares:

els que es decantaven per defensar el criteri dels governants espanyols i els que posant-se al costat de Macia volien mantenir el nom de Repùblica Catalana per obligar als espanyols a pactar de tu a tu un sistema federal o confederal, per que només mantenint el nom de la proclama lo lavi es podria evitar que a Madrid continuessin parlant de la Repùblica espanyola a seues. Per obligar a pactar les bases d'un sistema confederal de veritat s'havien de mantenir els principis nacionals que s'expressaven amb el nom de Repùblica Catalana i començant a parlar d'una Federació de Repùblices o d'una Unió de Repùblices. Mai a partir d'una Repùblica espanyola a seues perque existint les dues repùblices els dos regims eslevien independentes.

Lo cal dir que aquesta hauria estat la cosa millor i més democràtica; deixar la decisió a la voluntat majoritaria que resultés d'un plebiscit popular català que, després d'un breu període de propaganda perque cada sector expliqués als catalans els avantatges de continuar essent espanyols, federals, confederal o independents. Si la majoria dels catalans havien posat tota la seva confiança en Francesc Macia i havia rebut amb tanta alegría la proclamació de la Repùblica Catalana, era inadmissible que uns quants senyors ^{determinessin} ~~decidissin~~ ells tots sels el futur del nostre país.

Els tres ministres espanyols venien decidits a fer que només hi hagués una Repùblica a tot el territori de l'antiga Monarquia borbonica. Les experiencies viscudes pels regionalistes, pels federals republicans i pels inconfederalistes catalans no comptaven per res per aquells catalans i espanyols. Segons ells calia esborrar el nom de Repùblica Catalana i substituir-lo per un altre que permetés la subsistència o manteniment d'una sola Repùblica, d'un sistema republica unitari i centralista.

Quin nom li posarien?

Els que s'havien adonat de les males intencions que portaven els tres ministres, aconsellaven a Macia de no transigir perque per poc que cedís impossibilitaria poder pactar un sistema de convivència federal o confederal sense coaccions forasters de cap mena. I es va saber que un dels homes que es va posar incondicionalment al costat de Macia durant aquella pugna de criteris no era cap home d'Esquerra Re-

publicana de Catalunya, ni de l'antic grup de L'Opinió, ni de la Unió Socialista de Catalunya ni, naturalment, d'Acció Catalana i menys encara de l'antic Partit Republicà Català o de la Federació Catalana del Partit Socialista Obrer Espanyol ni de la Lliga Regionalista; era un home de dreta, catòlic, fervorós i tingut, socialment, com un reaccionari però que, en canvi, era un català nacional de veritat: Josep Oriol Anguera de Sojo, jurista eminent, nomenat president de l'organització judicial de la República Catalana per Francisco Macia mateix.

En canvi, els tres homes arribats de Maurí es dedicaven i feien tot el que podien per dissimular la veritable missió que els havia portat a Barcelona, per bé que amb poques esperances de poder convencer a l'avi.

I de seguida van trobar aliats entre els catalans que semblaven totalment identificats amb Lacia: Rafael Campalans, Manuel Serra i Moret, Joan Casanoves, tots els quals es van sumar a la tesi espanyola ajudats per Jaume Garner i Amadeu Hurtado i - cosa sorprendent - per Manuel Carrasco i Formiguera i tot, la qual cosa em costava de creure. Fins i tot, a darrera hora, Antoni Novira i Virgili, després de la derrota de Macia, es volia consolar diant que "el nom no feia la cosa; la cosa important era el contingut."

Al nosre entendre, el més lamentable va ser que entre els catalans partidaris de fer cedir a Macia davant la delegació espanyola, es disputessin sobre qui havia estat el de la idea de substituir el nom de República Catalana pel de Generalitat de Catalunya.

Manuel Serra i Moret ens assegurava un dia que la idea havia estat d'ell però que l'havia fet suggerir per Fernando de los Ríos perquè no s'havia atrevit ell a proposar-ho directament a l'avi.

Després de la nostra guerra i trobant-me ja exiliat a Mèxic com molts altres catalans i, entre ells, Miquel Nicolau d'Oliver, recordo molt bé la versió que em va donar sobre aquella qüestió l'ex president del Patronat de la nostra ^(Savent) Escola d'Estudis Militars (SEM). Recordo com si fos ara la conversa que van tenir a la porta mateix de casa seva.

No feia gaire temps que havíem constituit a la capital de Mèxic la Institució de Cultura Catalana i s'havia format un Consell Directiu del qual jo era el vocal més insignificant. Actuava de president Lluís Nicolau d'Olwer i n'eren membres distingits Pere Bosch Gimpera, Baltasar Sampor, Avelí Artís (pare), Antoni Ma. Sbert, i l'advocat Enric Daltabuit. Sbert feia de secretari.

Aquella reunió es va fer a l'entressol de la llibreria que tenia el pare Artís, impressor d'ofici i editor de la Col·lecció Catalonia, a l'avinguda de Insurges del Districte Federal. En acabar-se la reunió, com que Nicolau d'Olwer ja tenia la vista molt malament, anava una mica a les palpentes i poc seguir de camins, em vaig oferir per acompañar-lo fins a casa seva - jo vivia a l'altra costat del Passeig de la Reforma -, com havia fet altres vegades, sortint d'aquelles reunions periódiques. Ell ho va acceptar i vam agafar un autobús que ens deixava a l'avinguda de los Niños Héroes, a mitja cantonada del carreret anomenat Cerrada de Lazatlán, número 12, on vivia Nicolau amb la seva muller mexicana Palma Guillot, membre del Cos Diplòmatic del seu país.

Ens vam aturar al portal de casa seva perquè no sé com va anar que jo vau sortir a parlar d'aquell 17 d'abril i li vaig dir que sempre havia estat un misteri per mi que Fernando de los Ríos hagués proposat a Macià el canvi de nom de la República Catalana pel de Generalitat de Catalunya.

- De que li havia de venir al militant socialista espanyol saber història de Catalunya? - vaig fer jo.

I Nicolau, tot sonriend, em va dir:

- Es clar. A mi em va semblar que era el millor nom ^{que} sortir d'aquella difícil situació en que ens trobavem tots plegats. Ho vaig explicar a Fernando de los Ríos, ell em va demanar uns quants detalls d'aquella institució i en va tenir prou per fer-se seva la meva proposició i la va suggerir al senyor Macià. Això ~~se'm~~ va ocurrir mentre viatjavem de Madrid a Barcelona, preocupat com estava per la missió que ens havia estat encarregada. I perquè creia, sincerament - i encara crec avui - que era la millor solució que podíem trobar al problema plantejat. El nom de la Ce-

neralitat antiga permetia qualsevol sistema autonòmic o de relacions entre Catalunya i la resta d'Espanya, d'acord amb el que acordessin les Constituents.

Tal com diu Manuel Viusa en la seva biografia de Macia (París, 1960), un dels ministres espanyols més centralistes del Govern de la República espanyola era Alvaro de Albornoz, que ja s'havia destapat quan la reunió de Sant Sebastià el mes d'agost de 1930. Més centralista que Maura, Prieto i Largo Caballero, que ja és dir. I segons un article del poeta Ambrosi Carrion, publicat a la revista Lai no morirem que s'editava a Angulema (gener de 1960), Albornoz, evocant aquest problema de la República Catalana, diu que li va dir: "Vostes, els catalans, esteu mancats de sentit polític. Que podiem fer nosaltres si vostes s'hagau ssin empenyat en mantenir la República Catalana? Enviar un exèrcit? Començar una guerra civil? Això hauria estat la mort de la República espanyola"; un altre document per l'estil és la carta de Fernando de los Ríos a un correligionari o amic seu de Barcelona - de la qual també parla Manuel Viusa -, on el ministre espanyol de Justícia deia que "davant dels gravissims perills que té planejats el govern, com l'andalús, l'agrari, el religiós i tants d'altres, no tindriem altre camí que acceptar el fet consumat i procurar després la major entesa possible davant la situació creada...". I, encara, per confirmar aquesta posició de dos ministres espanyols i ha el capítol de les memories que va escriure Alcalá Zamora, exiliat a Buenos Aires, on deia que, efectivament, no tenien cap mica d'esperança en que Francesc Macia transigís en el canvi de nom i estaven disposats a acceptar la República Catalana si no hi havia altre remei.

Va resultar doncs que alguns dels nostres prohoms "macianistes" van ser més pàpistes que el papa i es van precipitar els eveniments.

A les 10 del vespre d'aquell 17 d'abril, s'acabava aquella liar a reunió i Francesc Macia sortia al balcó del Palau de la Generalitat per a explicar-ne el resultat a la multitud de gent que s'havia anat concentrant a la Plaça de Sant Jaume pels rumors que corrien sobre greus discrepancies entre el Govern de Catalunya i el d'Espanya.

I l'Avi, amb el cor a la mà, va començar dient:

Catalans ! Avui és el dia més trist de la meva vida... i no va poder continuar.

Ventura Gassol va agafar-li el paper de les mans i va liegir:

L'entrevista celebrada entre els ministres del govern provisional de la República i els membres del Consell de Govern de la República a Catalunya, s'ha desenvolupat en termes de la més gran cordialitat i han estat harmonícamet apreciats els diversos punts de vista, se ons els quals haurà de quedar articulat el fet revolucionari català en el nou règim.

Els tres ministres del Govern provisional de la República han confirmat de la manera més completa i absoluta la seguretat del compliment del pacte de Sant Sebastià i s'ha reconegut per tots els reunits la conveniència d'avanscar l'elaboració de l'Estatut de Catalunya, el qual, una vegada aprovat per l'Assemblea d'Ajuntaments catalans, sera presentat com a ponència del Govern provisional a la resolució de les Corts Constituents.

Ha estat també unanime per part de tots els reunits el reconeixement de la saludable eficacia revolucionaria dels actos realitzats fins ara a Catalunya, i, per la seva banda, el Consell de govern que ha vingut actuant fins aquest moment a Catalunya ha resolt actuar d'ara endavant sota el nom, de gloriós tradició, de Govern de la Generalitat de Catalunya.

La gran cordialitat i mútua comprensió que hi ha hagut en tot moment entre els reunits, és prova de la gran obra renovadora i fraterna que es preparen a realitzar a Catalunya i a la resta d'Espanya les forces realitzadores de la revolució triomfant.

Qui havia redactat aquest document que, amb tanta habilitat, escamotejava el nom de República Catalana ? S'atribueix a Amadeu Hurtado. I jo, que l'havia tractat ^(per la meva condició de) funcionari de la Biblioteca del Col·legi d'Advocats i de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, no em va costar gens de creure-ho.

Després de la lectura feta per Ventura Gassol, Francesc Macià es va sentir obligat a dir alguna cosa més i va afegir que si tot el convingut fos burlat o desfigurat, no es podria admetre;

"Si així fos - digué - lluitaríem novament per les nostres llibertats fins a morir."

L'endemà, l'Avi encara va sentir la necessitat de donar una altra nota a la pàmela, rosegat pel dubte sobre la conveniència del canvi de nom i deia:

"En els primers moments de recobrar llibertats que fa segles no teníem, es necessari no deixar minvar un sol moment l'entusiasme de la victòria ni l'enardiment per a les noves batalles. Avui per avui, el nostre problema va ligat a un altre factor, sobretot en aquests moments de revolució, aquesta revolució que hem fet units amb els germans d'esperit lliure de la resta d'Espanya i que ha acabat amb la Monarquia espanyola. Això fa que ^{ens} vagim vist inclinats, per esperit de solidaritat republicana i per esperit del propi interès, a preparar-nos per una breu interinitat d'una part d'aquella sobiranía a que tenim arreu. I aquesta limitació, acceptada sempre però d'una manera activa i sprofitant-la per a intensificar la fe i la confiança en els nostres principis i la preparació i els mitjans per assolir-los pot constituir una nova i major garantia per a la nostra victòria final. Això és el que hem de fer mentre les Corts Constituents, a les quals haig de portar el plebiscit del nostre poble, plebiscit que en aquest espai d'espera hem d'enrobustir encara més i garantir en el sentit de defensar les nostres llibertats, que, per mitjà d'ell, expressara lliurament el poble de Catalunya. Aviat ~~que~~ criarem a aquest plebiscit a tots els representants dels Ajuntaments de Catalunya perquè vingueu a ratificar la nostra obra revolucionària. Només així afirmarem la República naixent que, una vegada consolidada, permetrà d'articular millor les nostres llibertats amb aquella Confederació Hispànica que sempre hem preconitzat."

Francesc Macia tornava a pensar en els seus objectius pacifistes i confederals. No es podia resignar a pensar que, els compromisos concrets, l'impossibilitarien de realitzar el somni de tota la seva vida.

Recordava que havia accedit al canvi de nom pressionat per tots costats i, especialment, pels catalans de prestigi que el voltaven en aquells moments. Però ell havia concretat ben bé quines eren les condicions en que acceptava el canvi de nom. I ell mateix havia traduït les seves propies paraules i les havia comunicat per telefon a Niceto Alcalá Zamora:

D'ara endavant, el Govern de la República Catalana es converteix en el Govern de la Generalitat de Catalunya, amb plena independència del de Madrid en tot el que fa als afors interiors de la nostra terra."

Vint-i-cinc anys després, de l'exili estant, Manuel Serra i Loret evocava aquella reunió i feia aquestes consideracions:

"... Castella, la imperial, la que ha repoblat continents i extirpats nacions, la que va néixer amb la vigoria del comandament i del domini i amb un innegable poder d'assimilació, d'absorció i, per tant, d'esterilització, en cinc-cents anys de guerra oberta, amb els avantatges de la força, de l'enginy i de la vil cooperació de molts catalans dirigents, no ha pogut matar la llengua, el caràcter, el sentit particular de la vida i de la bellesa, la mentalitat jurídica i social, la personalitat ètnica i el tipus humà que Catalunya representa i que no solament perviu, sinó que ens ha permés moltes vegades de dir, amb justa lògica, que Catalunya s'està fent i que cerca, per mitjans nobles i per frustacions doloroses, el camí de la seva plenitud i l'alta estela del seu destí.

Avui que veiem rebrrotar a la nostra terra, en plena degradació civil i ciutadana, erois de joves, nets, intel·ligents, capaços, promesa segura de continuitat i d'esdevenir, volem dir-los que ens perdonin si aquells que hem nodrit les generacions passades o caduques no els podem llegir una Catalunya lliure, digna, culta i rica, almenys com tantes altres Catalunyes brotades arreu del món en una contúria. No tenim excusa, ni la tindran ells si, després del nostre fracas i de la recixida de tants i tants pobles modernament emancipats, no posen llur esperit a nivell de les valors del dia i la patria malmenada en la pleta de les nacions agermanades en la comuna tasca de construir un món de pau, de llibertat i de justícia.

No és una invitació, ni una incitació: en el nostre cas és admonició, és el senyalament d'un deure que nosaltres hem complert fins al límit de les nostres forces... I no volem pas dir-los - com altres fan - que han de llevar una Catalunya autònoma, independent, confederada, espanyola o antiespanyola, car la decisió, si decisió hi ha, és sempre optativa i les necessitats i conveniences del poble han de determinar-la. Hem dit i repetit que la nació és o no és, viu o no viu, segons lleis incontrolables de la natura i del determinisme social que només en infima part, depenen de nosaltres: i que la nació, elevada al pla de ciutadania, comporta l'autodeterminació del conjunt i dels individus, dels homes i dels pobles. Aquesta promoció assolida, els catalans diran si volen una Catalunya amb estatut d'autonomia, si la volen independent de tot i de tothom, si la volen confederada amb les altres nacions peninsulars o si la volen formant part dels Estats Units d'Europa on, a nosaltres, ens abelleria de veure-la."

(Ciutauania catalana; Breviari de cogitacions, remarques i orientacions per als catalans. - Buenos Aires, 1957).

El funest precedent pimargallia

S'ha dit que la història es repeteix. Pero només es repeteix ~~de moment~~ lamentablement quan al cap d'un temps d'haver-se produït un moviment polític o social se'n produeix un altre de semblant i els capdavanters es comporten com si l'experiència del passat no els hagués servit de res.

El dia 10 de febrer de 1873, reunits el Senat i el Congrés espanyols conjuntament, van proclamar la República espanyola, arran de l'abdicació d'Amadeu de Savoia que havia portat el nostre general Prim. Hi va haver 258 vots a favor i 23 en contra.

Els catalans federals residents a Catalunya van esperar un mes i veient que a Madrid no es donava cap pas endavant, es van posar d'acord els representants de les quatre Diputacions provincials catalanes i van proclamar l'Estat Català de la República Federal espanyola elegint com a president provisional a Balduímer Lostau (9 de març de 1873).

El propòsit dels federals de Catalunya era crear una situació de fet a casa nostra per fer decidir als republicans federals espanyols a continuar pel camí empres. Pero mentre a Catalunya hi havia unanimitat entre els triomfadors del moment i volien establir un sistema federal lliurement pactat i de baix a dalt, a Madrid, fins i tot els catalans republicans i federalistes es van aturar a mig camí i es decantaven per un procediment totalment al revés: volien fer una federació per decret, volien establir una estructura federal de dalt a baix. I això no era ni podia ser un sistema federal sinó tot el contrari. Amb l'excusa dels moviments populars "cantonalistes" que es feien amb aldarulls i que, per tant eren considerats com a pertorbadors de l'ordre públic, volien imposar un sistema de convivència forçosa que començava per negar la llibertat individual.

i col·lectives.

El bo del cas és que va ser un català - Laurea Figuerola - el president de la reunió conjunta de senadors i diputats qui va proclamar la República; la presidència de la primera República espanyola estava a mans d'un altre català - Estanislau Figueres - i el ministeri de la Governació, tan important en circumstancies com aquelles, havia estat confiat a un altre català - Francesc Pi i Margall - i, aquest, va voler posar l'ordre públic per damunt de la justicia i de les llibertats dels homes i dels pobles, renegant de l'autèntica doctrina federal que havia predicat fins aleshores a base del pacte i no de la imposició per la força bruta.

Aquests tres catalans federals per a demostrar que no es volien aprofitar d'aquells moments i del lloc que ocupaven per a passar al davant de tots els altres pobles peninsulars creant situacions de fet, encara que fossin per a continuar formant part d'un Estat central però de tipus federatiu, van amenaçar als propis correligionaris amb una repressió sagnant si no feien marxa enrera i es sotmetien a la voluntat majoritaria forastera. I els catalans federals de Catalunya van accedir a tot, renunciaven al Pouer i "per la concordia" es sotmetien per endavant a un Poder lluny representat per uns federals catalans com ells, però pel fet d'haver-se espanyolitzat, amb profundes diferencies.

Encara no feia un any de la proclamació d'aquella República i, com que els diputats de les Constituents anaven perdent el temps de mala manera, un general espanyol - Manuel Pavía y Albuquerque -, els va passar al davant, va donar un Cop d'Estat (3 de gener de 1874) i va obrir el camí perquè un altre general també espanyol - Arsenio Martínez de Campos -, des del poble valencià de Morvedre a Sagunt, proclamés Alfons XII rei d'Espanya. I per vergonya dels catalans, el nou rei va desembarcar a Barcelona per a traslladar-se a Madrid i ho va poder fer sense trobar cap mena d'entrebarre.

Com havia anat tot allò ?

Ens ho explica el més responsable d'aquells tres catalans que van ocupar els

carreus principals d'aquella efímera República espanyola - Francesc Pi i Margall - en un llibret titulat La República de 1873: Apuntes para escribir su historia. Libro primero: Vindicación del autor (Madrid, 1874).

De que es volia justificar Pi i Margall?

El seu comportament no té justificació possible i la dimissió final és comprensible però no el salva de les responsabilitats concretes davant dels catalans nacionals i democrates. Diem que és comprensible perquè era un català que a desgrat de la seva teoria sobre Las nacionalidades (Mauriu, 1877), no passava de ser un espanyol de Catalunya i les seves concepcions nacionalitaries, degut al seu confusionisme que el portava fins i tot a l'affirmació que Espanya és una nacionalitat, han fet més mal que bé i només han servit per donar arguments a espanyolistes com l'escriptor Diego Abad de Santillán, d'idees lliberaries, que ha trobat arguments pimargallians que li permeten adoptar posicions contra els drets nacionals dels pobles sotmesos a un Estat foraster i contra la voluntat dels catalans democrates i socialistes més conscientes. Veieu, si us plau, el proleg d'una de les darreres edicions argentines ~~que~~ de l'esmentat llibre teòric sobre les nacionalitats.

Mal la pena de copiar el que deia Francesc Pi i Margall per explicar com havia aconseguit que desaparegés l'Estat Català de 1873:

Mi procedimiento. Mis ideas han sido claras y precisas hasta en lo que toca al procedimiento para establecer la República. La federación, como lo dice la etimología de la palabra, es un pacto de alianza; un pacto, por el cual, pueblos completamente autónomos se unen y crean un poder que defienda sus comunes intereses y sus comunes derechos. Llevado de la lógica, había yo siempre sostenido que no cabía federación, es decir pacto, mientras no hubiese en España estados autónomos, y por lo tanto, que el movimiento federal debía empezar por la constitución de las antiguas provincias en Estados. Sobre este punto habían pensado así conmigo, o yo con ellos, todas las asambleas federales, todos los directorios republicanos y, lo que es más, la inmensa mayoría del partido, cuya opinión fue bien

explicita cuando la sobre declaración de la prensa.

No se me habían ocultado los peligros que este procedimiento entrañaba. Las provincias de España tienen entre si vínculos demasiado fuertes para que en ningún tiempo pretendan disgregarse rompiendo la unidad nacional; no por esto era menos de temer que, abandonadas a si mismas durante el periodo de su conversión en Estados, ya por cuestiones de territorio, ya por la determinación de la órbita en que hubiesen de moverse, ya por la ignorancia de los más y la natural exaltación de las pasiones, surgiessen conflictos que vinieran a interrumpir, aunque por corto tiempo, la vida de la patria, y lastimar los intereses de la industria y el comercio. Para conjurar estos peligros - tan atento estaba aun entonces a conservar la unidad y la integridad de la patria - había propuesto y se había recibido con general aplauso, que en los primeros momentos de toda revolución federal se crease con el carácter de transitorio un poder central fuerte y robusto que, disponiendo de la misma autoridad y de los mismos medios de que hoy dispone, mantuviese en todas partes la nación y el orden hasta que, reorganizadas las provincias, se llegase a la constitución definitiva y regular de los poderes federales.

Aun así, este procedimiento de abajo arriba era aplicable sólo al caso en que la república federal viniese o por un movimiento a mano armada como el de 1869, o por acontecimientos y circunstancias tales, que nos hubiesen permitido llegar al Gobierno sin transacciones ni compromisos. No vimos así a la República; y, como era natural, hubo de ser otro el procedimiento...

Procedimiento que acepté al proclamarse la República. La República vino por donde menos esperábamos. De la noche a la mañana Amadeo de Saboya, que en dos años de mando no había logrado hacerse simpático al país ni dominar el creciente oleaje de los partidos, resuelve abdicar por sí y por sus hijos la corona de España. Vacío el trono, mal preparadas aun las cosas para la restauración de los Borbones, sin más príncipes a que volver los ojos, los hombres políticos sin distinción de bandos ven casi todos como una necesidad la proclamación de la República.

Resueltos a establecerla se hallaban ya los que habían previsto y tal vez acelerado el suceso; y como hombres que llevaban un pensamiento y se habían proporcionado medios de ejecución, empujan los unos a los tímidos, deciden otros a los vacilantes e inutilizan todos a los que aun pretenden salvar de las ruinas de la dinastía el principio monárquico. Al abrirse la sesión del Congreso la tarde del ^{están} 10 de febrero de 1873 las resistencias ya casi vencidas; las que aun subsistían ceden al primer impetu de radicales y republicanos. Se declara el Congreso en sesión permanente y la tarde del 11, leída la abdicación del Rey, se refunden en una sola Asamblea las dos Cámaras y casi sin debate aceptan la República.

Qué república era la proclamada? Ni la federal ni la unitaria. Había mediado acuerdo entre los antiguos y los modernos republicanos y habían convenido en dejar a unas Cortes Constituyentes la definición y la organización de la nueva forma de gobierno. La federación de abajo arriba era desde entonces imposible; no cabía sino la que determinasen, en el caso de adoptarla, las futuras Cortes. Admitido en principio la federación, no cabía ya empezar sino por donde se habría antes concluido, por el deslindo de las atribuciones del poder central. Los estados federales habrían debido constituirse luego fuera del círculo de estas atribuciones.

El procedimiento - no hay por qué ocultarlo - era abiertamente contrario al anterior: el resultado podía ser el mismo. Representadas habían de estar en las nuevas Cortes las provincias; y, si estas tenían formada idea sobre los límites en que habían de girar los poderes de los futuros Estados, a las Cortes podían llevarla y en ~~ella~~ las Cortes sostenerla. Como determinando la esfera de acción de las provincias, habría venido a quedar determinada por el otro procedimiento la del Estado; determinando ahora la del poder central, se determinaría, se quisiera o no, la de las provincias. Uno y otro procedimiento podían, a no dudarlo, haber producido una misma constitución; y no habría sido, a mi manera de ver, ni patriótico ni político dificultar, por no transigir sobre este punto, la proclamación de la República.

Si el procedimiento de abajo arriba era más lógico y más adecuado a la idea de la federación; era, en cambio, el de arriba abajo más propio de una nacionalidad ya

formaia como la nuestra y en su aplicación mucho menos peligrosa. No hacía por el solución de continuidad en el poder, no se suspendía ni por un solo momento la vida de la nación, no era tan de temer que surgiesen graves conflictos entre las provincias, era la obra más fácil, más rápida, mucho menos expuesta a contratiempos y vaivenes. Aun con este procedimiento habían de presentar nuestros enemigos la federación como ocasionada a desastres; pero habían de encontrar nulos eco en el país, y el temor había de ser mucho menos fundado y lejítimo.

Como quiera que fuese, la transacción estaba hecha, y yo no había de faltar a una palabra solemnemente empeñada. Unas Cortes Constituyentes eran las llamadas a decidir en primer término si la República había de ser federal o unitaria, luego cuál había de ser su organismo. Individuo de un Gobierno que había de regir los destinos del país durante el intervalo de una Asamblea a otra Asamblea, no podía adelantarme ni permitir que nadie se adelantase a la obra de las Cortes. Si después de reunidas seguía gobernando, podía tolerar aun menos que tratase nadie de usurpar las atribuciones que tenían...

Que havia passat el dia 9 de març a Barcelona ?

... Después del 20 de febrero, los soldados estaban en Cataluña completamente a merced de los comités republicanos. Se exaltaban al grito de Viva la República! Federal! y se manifestaban dispuestos a dar por ella su sangre. Impacientes nuestros correligionarios por establecerla, y viendo ocasión tan propicia, trabajaron desde luego por proclamar el estado catalán y precipitar por este medio los acontecimientos. Se presentaba el Gobierno como cohibido por la Asamblea, y se encarecía la necesidad de romper sus ligaduras. Se temía que la federación no fracasase por las cábalas de los republicanos nuevos, y se consideraba urgente empezar a realizarla. Ultimados los trabajos a principios de marzo, fijóse el día 9, domingo, para llevar a cabo el intento.

El Poder Ejecutivo no conocía estas maquinaciones. No tuvo noticias del proyectado golpe hasta el mismo día 9. Llamado al telégrafo a las cinco de la madrugada, recibí del Presidente de la Diputación provincial la inesperada y alarmante nueva. Se daba por inevitable el movimiento. Se confesaban las autoridades impotentes para

- 10 -

dominarlo; fuerzas que llevar allí no las había. Todo hacía predecir que el por estado catalán iba a ser de pronto un hecho.

Calcúlense la enorme importancia de un acontecimiento de esta fadole. Proclamada y establecida la República Federal por ejército y pueblo en la primera ciudad de España, descontentos en muchas partes los republicanos y sin gran confianza en el rumbo que seguía la política, dudoso el éxito de la lucha incoada entre la Asamblea y el Gobierno, levantados los corazones, en calor los ánimos, haría siso dificilísimo, si no imposible, evitar que el fuego se propagase y corriese por todos los ámbitos de la Península.

Qué ocasión mejor para mí si yo hubiese querido que la federación se hiciese de abajo arriba y se la ~~impusiera~~ empezase por las provincias? No se pierda de vista que entonces creímos aun todos comprometida la suerte de la República. El temor nada infundado de perder mi propia causa por las vías legales, podía muy bien haberme hecho indeciso y tibio para conjurar la tormenta. No vacilé un solo instante. Llamé al telégrafo a los jefes de los conjurados, entre los cuales había hombres de sensatez y de talento que se habían sentado conmigo en los bancos de las Cortes, y apuré cuantas razones me sugirió mi entendimiento y mi patriotismo para disuadirles de sus peligroso empeño. Puseles de manifiesto los conflictos que podían nacer de su conducta, la anarquía que era fácil que sobreviniera, la reacción que se produciría en los partidos que habían aceptado sólo como una necesidad la República, las grandes probabilidades que teníamos de llegar a la federación sin estrépito y sin sangre, si reservando sus fuerzas las provincias y permaneciendo armas al brazo, lográsemos que se reunieran dentro de un breve plazo las Cortes constituyentes. Tened en cuenta, les decía, que por vuestro camino podeis perder la misma causa que tratabais de salvar, y considerad, si esto sucediera, la immense responsabilidad que caería sobre vosotros. Hablábales además del aislamiento en que podían encontrarse y de la necesidad en que nos ponían de volver las bayonetas de la patria contra nuestros mismos correligionarios.

20

Confesábase que eran poderosas mis razones; pero añadiendo que era ya tarde. Replicábales yo que los que habían tenido medios para llevar las cosas al estancamiento en que se hallaban, no dejarían de encontrarlos para deshacer su obra, si no se detenían ante el riesgo de hacerse impopulares; y apelaba a su honradez y a su energía, autorizándoles, de acuerdo con el Sr. Figueras, para que acallaran las muchedumbres, diciéndoles que aquella misma mañana saldría para Barcelona el Presidente del Poder Ejecutivo.

De derrota telegráfica se califica aún hoy la entonces sufrida por los que, tal vez con más previsión que yo, quisieron precipitar los acontecimientos. No me limité, sin embargo, a dirigir la palabra a los conjurados. Por si no lograba disuadirles, mandé que se incomunicara la ciudad con el resto de España y previne contra el movimiento a los gobernadores de las provincias limítrofes. Aislarle, ya que no pudiese impedirle, tal era mi firme propósito. Propósito en que me ayudaron noblemente amigos celosos, que enviaron telegramas a los pueblos de los alrededores para que no secundasen el alzamiento.

Afortunadamente, la borrasca antes de estallar se deshizo. Amagó después nuevamente, pero sin que presentara ya tan serios peligros. La presencia del Sr. Figueras en Barcelona calmó sobre este punto los ánimos...

Si Baldomer Lostau de 1873 era Francesc Macia de 1931; els Figueres-ri Marçall de 1873 també serien els Alcalà Zamora-Nicolau d'Olwer de 1931.

Efectivament: la història es repeteix.

Pero només quan tot i tenir ben desperta la conciencia nacional no estava prou ferma la voluntat de Poder o perquè els que voltaven Macia tenien la conciencia nacional mig adormida i la voluntat de Poder poc consistente.

Un home sol no és res. Democraticament, fins i tot comptant amb el poble, cal poder comptar també amb un equip. I a nosaltres, l'any 1931, ens va mancar l'equip. Les conseqüències desastroses no es farien esperar.

De la República Catalana a la
Generalitat espanyola

El dia 26 d'aquell mateix mes d'abril, per a segellar el compromís contret per Francesc Macia, arribava a Barcelona, per l'estació de França, el president del Govern provisional de la República espanyola.

Els honors de la Companyia Militar que acudia a rebre'l havien de ser per l'autoritat superior representada per Niceto Alcalá Zamora. I a partir d'aquell moment aixo passaria fins i tot quan vindria a Barcelona un simple ministre del Govern espanyol. Perque a partir del 17 d'abril, segons la interpretació dels fets que hi donaven a Madrid, el President de Catalunya en passar a presidir l'anomenada Generalitat de Catalunya esdevenia un alt funcionari de l'Estat espanyol i més tard, a no triar gaire, ho veuriem confirmat quan una disposició d'aquells dies, dictada per Manuel Azaña, en funcions de ministre de la Guerra d'aquell govern provisional, manava als seus militars subordinats, aixo que copiem a continuació:

Hasta tanto se resuelva cuáles son los honores que deben tributarse al presidente de la Generalidad, se entenderá que éstos han de consistir en el toque de Marselleta o llamada, según se trate de música o banda, y de armas presentadas en el caso de que no esté presente ningún ministro del Gobierno provisional de España, pues estando sólo corresponderá al primero el arma sobre el hombre o los mismos toques.

Després, el President de Catalunya seria convertit en el representante del Estado español en Cataluña, en funcions de president d'una Generalitat de Catalunya que de l'antiga institució del mateix nom no en tenia gairebé res i, per tant, Lascia havia esdevingut, de la nit al dia, una mena de Governador General que, en lloc de nomenar-lo des de Madrid, el podria elegir el Parlament de Catalunya.

Fixeu-vos que dic Parlament de Catalunya i no Corts Catalanes com es deien abans les nostres antigues i famoses Corts. Ara no es podrien dir així perquè de Corts només hi poden haver les de Madrid, de la mateixa manera que de ministres, tal com havia dit Miguel Maura, només hi podia haver els espanyols: els de Catalunya s'haurien de dir consellers, de la mateixa manera que els ministeris creats per Macia s'haurien de dir Conselleries. Tampoc no podríem tenir un Govern de Catalunya perquè de Govern de veritat només hi hauria el de Madrid. La Generalitat només podria tenir un Consell. Tot eren denominacions de tipus administratiu o província.

Les coses quedaven ben clares i no hi havia altre remei que acotar el cap i resignar-se, per molt que volgués resistir l'Avi. Ni Macia ni cap dels polítics que el voltaven no van protestar públicament d'aquests canvis de nom que tenien tanta importància, al nostre entendre. Ningú no ho va advertir al nostre poble i aquesta degradació dels nostres governants va passar desaparcebuda als ulls dels milers de votants de la candidatura Macia, un nombre de votants quatre vegades més gran que els madrilenys que havien votat als republicans de Niceto Alcalá Zamora i els socialistes que havien votat Indalecio Prieto. Una votació que només feia 15 dies que s'havia celebrat i que era fàcil de recordar.

Empotrat per una auforia excessiva, el nostre estimat Manuel Carrasco i Formiguera, s'exaltava afirmando que amb la Generalitat del 17 d'abril s'havia ressucitat el gloriós nom de la Generalitat que va enderrocar el primer Borbó - Felip V - l'any 1714. I això de ressucitar aquell nom de la nostra vella institució es feia quan, el seu nétil acabava de ser expulsat i ja era a l'exili.

La Generalitat del nostre temps era com l'antiga Generalitat de Catalunya ?

El Parlament de Catalunya seria com les famoses Corts Catalanes de la nostra història ?

Pere el Gran, davant les Corts Catalanes reunides a Barcelona, ^{l'any 1283,} es va comprometre a no legislar sense la col.laboració dels catalans quan es tractés de lleis que afectessin a Catalunya. I deia:

271

Si Nos o els nostres successors volguessin fer alguna llei general o estatut de Catalunya, ho farem amb l'aprovació i consentiment dels prelats, dels barons, dels cavallers i dels ciutadans de Catalunya o sigui de la major i més sana part dels mateixos, havent estat tots cridats.

Aquest sistema "democratic" d'aquell temps va durar més de 400 anys. Fins que Felip V va ocupar miliyarmenent Catalunya l'any 1714.

La Generalitat de Catalunya es va constituir l'any 1300 a les Corts celebrades a Barcelona. Martí l'Huma, el darrer monarca de llinatge català, va morir sense successor el 31 de maig de 1410 i el 28 de juny de 1412 a Casp es va estableir un compromís en perjudici de Jaume d'Urgell que va portar a Ferran d'Antequera, regent de Castella, a fer-se carrec de la corona catalano-aragonesa. A partir d'aquell moment, els catalans van haver de fer la guerra a diversos reis castellans i Pau Clari va mirar de salvar el país proclamant la primera República Catalana l'any 1640 després de lluutar amb desavantatge contra Felip IV.

Veiem, doncs, que la Generalitat del nostre temps no es pot comparar ni de lluny amb l'antiga Generalitat ni les facultats legislatives del Parlament de Catalunya serien les mateixes ni semblants a les que tenien les nostres autèntiques Corts Catalanes de l'antigor.

I bé. Per acabar tornant a parlar de l'estada de Niceto Alcalá Zamora a Barcelona, recordarem uns paraules que va pronunciar i que, dissotradament, com que els catalans que l'escoltaven al carrer no sabien de que anava, no hi van donar tota la importància que tenien per al futur immediat:

Hoy no es día para decir sólo vivas; es preciso decir también muerras. Pero no los digais. No, no digáis muera; decid más bien; murieron las tiranías, murió todo aquello que coartaba la libertad de los pueblos para dejar paso a un régimen de democracia y de libertades bien entendidas. (Bien entendidas, remarquem nosaltres).

Catalanes!

Viva la República Española !

Vivan las libertades de Cataluña y de España !

I els dos Presidents es van fer una gran abraçada.

21

Una abraçada que segons la interpretació de Niceto Alcalá Zamora, era:

El abrazo de Cataluña al resto de España.

Després, encara es van celebrar altres actes importants. En d'ells va ser el lliurament del Palau Reial de Pedralbes a l'Ajuntament de Barcelona. De fet, el president Alcalá Zamora ens retornava una cosa que era dels barcelonins, tal com feien cada dos per tres amb el castell de Montjuïc.

amb una certa comocitat

Per cert que perque pogués fer l'ofertiment del Palau a la nostra Ciutat aljú li va indicar que ocupés el silló del tron i l'home s'hi va asseure dient que ara ja érem tots iguals. I el ~~maestro~~ doctor Jaume Aiguader li va donar les gràcies per la seva magnanimitat en nom de tots els barcelonins, com Alcalde que era.

Després, Alcalá Zamora va anar a la Capitanía General on el general Eduardo López Ochoa li va expressar l'adhesió incondicional de l'Exercit.

Com que López Ochoa havia destituït al general Díspujols del carrec de Capità General i ell només havia estat designat Capità General de Catalunya pel President Macià i aquest nomenament no era valid, segons Manuel Azana, ministre de la Guerra, el mateix Azana el va tornar a nomenar Capità General de la IV Regió espanyola perque no hi haguessin confusions i, naturalment, el nou Capità General es va disciplinar i segurament que va signar allo que havia manat que signessin tots els caps i oficials de l'Exercit espanyol que volguessin continuar al servei d'Espanya. El text de la promesa que havien de signar deia així: Prometo por mi honor servir bien y fielmente a la República, obedecer sus leyes y defenderla con las armas. Es diu que van ser molt pocs els que van voler passar a la reserva. I, entre els signants de més relleu, hi havia els generals Francisco Franco, José Sanjurjo, Severiano Martínez Anido i molts d'altres.

Pero com que Azana no perdonava a López Ochoa que hagués reconegut a Macià com a President de la República Catalana i que hagués manat de divulgar el Ban de la proclama, el va destituir de la Capitanía General de Barcelona.

Que per aixo l'havia nomenat. Altrament no el podia destituir.

El col.laboracionisme català de
dreta i d'esquerra

El col.laboracionisme català posat al servei de l'Estat espanyol ens ve de molt lluny. Han estat molts els caps i oficials ^(catalans) de l'Exercit espanyol que han col.laborat en l'acció centralista contra Catalunya. Entre l'element civil també han estat nombrosos els col.laboradors ^(catalans) de la Monarquia i de la República. I en el moment de sentir-se espanyol, el català comença a imitar als espanyols de veritat i es comporta de la pitjor manera possible. Es veu ben clar a través de la nostra història.

Els catalans que intervenen a favor de la política imperialista o colonial espanyola no es distingeixen gens dels ^(espanyols) de llengua castellana. Tots es comporten de la manera més brutal contra els que lluiten al servei de la independència del propi país a les colonies espanyoles d'Amèrica i del Marroc. Recordem el jesuïta Joan Nuix i Perpinyà (1740-1783) que va tenir la gosadia de voler contradir al pare Bartolomé de las Casas assegurant qu tot el que havia dit aquest frare sobre les brutalitats cometudes pels conqueridors espanyols en terres d'Amèrica eren mentides; recordem els inconscients i aventurers "voluntaris catalans" de les campanyes militars fetes a les ordres del general Prim contra els independentistes marroquins i recordem també els mercenaris ^(catalans) espanyolistes que a Cuba lluitaven contra els separatistes cubans, mentre d'altres catalans els feien costat contra l'enemic comú.

Del nostre temps, la primera acció col.laboracionista que van viure va ser la de 1917 quan es va fer dissoldre l'Assemblea de Parlamentaris per la policia i van esdevenir ministres de la Monarquia espanyola els homes de la Lliga Canad i Ventosa i també Felip Rodés que va arribar a ministre d'Instrucció Pública després d'haver estat des de 1905 diputat a Corts pel Districte de Balaguer com afiliat al Centre Nacionalista Republicà. I arribant a l'epoca actual, ~~que~~ la gent

de la Lliga, amb Francesc Cambó al davant, es llançava a fer la seva política espanyolista a les acaballes de la Monarquia potser posant en pràctica la tesi imperialista de Prat de la Riba que propugnava el domini de les nacions civilitzades contra les barbres e endarrerides.

Pero tornem a la República Catalana del 31.

Los dies després de donar a conèixer aquell Estatut jurídic espanyol, elaborat pel govern provisional d'Alcalá Zamora, prescindint del que s'havia convençut amb Francesc Macia, el Govern de Madrid designava nous Governadors Civils a diverses províncies espanyoles i considerant el territori català com un més de dels espanyols, designava també els tres de les quatre províncies de Catalunya: a Girona, hi destinava un tal Enrique Izquierdo Jiménez; a Lleida, Josep Rius d'Asprer; i a Tarragona, Ramon Boguer i Comet. De moment, només van respectar el Govern Civil de Barcelona perquè suposaven que estava a mans de Lluís Companys. Pero no el van ratificar en el seu carrec com ~~magistrat~~ ^{van fer} en altres casos que direm.

Els dos catalans designats per als Governos Civils de Lleida i Tarragona van acceptar molt satisfet. Després dels dos ministres catalans - Nicolau d'Olwer i Domingo - i dels directors generals d'Indústria i Comerç del ministeri d'Economia, va venir la designació del sotsecretari que va ser Josep Barbey, també d'Acció Catalana. I ja van ser set els catalans que van entrar a col.laborar amb la gent de Madrid en la seva política centralista que era evident que minava l'autoritat de Francesc Macia i tirava a matar contra la República Catalana.

El nombre de catalans col.laboracionistes aniria augmentant considerablement. I recordant aquest fet tan lamentable i trobant-se ja exiliat a Perpinyà després de la nostra defeta de 1939, el malaguenc Antoni Rovira i Virgili deia que estudiant els moviments nacionalistes, no n'havia trobat cap que hagués donat tants de col.laboradors a l'Estat opressor que es negava a reconeixer el dret a la plena llibertat i sobirania a les nacions que tenien sotmesos. Per cert

que aquella Historia dels Moviments Nacionalistes (Barcelona, 1912) que havíem llegit, ja grana, amb tanta fruïció, portava un proleg de Pere Coromines en el qual, entre altres coses curioses, deia:

"En les construccions nacionalistes d'en Pi i Margall i d'en Valentí Almirall, a més a més del seu regust un bon xic provincial, la teoria descansa en una concepció filosòfica de la societat política. La base és més rígidament doctrinaria en les obres d'en Pi i Margall; l'Almirall té més en compte la realitat concreta; però tant l'un com l'altre, tan el partisme com el particularisme treuen l'essència del propi sistema d'un concepte filosòfic de l'Estat.

En Torres i Bages, completa els anteriors intents, basant-se en la tradició jurídica i principalment política, amb l'obra encaminada a la fixació d'una tradició espiritual. I aquest realisme historic esdevé en l'obra capital d'en frat de la Riba realisme ~~mitjà~~ actual que es fixa i es basa en el fet viu i permanent de la Nació, no per la seva virtualitat tradicional, d'on poua, de clar, valors positius, sinó per la persistència dels elements socials i culturals que li servien la vida.

La publicació de la Historia dels Moviments Nacionalistes ha d'influir forçosament en la renovació doctrinal del catalanisme, situant el fet de la nacionallitat catalana entre el ressorgiment general de les nacionositats d'Europa..."

Pero tornem a parlar del col.laboracionisme del nostre temps i, més concretament, del que es va manifestar l'any 1931 i precisament arran de la proclamació de la República Catalana, quan tot feia creure que s'havia superat l'etapa provincial espanyola per a entrar de ple a la nacionalització del poble català. Pero, no. Va resultar que bon nombre de catalanistes i de nacionalistes i tot es van tornar més republicans espanyols que catalans nacionals i més azanistes que el propi Asaia.

Havíem criticat a la Lliga o sigui als catalanistes de dreta perquè entraven a col.laborar en els governs espanyols de la Monarquia sense cap mena de compensació ni profit per la causa nacional catalana i ara ens trobavem davant del ma-

teix problema tot i tractar-se de catalanistes o nacionalistes d'esquerra.

Miquel Maury, en funcions de ministre espanyol de la Governació, va decidir completar l'equip de delegate provincials a Catalunya i va substituir a Lluís Companys pel valencià Carles Espla, al Govern Civil de Barcelona; va substituir l'espanyol Enrique Izquierdo pel català Albert de Quintana, al Govern Civil de Girona, tot mantenint a Lleida i a Tarragona, respectivament, a Raülí d'Asper i Moliner i Comet.

Marcel·lí Domingo, ministre espanyol d'Instrucció Pública, havia conquistat la plena adhesió de Carmel Alomar, gens sospitos de macianisme per cert, i l'havia nomenat president de la Comissió Permanent d'Instrucció Pública, amb Miguel de Unamuno, com a president del Consell del mateix nom, tot anul·lant els nomenaments fets per Francesc Macia per a reorganitzar la Universitat de Barcelona amb el proposit de fer-la ben nostra, i designava també a Jaume Serra i Ràuter, rector de la Universitat barcelonina; a Pere Bosch Gimpera, el feia deca de la Facultat de Filosofia i Lletres i a Pompeu Fabra l'encarregava de l'inspecció de l'ensenyament del català a les Escoles Normals de l'Estat que hi havia a Catalunya.

Fernando de los Ríos, en funcions de ministre espanyol de Justicia, feia votar que ignorava o anul·lava ben conscientment el nomenament de Macia a favor del jurista Oriol Anguera de Sojo, com a president de l'Audiència Territorial de Madrid i el nomenava ell mateix per al mateix càrec.

Alejandro Lerroux, en funcions de ministre espanyol d'Estat, nomenava el primer ambaixador català de la República espanyola en la persona de Salvador Albert, el qual era destinat a Bèlgica.

I a Pere Coromines li era confiada no res menys que la presidència del Consell d'Estat de la República espanyola.

Tots aquests nomenaments eren acceptats després d'haver-se produït incidents importants entre Madrid i Barcelona.

Manuel Serra i Koret, ministre d'Economia i Treball de la Generalitat, havia anat a Madrid per mirar d'aconseguir que el socialista i antic correligionari seu,

Francisco Largo Caballero, ministre de Treball de la República espanyola, delegues algunes de les seves funcions ~~en la Generalitat~~, però el maxim dirigent de la UGT d'Espanya s'hi va negar rotundament.

L'adhesió del general Eduardo López Ochoa a la República catalana, havia suscit a la història perque Manuel Azaña, en funcions de ministre espanyol de la Guerra, havia disciplinat al general catalanofíl i l'havia destinat fora de Catalunya.

I la cosa no acabaria així.

El dia 28 de maig de 1931 i, per tant, després d'aquell diss. rta. 17 d'abril, Francesc Macia, ignorat com a President de la República Catalana, es venia President del Govern de la Generalitat de Catalunya i reorganitzava el seu govern d'acord amb la nova denominació, designant ministre de Governació a Joan Casanovas; d'Instrucció Pública a Ventura Cassol; de Sanitat a Lluís Carrasco i Formiguera; d'Hacienda a Casimir Giralt, i a Salvador Vidal Rossell, de Foment.

Quan la notícia de la reorganització del Govern de la Generalitat va arribar a Madrid, Miguel Maury va fer un bot i va cridar als periodistes madrilenys per dir-los:

Habrán visto ustedes que la Generalidad de Cataluña ha dado a sus miembros nombres pomposos, y me importa declarar que cualquiera que sean los cargos y los nombres que les concedan la Generalidad, las atribuciones que competen al poder central ni se delegan, ni se renuncian, ni se entregan. Esto me importa que conste bien claramente. El pacto de San Sebastián se ha de cumplir lealmente, y, conforme con él, mientras las Cortes constituyentes no digan la última palabra y aprueben el Estatuto, el Poder central continuará con sus plenas atribuciones. Precisamente el Estatuto han de redactarlo los Ayuntamientos catalanes (?). Se piensa luego someter este Estatuto al plebiscito de Cataluña, para aprobarlo o modificarlo, y después tiene que venir a las Cortes constituyentes, que resolverán en definitiva. Insisto y repito que hasta ese momento cualesquiera que sean los nombramientos que se hagan no significan en ninguna forma que el Poder central haga cesión de la más mínima de las atribuciones que le competen.

El proposat de Macia en fer valer els drets de Catalunya a la plena sobirania, a desrat del compromís contret el 17 d'abril, era evident i reiteradament denegrat. Però bona part dels que el voltaven no pensaven pas igual que ell. I deia que l'única cosa que trobava a mancar era que la República no es dijuna federal i permetés de fer comprendre a tothom que es tractava d'unir a una estructura basada en les diverses nacionalitats que integren l'estat espanyol. I afegia, amb fermesa:

"No puc acceptar per endavant el que facin unes Corts encara que siguin constitutives, perquè tampoc no podria doblegar-me per endavant a una possible manca de comprensió. Si les Corts no resolen el problema de Catalunya donant-li totes les seves llibertats, aquest problema s'acrenujara d'una manera insospitada."

I referint-se concretament a les declaracions de Maura, va donar la seva dóna nota a la premsa barcelonina:

"Sorprès per les declaracions atribuïdes a Maura, i davant les diverses versions que es donen als diaris, m'inclino a suposar que no són verídiques. L'inclino a creure-ho així perquè desvirtuarien els acords establerts entre els ministres Fernando de los Ríos, Marcel·lí Domingo i Lluís Nicora i Oliver i d'altres. A més a més, pel fet en que són atribuïdes, m'estranyaria que fossin autèntiques en aquests moments de concòrdia, de tantes esperances vives ci. uns i altres, i que s'ajrengés el problema català, cosa que no puc creure que estigué, ni de lluny, en l'ànim del Govern provisional de la República espanyola. Després de l'efusió amb que ha estat rebut a Catalunya el president de la República espanyola, Niceto Alcalá Zamora, després de les paraules que va adreçar al poble, després de l'acraçada dels dos presidents, que tothom va creure i aclamar com a símbols, no és possible de creure el que representaria, si fossin autèntiques les manifestacions de Miquel Maura."

Francesc Macia s'adonava ~~del compromís~~ que els acords del dia 17 d'abril el tenien lligat de peus i mans i per aconseguir el que s'havia proposat hauria de lluitar aferrissadament amb els enemics de les reivindicacions catalanes que hi havia a Madrid i a Barcelona i tot.

24

(de ganes d')

Indalecio Prieto es moria ~~per~~ (intervenir en aquella polemica i comentant la posició de Madrid, havia declarat als periodistes que els catalans s'havien compromes a acatar l'acord de les Corts sin acudir a la violencia ni ponerse fuera de la ley.

El nostre doctor Aiguader va fer veure que no ho havia llegit per no haver de replicar-li per aclarir ben bé i d'una vegada per sempre el que havia passat a San Sebastià. Ja era hora que digués públicament que no s'hi havia pres cap mena d'acord i menys encara s'hi havia signat un Pacte. No havia existit mai el tal pacte. Perque ni el propi Prieto - que va excusar-se ^{clarament} que assistia a la reunió amb caràcter particular i no pas en representació del Partido Socialista Obrero Español - ni ningú no va voler signar cap mena de compromís de tipus polític.

Tots aquests incidents i polemiques entre Barcelona i Madrid, exaltaven els anima dels catalans nacionals i feien dir a Ventura Cassol, en un míting celebrat a Latacó per a reivindicar els drets imprescriptibles del nostre poble, coses com aquestes:

"Si un individu ha nascut de la mateixa mare que un altre, és natural el sentiment de germanor; pero quan dos individus tenen una mare diferent i un d'ells ha vingut oprimint a l'altre, que l'oprimit digui que vol ser german de l'altre, és un gest que ratlla en la bogeria o en el sublim, encara que si, qui com a conseqüència de l'ambient de cordialitat que es respira ara a Catalunya i a totes les terres d'Espanya."

De cara a les Constituents espanyoles

El ~~19~~ Primer de Maig de 1931 es va celebrar com a festa nacional després de set anys d'haver-la prohibida les dictadures de Primo de Rivera i Berenguer.

A Barcelona, naturalment, es van fer mítings i manifestacions obreres.

Els sindicalistes de la CNT en van fer un a Montjuïc on es deia que hi havien assistit unes 25 000 persones; el nostre modest Bloc Obrer i Camperol i la Federació Comunista Catalano-Balear, conjuntament, van fer el seu comptant amb una assistència de cosa d'un miler d'idents, curiosos o simpatitzants, i un parell de centenars de militants formats o per formar; i els communistes del Partido Comunista de España, anomenat "oficial", van fer el seu amb un parell de centenars d'incondicionals disposats a fer la revolució immediatament. Per això, en acabar l'acte, van fer la seva manifestació eridanera i aggressiva, com si haguessin d'anar a la conquesta del Poder, començant per la Generalitat de Catalunya.

Efectivament, tal com diu la dita - Quan més petita és la nou més remor mou" -, aquell parell de centenars de communistes "oficials" van desfilar amb les seves banderes de la falç i el martell i amb unes pancartes amb consignes "revolucionaries" escrites en castella. Pero tot això no hauria tingut cap importància si uns quants d'aquells communistes no haguessin anat armats i no haguessin fet ús de les armes.

Van començar per desarmar a un sargent de Guarides de Seguretat i van intentar d'entrar al Palau de la Generalitat. Pero com que no era tan fàcil com es pensaven, perque hi havia els Mossos d'Esquadra, quan van sonar els primers trets, sortits dels rengles communistes, van sortir uns quants Guardies Municipals per ajudar als Mossos d'Esquadra de la Generalitat de Catalunya i tampoc no van poder aconseguir

de dissuadir-los de continuar amb els trets; van compareixer unes parelles de la Guardia Civil i van rebre l'ordre de no fer una estossinada i, finalment, va ser una companyia de l'Exercit que va conseguir fer-los entrar en raó amb la sola seva presència. El resultat havia estat un mort i diversos ferits greus, la qual cosa demostra que els revolucionaris no tenien bona punteria i les forces armades devien tenir l'ordre de no tirar a matar.

Francesc Macia, assabentat dels fets, van anar cap a la Generalitat i es va adreçar a la gent que s'havia estacionat a la Plaça de Sant Jaume i els va dir una cosa així: Si Catalunya tingüés el règim de llibertat que demane..., aquestes coses no passarien; es va lamentar de no haver estat allà quan va aparèixer la manifestació perquè estava segur que la seva sola presència hauria evitat els trets; va prevenir als treballadors de bona fe que vigillessin els agents provocadors que es podien barrejar entre ells i, en castella, perquè ho entenguessin bé els aludits, va donar les gracies a les forces de l'Exercit per haver intervingut eficacament evitant que hi haguessin més desgracies.

Les reivindicacions dels comunistes espanyols residents a casa nostra eren sobre qüestions que, en llur majoria, no eren de la incòmpanyia de la Generalitat sinó del Govern de la República: desarmament de la Guardia Civil i del Sometent; formació de Junes revolucionaries d'obrers i pagesos; extradició del rei perquè fos jutjat a Espanya; donar la terra als que la treballaven; separar l'Església de l'Estat; abandonament del Marroc i alliberament d'Abd-el-Krim i abolició dels Comites Paritaris. I Francesc Macia els va dir que la Generalitat ja havia donat l'ordre de desarmar el Sometent perquè ~~ja~~ no era necessari per a res. Tota la resta de reivindicacions corresponia al Govern de la República.

A Madrid, en canvi, les reivindicacions de les Joventuts Socialistes eren les adequades a la diada del Primer de Maig: concessió del vot als 21 anys; ratificació de la jornada de vuit hores; solució a la crisi de treball; intensificació de la construcció de cases barates; implantació de les assegurances socials; creació de noves escoles; llei de cooperatives; legislació agrària; repoblació forestal

i llei de control sindical a la indústria.

Totes aquelles reivindicacions socials ja estaven establertes als principals països d'Europa i s'havien començat a implantar d'acord amb les recomanacions i els convenis internacionals establerts per l'Organització Internacional del Treball, de Ginebra.

A diversos llocs d'Espanya s'havien incendiat esglésies i convents. A Catalunya no s'havia calat foc en lloc i els frares i les monges havien abandonat els respectius convents sense que ningú no els fes res.

El que va passar a Espanya es comprenia per la posició adoptada pel cardenal Segura contra la implantació de la República i contra les disposicions anunciades pel Govern provisional respecte les relacions entre l'Església i l'Estat.

Arran de l'incendi de convents, el cardenal Segura havia fugit cap a França i va decidir retornar el dia 13 de maig vestit de neglar entrant per Irún i refugiant-se a la finca d'un significat integrista de San Sebastian. Pero va ser descobert a l'amagatall i el cardenal Segura va ser expulsat el dia 15 de maig. El Govern espanyol també havia invitat a marxar del país al bisbe de Vitoria, doctor Mígica, significat en el moviment nacionalista basc.

Va arribar a Barcelona la notícia que entre les primeres visites que havia rebut l'ex rei d'Espanya a París hi figuraven Francesc Cambó i Joan Ventosa i Calvell.

Els diaris de Barcelona informaven d'unes declaracions de Manuel Azaña que deia que l'Exercit de la Monarquia era format per quatre soldats per casa oficial que cobrava i que el pressupost de Guerra era de 628 milions de pessetes; també informava que havien demanat pa sar al retir uns set mil caps i oficials entre els quals hi havia nou tinent generals i 57 generals, la qual cosa permetria alguns estalvis.

El dia 9 de juny hi va haver un incident entre els obrers del port de Barcelona afiliats a la CNT i els de la UGT. Les batusques van ocasionar 13 ferits. La pugna sindical havia fet que intervinguessin com esquirols uns obrers de la UGT en una empresa amb majoria de treballadors cunetistes que estaven en vaga.

Francesc Macia, que no tenia cap simpatia per la UGT, controlada pels socialis-

tes espanyoles, que ja havien retirat el seu representant del Govern de la Generalitat obeint ordres dels dirigents del socialisme a Madrid i, especialment, per Largo Caballero i Prieto, va presionar a l'empresa afectada per la vaga perquè prescindís dels esquirols i atengués les peticions dels cenetistes. I ho va aconseguir. Però Largo Caballero va telefonar a la Generalitat dient que ni Macia ni ningú, fora d'ell com a ministre de Treball, no tenien dret a intervenir en els conflictes socials.

Miguel Maura, des del seu ministeri de la Governació, va continuar designant governadors civils provincials i va canviar el de Lleida per Gaietà Freixa i al Govern Civil de Barcelona hi va posar a Carles Espla.

Marcel·lí Domingo, com a ministre d'Instrucció Pública, va nomenar director de la Normal de Mestres de Girona a Cassia Costal; i degà de la Facultat de Medicina de Barcelona al doctor Joaquim Tries.

Cap ministre no reconeixia l'autoritat de la Generalitat de Catalunya.

El dia 16 de juny, el Govern provisional de la República va decidir autoritzar la publicació del document que el dia 2 del mateix mes havia adreçat al president Alcalá Zamora el cardenal Segura sobre les noves orientacions del laicisme espanyol. I aquell document també portava la signatura del cardenal-arquebisbe de Tarragona, Francesc Vidal i Barraquer. Potser perquè el cardenal Segura es convencés que no era separatista com feien córrer, pel fet d'haver anat a saludar a Francesc Macia com a President de Catalunya.

El Govern espanyol havia decidit convocar les eleccions a Corts Constituents per al dia 28 de juny. I es van començar a fer preparatius i redactar programes.

En aquelles primeres eleccions generals de cara a les Corts Constituents espanyoles hi van participar els partits grans i petits que hi havia aleshores a Catalunya: Esquerra Republicana de Catalunya i Unió Socialista de Catalunya, conjuntament; Lliga Regionalista, que ja havia recuperat el seu nom perquè aquell partit titulat Centro Constitucional, amb domicili central a Madrid, havia mort abans de néixer i Cambó que el va engendrar no va figurar en candidatura; el Partit

Catalanista Republica; Extrema Esquerra Federal; Agrupació Socialista de Barcelona (PSOE), Bloc Obrer i Camperol i Partido Comunista de España.

A Catalunya s'havien d'elegir 53 diputats (18 per Barcelona-ciutat, 15 per Barcelona-circumscripció; 7 per Girona, 6 per Lleida i 7 per Tarragona).

Durant la campanya electoral Francesc Macia va dir que no sabia com seria l'Estatut de Catalunya però volia avançar-se a dir que no era partidari del servei militar obligatori ni que els fills de Catalunya sortissin del propi país per anar a defensar qüestions que no els afectaven ni participar en cap altra guerra.

Ventura Gassol va recordar a Barcelona que Francesc Lacia havia proclamat la República Catalana i que si calgués proclamaria la República Federal espanyola. I a Manresa va dir que ell no tenia ganes de ser espanyol perque per ser espanyol s'havia d'haver nascut en terres d'Espanya i ell havia nascut a Catalunya.

Ramon Franco Bahamonde, cap militar de l'Aviació republicana espanyola, candidat d'ERC, va dir que portava una salutació fraternal d'Andalusia per a la República Catalana i que les eleccions havien de ser netes perque, si no ho fossin, el Parlament seria convertit en Convenció per a processar i condemnar als membres del Govern provisional amb més rigor que als ministres de la Monarquia.

En el míting d'ERC celebrat a Olot, va ser agreudit i ferit al cap Jaume Comte, el més destacat dels condenats pel complot de Garraf, perque va increpar als homes del partit que havien trait la República Catalana.

Els resultats d'aquelles eleccions a Corts Constituents espanyoles van ser un exit per a les candidatures d'Esquerra Republicana de Catalunya i la Unió Socialista, la seva aliada, perque a Barcelona-ciutat van sortir els 14 candidats amb una votació maxima de 11 808 per a Macia i una mínima de 91 731 per Ramon Franco, que anava a la mateixa candidatura, potser per demostrar que el partit no era separatista; la Lliga Regionalista només va treure un ^{diputat} ~~diputat~~: Raimon d'Abadal i Calderó, amb 43 511 vots; el Partit Catalanista Republica, també va

treure un sol diputat: Lluís Nicolau d'Olwer, amb 35 584 vots; l'Esquerra Extrema Federal, va treure igualment un diputat: Joaquim Pi i Arsuaga, fill de Francesc Pi i Margall, amb 33 441 vots; l'Agrupació Socialista de Barcelona (PSOE), no va aconseguir cap lloc i va tenir una votació màxima de 7836 vots; el nostre Bloc Obrer i Camperol tampoc no va tenir cap diputat amb tot i que la candidatura era de 14 noms per anar al copo, amb Joaquim Maurin que va tenir 1215 vots, Jordi Arquer que en va tenir 969 i Pere Bonet que en va tenir 530; i com que sempre hi ha un pitjor i qui no es conforma és perque no vol, direm que el Partido Comunista de Espanya va tenir una votació màxima de 312 vots per a Ramon Casanelles i 199 per a Josep del Barrio.

De la candidatura de Barcelona-ciutat per a diputats a les Constituents espanyoles, cal destacar el resultat de la maniobra electoral lerrouxista que va consistir en reforçar la candidatura del Partit Republica Radical amb els noms de Niceto Alcalá Zamora, de la Derecha Liberal Republicana; Raimon d'Abadal i Calderó, de la Lliga Regionalista; Lluís Nicolau d'Olwer, d'Acció Catalana; Joaquim Pi i Arsuaga, de l'Extrema Esquerra Federal; i Jaume Carner i Romeu, com a república catala d'esquerra independent. Cap d'aquests diputats a diputat a les Constituents no va desautoritzar públicament la inclusió del seu nom a la candidatura del partit de Lerroux.

La maniobra electoral lerrouxista va ser catastrarofica pel propi ex emperador del Paral.lel perque mentre 3 dels candidats que no eren lerrouxistes van sortir elegits gràcies als vots del Partit Republica Radical, el propi Lerroux es va quedar sense acta de Barcelona-ciutat, com s'hi van quedar els 8 corregionaris de la seva candidatura i els "protegits" Niceto Alcalá Zamora i Jaume Carner i Romeu.

La victoria electoral d'Abadal, Nicolau d'Olwer i Pi-Arsuaga es veu ben clara observant que mentre Jaume Bofill i Mates aconseguia 12 500 vots, Albert Bastardes 11 977 i Josep Barbey 9729, Nicolau en sumava 35 584 entre els seus partidaris i els lerrouxistes. Una cosa semblant va passar a Ramon d'Abadal i Calderó, de la Lliga, que mentre el seu company de candidatura - Pere Rahola - aconseguia 29 220 vots, Abadal n'arreplegava 43 511, també gràcies als lerrouxistes. I tres quartos del ma-

teix pasaria a Joaquim Pi i Arsuaga perque Eduardo Barriobero, que anava a la seva candidatura va treure 12 938 vots i el fill de Pi i Margall en va sumar 33 411. Finalment, la la pena de registrar també que els dos "forasters" de la família lerrouxista - Niceto Alcalà Zamora i Jaume Carner i Romeu - només van treure 27 770 vots el primer i 17 219 el segon i, naturalment, es van quedar sense acta barcelonina.

A Barcelona-circunscripció, també va guanyar Esquerra Republicana de Catalunya amb una maxima de 117 594 vots per a Josep Sunyol i Garriga, l'home de La Rambla, 113 288 per a Lluís Companys i 106 676 per a Joan Ventosa i Roig com a mínima. A remarcar, la presencia en la candidatura del partit de Macia, com a candidat independent, el nom d'Amadeu Hurtado, que va treure 109 728 vots; la Lliga Regionalista va tenir una votació maxima de 29 614 vots i no va treure ni un sol diputat; ni el Partit Catalanista Republica, amb 7428 vots; ni l'Extrema Esquerra Federal, amb 7374 vots; i menys encara el nostre Bloc Obrer i Camperol, amb una votació maxima de 1800 sufragis per al primer dels nostres tres candidats.

A Girona, la candidatura de la Coalició Catalana Republicana va triomfar amb els seus 5 candidats, aconseguint una votació maxima de 57 675 sufragis per a Salvador Albert, seguit de Manuel Carrasco i Formiguera, amb 57 166 vots; la Lliga, va tenir dos candidats triomfants dels cinc que presentava - Josep Ayats i Joan Estelrich -, amb 16 545 i 16 530 vots respectivament; i el nostre popular bloquista figuerenc Jaume Miravitles va quedar a terra amb els seus modestissims 1640 vots.

A Lleida, la Coalició Republicana patrocinada per Macia com a primer candidat, va treure els seus 6 candidats amb una maxima de 40 382 vots; i la candidatura del nostre Bloc Obrer i Camperol que tenia una maxima de 3159 vots a favor de Joaquim Maurin i una mínima de 2710 vots per a Victor Colomer tots dos van anar a l'aigua amb tot i que tots estavem segurs que el Bloc podia comptar amb tots els amics

lleidatans revolucionaris de veritat.

A Tarragona, també va treure els seus 5 candidats la Coalició Republicana Catalanista amb una votació maxima de 68 537; ~~que~~ van sortir elegits els dos candidats republicano-socialistes - Jaume Simó i Bofarull i Amós Ruiz Lecina - que van treure 22 880 vots el primer i 21 573 el segon; quedant, com sempre, a terra els dos candidats del Bloc amb 2344 vots de maxima.

I en les eleccions complementaries, per a cobrir les vacants corresponents als candidats que havien tret més d'una acta, es van presentar una pila de candidatures enfront de la de Pompeu Fabra, que va tenir 18 543 vots i va triomfar, no pas el Mestre, sinó un militart republicà de l'Extrema Esquerra Federal que es deia Antonio Jiménez Jiménez amb 32 784 vots. El lluïer nostre i maxim dirigent del BOC, Joaquim Maurin, en va treure 12 005 i estava d'allo més eufòric com si tots els que l'havien votat fossin del nostre partit.

A Barcelona-circumscripció, van triomfar els dos candidats fed rals d'esquerra (47 280) i un d'ells era el capità Sediles; el tercer candidat triomfant va ser Eduard Layret, germà del malaguanyat Francesc Layret, que va morir assassinat durant el regnat del terror blanc de Martínez Anido, el 30 de novembre de 1920. Tota la resta de 8 candidats van anar al cove, amb els nostres dos bloquistes que no van arribar a tenir 2000 vots.

La votació majoritaria de tot Catalunya va ser per les candidatures d'ERC, una vegada més i la primera experiència electoral del nostre flamant Bloc Obrer i Camperol havia estat un fracas absolut a desgrat de la infantil política de...agogica que s'havia fet i de les consignes ultrarevolucionaries que s'havien llançat. Estava vist que el nostre moment arribaria amb la conquesta del Poder...

Per acabar, és interessant de registrar també que a Madrid-capital, havien votat un total de 158 559 ciutadans i a Barcelona-ciutat 166 816, amb tot i que, ~~anat a les urnes~~, més havien ~~votat~~ el 62% del cens barceloní. Una altra cosa curiosa és que a Catalunya no va sortir elegit ni un sol lerrouxista i a Espanya, el propi Alejandro Lerroux, havia aconseguit reunir 6 actes de diputat. L'ex emperador del Parallel

havia estat el candidat de Madrid que havia aconseguit més vots: 153.559, per davant dels candidats socialistes elegits. Alejandro Lerroux havia conquistat, doncs, la capital de l'Espanya imperial i els espanyols mereixien tenir-lo com a President de la seva República federal o unitaria.

Pero Indalecio Prieto es va manifestar públicament contra la candidatura de Lerroux per a la presidència de la República. I el seu partit socialista obrer, que disposava de la minoria parlamentària més important en nombre de diputats, va preferir votar la candidatura presidencial de l'ex monarquic Niceto Alcalá Zamora, que també els havia derrotat en les eleccions municipals i tothom sabia que era un catòlic practicant dels més fervorosos.

L'elaboració de l'Estatut d'Autonomia

De la reunió del 17 d'abril, celebrada a Barcelona entre els tres ministres espanyols i Francesc Macia, en funcions de President de la República Catalana, assistit pels seus ministres del Govern català i comptant amb la col·laboració d'uns quants assessors jurídics que se li van oferir espontàniament, no es va sortir un pacte propiament dit.

La cosa més important va ser el canvi de nom i a partir d'aquell moment ja no tindriem una República Catalana sinó una anomenada Generalitat de Catalunya. Una vegada aconseguit això, els tres ministres de la República espanyola ja se'n podien entornar a Madrid ben satisfets. Perque aquell simple canvi de nom feia impossible la nostra independència política proclamada tres dies abans.

Després vindria l'intercanvi de decrets dels dos governs - el català i l'espanyol per a establir el procediment per mitja del qual s'aniria a l'elaboració d'un Estatut d'Autonomia amb totes les garanties democràtiques que exigirien els governants de la República espanyola.

El primer decret va ser el del govern espanyol, datat el 21 d'abril, que declarava reconeixer l'anomenada "restauració" de la Generalitat, amb tot i que ara es tractava d'una institució molt diferent de la que, antigament, era formada per unes Corts sobiranies i d'una Diputació del General o Generalitat de Catalunya, amb el Consell Municipal barceloní. Aquestes tres institucions formaven les tres columnes de l'edifici de l'organització democràtica catalana i constitueixen les tres institucions cabdals del nostre país. A través d'elles, els reis que reconeixia lliurement el nostre poble havien de jurar no solament el respecte degut "a la seva organització i atribucions de caràcter judicial i financer sinó també les de caràcter polític per a la

227

defensa de les Constitucions, Usatges, Capítols de Cort i lleis generals del Principat de Catalunya" (Forran Soldevila: Historia de Catalunya.- Barcelona, 1963).

Tal com havien anat les coses, ja es veia venir que totes aquelles facultats que tenia l'antiga Generalitat no serien "restaurades".

El segon decret era de la nova Generalitat i portava data del 23 d'abril i en ell s'establien les normes que s'haurien de seguir per a l'elaboració i aprovació de l'Estatut en la part relativa a les relacions futures de l'Estat espanyol amb el regim interí del Govern de Catalunya.

El tercer decret era altra vegada del Govern espanyol i portava la data del 9 de maig. Per ell la República espanyola acceptava aquelles disposicions en el que li pertocava com a normes de relació, fent-hi algunes esmenes o modificacions que va posar com a condició per acceptar les que figuraven en el decret català, esmenes que foren acceptades.

El quart i darrer decret, era del 15 de maig i amb ell la Generalitat acceptava, si us plau per forga aquelles esmenes o modificacions i corregia les seves disposicions anteriors.

Els espanyols volien extremar les exigències per tal de tenir un pretext per no estar conformes amb l'Estatut que s'havia de redactar per ser discutit després per les Constituents. Volien que fossin ateses totes les seves exigències per mirar de dificultar l'aprovació popular. I amb tot i haver-se sotmes Catalunya a totes les exigències espanyoles, a l'hora de l'hora, les Corts de Madrid van prescindir de la voluntat catalana perquè no van donar cap valor al projecte elaborat per la Diputació provisional de la Generalitat ni a l'aprovació majoritaria aconseguida pel plebiscit popular, tot el qual s'havia convingut per aquells decrets. I és que els homes del Govern provisional de la República espanyola eren persones manades. I qui manaria, en definitiva, seria la majoria parlamentaria. La paraula que havien donat a Catalunya no tindria cap valor i els decrets que van signar, tampoc.

En canvi, la Generalitat de Catalunya, lleial amb els tractes - perquè tractes

A. 31

són tractes, va continuar fent les coses amb totes les de la llei. Algun dels juristes assessors va convencer a l'Avi que ell era un veritable pacte i que podia estar tranquil que no passaria el que va passar a San Sebastian. I va passar pitjor perque, almenys, a San Sebastian no es van enganyar als que es van deixar enganyar i van creure en ell de la paraula de cavallers. Ara s'havien posat unes signatures i com que la República Catalana ja havia desaparegut, no calia ser massa prímmirat de Madrid estant.

El dia 24 de maig es van celebrar a tots els Ajuntaments de Catalunya les eleccions per a l'Assemblea de la Diputació provisional de la Generalitat i el dia 9 de jany va quedar constituida aquella assemblea, per a la qual va ser elegit president en Jaume Garner, vicepresidents Josep Irla i Lluís Companys, i secretaris Kartí Esteve i Josep Denesa.

L'Assemblea va designar la ponència encarregada de redactar el projecte d'Estatut que hauria de posar-se a la consideració de la Diputació General. I van ser elegits per a formar aquella important ponència: Pere Coromines, Rafael Campalans i Antoni Xirau. No hi havia un sol nom dels homes que estaven plenament identificats amb el President Macia. El resultat ja era d'esperar.

Els tres ponents se'n van anar a Núria per a redactar el projecte d'Estatut i es van emportar uns secretaris auxiliars. Tots tres ponents sabien perfectament qui era el criteri de Francesc Macia i quina era la voluntat majoritaria dels catalans perque l'Avi havia dit i repetit que volia les maximes llibertats per a Catalunya i la gran majoria del nostre poble va votar-lo a ell per damunt de tothom i va votar a tots els altres candidats per ell patrocinats.

Per si no fossin prou els seus discursos i les seves declaracions i manifestos, el pensament polític de Francesc Macia havia estat resumit en una entrevista que li havia fet pocs dies abans un corresponsal de premsa madrilenya. El seu programa explicat de cara a Espanya, era molt clar respecte dels problemes de la nova Catalunya que calia resoldre amb urgència. I el resumia així:

23

Le encuentro lleno de preocupaciones, principalmente sociales. Los problemas de carácter social me interesan tanto como los políticos y estoy por decirle a usted que me apasionan más. En realidad a qué se reduce la gran cuestión de Cataluña, de una Cataluña triunfante, sino a un problema de cultura y de justicia social? Día a día, hora a hora, vengo resolviendo desde esta presidencia conflictos obreros. Me dan mucho que pensar. No soy amigo de anunciar apartadamente los éxitos que se va aguantando en el campo social la Generalidad de Cataluña, porque no nos lleva a esto ninguna vanidad; pero le aseguro que realizamos una obra importante. Ahora mismo, ese conflicto del puerto de Barcelona emurga toda mi atención. Lo resolveremos en paz. Tengo, al menos, la esperanza de que sea así. Quiero una gran Cataluña para hacer de ella un pueblo feliz; es decir, un pueblo que viva para la cultura y para la justicia social, que son las dos condiciones esenciales de la felicidad. A los obreros les hablo mi lenguaje de siempre. Ellos no se encuentran todavía en condiciones de asumir el poder en Cataluña ni de tomar sobre si las responsabilidades del gobierno. Por qué? Sencillamente, porque no ha penetrado aún la gran cultura entre las masas obreras. Si los obreros tomaran de pronto el Poder, como no poseen la preparación cultural indispensable, se encontrarían en la rigurosa necesidad de defenderlo a toda costa acudiendo a medios y procedimientos extremos; en resumidas cuentas, tendrían que instituir la dictadura del proletariado. Y para nadie es un secreto que yo detesto esa dictadura cordialmente, porque creo que son igualmente recusables el dictador de guante blanco y el dictador de guante rojo. Es necesario, por consiguiente, que los obreros de Cataluña se convenzan de que su porvenir y su bienestar no se hallan en los caminos de la violencia, sino en los de la cultura. Y claro es que esto plantea otro gran problema de gobierno entre nosotros: el de la enseñanza. Hay que ir rápidamente a una nueva estructuración de sistemas y métodos pedagógicos en Cataluña. La organización actual de la enseñanza, tal como se halla vigente en España, me parece absurda, por lo que tiene de verbalista y de inútil. Una enseñanza basada en los programas únicos no sirve las necesidades modernas. Todavía vive España en los tiempos en que se creía que el maestro debía ser un duro

disciplinador de sus discípulos, cuando la verdad es que éstos debieran disciplinar a aquél. Precisamente porque estas cuestiones y otras muchas no se resolvieron como el pueblo catalán desea verlas resueltas, nació, se propagó y se hizo vigoroso nuestro separatismo... Yo no sé ocultar ni mis ideas ni mis pensamientos. No sirvo para eso, los proclamo a todas horas y en todas partes.

Un periódico de Madrid ha dicho que yo acataré lo que acuerden las Cortes Constituyentes. De dónde han sacado eso? Cómo se me puede atribuir semejante cosa? Ahora vamos a elaborar aquí el Estatuto de Cataluña. El Gobierno de Madrid está comprometido a convertir nuestro Estatuto en ponencia para elevarla como tal a las Cortes Constituyentes. Si las Cortes resuelven de acuerdo con los sentimientos y los deseos de Cataluña, muy bien. Pero y si los acuerdos de las Constituyentes fueran contrarios a nuestros ideales de libertad? Supongá ustez que saliera de allí una República unitaria o cosa por el estilo. Cómo podríamos acatarla? Yo le garantizo que en aquel momento renacería el separatismo catalán, más agravado que nunca, y entraríamos en un período de verdadera guerra moral entre Cataluña y España... Mis ideas sobre el problema militar y sobre la organización del Ejército son conocidas. Me parece que la aspiración de Cataluña debe ser clara y precisa en este punto. Nosotros no debemos necesitar más fuerzas militares que ~~hagan~~ aquellas que ~~hagan~~ falta para cumplir las leyes con que Cataluña se gobernará a sí misma. Todo lo demás sobre en cualquier país del mundo y los que no piensen así, son unos atrassados. Desde luego, en una Constitución de Cataluña, tal como yo la sueño, escribiría yo estos los artículos: Primero. Toda fuerza militar catalana será voluntaria. Segundo. Ningún catalán estará obligado a guerrrear contra otro pueblo... En caso de invasión, un pueblo culto y sano sabe defendirse sin necesidad de ejércitos permanentes, aparte de que en la estructuración de la enseñanza se incluiría una instrucción suficiente para el caso. Hoy se hace una guerra industrial. Lo que importa es poseer ingenieros, buenos electricistas, buenos químicos, buenos técnicos, en suma, Llegado el momento, éstos son los que deben formar los cuadros de mando. Ha pasado el momento de los jefes y oficiales

de profesión. Una Cataluña independiente, además, nunca firmaría tratados de alianza ofensiva ni defensiva, ni con España ni con otro pueblo. Desde luego, nada de ofensiva. Y para casos excepcionales de defensa, ya nos uniríamos...

Pero amb un poble com l'espanyol, tradicionalment militarista i uns militars professionals que només havien guanyat galons en les guerres de conquestes colonials d'America i d'Africa, no hi havia res a fer i no s'hi podia comptar per a realitzar una política com la que propugnava l'ex coronel Macia, després d'haver renunciat a la carrera de les armes espanyoles.

El dia 14 de juliol d'aquell 31, l'Assemblea provisional de la Generalitat de Catalunya, després d'escuchar els grans elògis que va fer de la Ponència el president Jaume Carner, va aprovar l'Estatut que seria somès a plebiscit el dia 2 d'agost següent i, naturalment, com passa amb tots els plebiscits, només es podia dir si o no.

Francesc Macia, abans d'aixecar la sessió, va adreçar als assembleistes un missatge patriòtic enaltint la personalitat del nostre poble, remarcant els moments que s'estaven vivint de cara al futur de Catalunya i la importància de que fos respectada la voluntat col·lectiva dels catalans, expressada en aquell Estatut que anava a ser plebiscitat.

Francesc Macia havia dit i repetit públicament el seu desig que el servei militar no fos obligatori i que els fills de Catalunya no poguessin ser obligats a fer el soldat fora del propi país. Pero això només es podia aconseguir reivindicant i aconseguint plens poders per a l'organització de les forces armades de Catalunya i això era cedit per endavant en l'article 10, apartats c) i d) del projecte d'Estatut de la Ponència quan deia que correspondria al Poder de la República (espanyola) la legislació exclusiva i l'execució directa de les funcions següents: ... c) L'exercit, la marina de guerra, l'aviació militar i la defensa del país; d) La declaració de guerra, el restabliment de la pau i la fixació de les fronteres de la República (espanyola).

Que després vingués l'article 36 dient que "mentre el servei militar no s'gui voluntari, els catalans el prestaran, en temps de pau, en territori de Catalunya" no tenia cap mètla. I eren ganes d'entabancar a Macià i a les masses populars catalanes el fet que la Ponència de Núria, fent veure que donava satisfacció a la insistent reivindicació de l'Avi, digué en un dels darrers paragraphes del Preambul del seu Estatut coses com aquestes, que, com hem vist, quedaven esborrades en l'articulat.

El paràgraf al qual ens referim és aquest:

"El poble de Catalunya, no com una aspiració exclusiva, sinó com una redempció de tots els pobles d'Espanya, voldria que la joventut fos alliberada de l'esclavitud del servei militar. No és aquest el lloc a proposit per a articular la realització tècnica d'aquest sentiment, però és notori que, entre els pobles més lliures del món, cada dia augmenten els que han sabut conjuminar la defensa de la patria per tots llurs fills, en temps de guerra, amb l'organització d'un exercit voluntari que no sigui facil instrument de tirania en temps de pau."

Si es cedia la legislació exclusiva i l'execució directa sobre les forces armades és a dir tot el relatiu a l'exercit de terra, de mar i d'aire a l'Estat espanyol, no calia que diguessin res més.

Una cosa igual va passar en tractar de la legislació obrera o social, que Macià també volia que fos una de les atribucions legislatives i executives catalanes. L'apartat a) de l'article 11 deia que: correspondien al País de la República (espanyola), la legislació penal, mercantil, obrera i processal... I el fet que la Generalitat pogués tenir-ne l'execució al territori de les quatre províncies, no permetia a Catalunya la execució de legislacions de tipus social avançades que, cal suposar, que per la pressió del moviment obrer de casa nostra hauria estat molt diferent de la propugnada pels socialistes espanyols, col.laboradors recents de la Dictadura de Primo de Rivera i aprofitadors burocràtics de tota els Jurats Mixtes amb el decidit proposat d'acabar amb la CNT catalana, especialment.

Quan la premsa madrilenya va donar a conèixer mal resum d'aquell missatge de

l'Avi, de seguida van sortir veus de protesta. I se'n van destacar dues; una de catalana i una d'espanyola.

Marcel·lí Domingo, que encara era del partit Esquerra Republicana de Catalunya i que havia sortit diputat a les constituents per Tarragona, gràcies a haver estat inclos en la candidatura posada sota el patronatge de Francesc Macia, va ser el primer en proclamar el seu parex des de l'altra banda de la barricada;

... lo convenido en el Pacto de San Sebastián no era ni podía ser la aceptación

ciega de situaciones futuras, de hechos totalmente imposibles de prever y si el compromiso de presentar a la deliberación de las Cortes Constituyentes, cuyo poder soberano nadie podía limitar, el proyecto de Estatuto, expresión genuina y contrastada de la voluntad popular de Cataluña o de cualquier otra región... No se podía hipotecar el voto de las Cortes y el compromiso adquirido se refirió a someter a las Cortes el Estatuto catalán para que 'estas decidieran con plena libertad, pero nada más.'

L'altra veu de discordia va ser la d'Indalecio Prieto:

"... el Pacto famoso no llegó a redactarse, pero sus términos eran: en cuanto a Cataluña, el Gobierno se comprometía a llevar a las Constituyentes como ponencia el Estatuto que aprobaran los Ayuntamientos y ratificara el plebiscito popular; en cuanto a las demás regiones, se haría lo propio respecto de las que tuvieran iguales aspiraciones de orden económico; que en todo caso, se entendería la necesidad de dejar a salvo los derechos individuales que se establecieran en la Constitución del Estado español y que todas las regiones se comprometían a no llevar a cabo ninguna de esas aspiraciones sin hallarse aprobados los correspondientes Estatutos por las Constituyentes..."

I aquell mateix dia 14 de juliol sortien cap a Madrid Jaume Clarà, Amadeu Hurta i Ramon Campalans, ells tote sols, sense ningú més que pogués fer sentir la veu del President Macià. Anaven a demanar el vist-i-plau per endavant al Govern provisional de la República perque, a desgrat d'haver estat votat el text per l'Assemblea catalana, pensaven que encara es podria adaptar, en qüestions més o menys de detall, a la voluntat d'Alcalá Zamora ⁱ del seu govern. I, efectivament, en retornar aquell petit comitè es va saber que la impressió general havia estat bona però els havien estat fites algunes objeccions en la qüestió de l'Ordre Pùblic i en l'administració de justicia.

No sabem si es van acceptar aquelles objeccions ni si el text de l'Estatut votat per l'assemblea va ser corregit per atendre les observacions del Govern d'Espanya.

Les coses s'anaven aclarint i les intencions d'uns i altres es posaven en evidència.

cia a Madrid i a Barcelona.

Manuel Azaña, ministre de la Guerra, satisfeia el seu desig de venjança contra el general Eduardo López Ochoa i el traslladava fora de Catalunya perquè el dia 14 d'abril, feia exactament tres mesos, s'havia posat a les ordres del resident de la República Catalana i havia manat ^{de} lliges militars arribar el Rei de França Macià.

Els periodistes madrilenys van preguntar al ministre quin era en els motius d'haver destituït el Capità General de Catalunya i Azaña va contestar que oblia a les necessitats del servei. El dia 16, els periodistes barcelonins van preguntar al general López Ochoa a que era deguda l'ordre de separació del exercic que s'havia fet pública. I López Ochoa va contestar:

- Por deberes de disciplina, sólo puedo decir a ustedes que he sido relevado contra mi voluntad, por una discrepancia con el ministro de la Guerra, cuya causa no puedo explicar pero que en su día se hará pública ante el país y en las Cortes.

El governador Civil de Barcelona, Carles Espla, va desmentir que el motiu d'aquell decret fos degut a unes discrepancies entre ell i el general. I quan el dia 17 el general López Ochoa ~~va~~ va anar a acomiadar ^{se} del President Macià, els periodistes van insistir en preguntar-li sobre el seu trasllat i com que algú li va preguntar si seria Esquerra Republicana qui faria la seva defensa a les Corts, va contestar que no podia dir res. I perquè no li fessin més preguntes, el President Macià el va agafar pel braç, i se'l va emportar cap al seu despàix particular.

El dia 18 de juliol, Francesc Macià va afirmar que l'Estatut ja tenia força de llei. Això ho deia en un manifest al poble de Catalunya i afegia que perquè la tingüés també per als altres pobles hispanics calia portar-lo a les Corts Constituents espanyoles. El dia 24, el President de la Generalitat va llançar un altre manifest dient que d'ençà de la perdua de les seves llibertats, l'any 1714, mai no havia viscut Catalunya uns moments tan greus com els que estava vivint aquells dies. Va dir que els conflictes de treball que s'havien plantejat aquells dies podien retrasar la votació de l'Estatut a les Constituents i demanava a tots els treballadors que, per tal d'evitar l'ajornament de l'aprovació de l'autonomia de Catalunya es fes una mena d'ar-

místici en les línies socials.

El dia 30, el doctor Jaume Aiguader, alcalde de Barcelona, afirmava que Esquerra Republicana de Catalunya no acceptaria esmenes de les Corts a l'Estatut i, si per cas les volien fer, es tornaria a organitzar un plebiscit perquè el poble de Catalunya digués si les acceptava. Aquesta era una bona doctrina jurídica que no passaria de les paraules.

Manuel Carrasco i Formiguera, comentant amb entusiasme la intensa campanya que s'havia fet a favor de l'Estatut, feia que hi havia un grup de dones catalanes que estaven fent llistes negres de les persones que s'havien abstingut de votar i de les que havien votat en contra, i que, després, se'ls faria la vida impossible. I afegia que aquell comportament de les nostres dones el trobava molt raonable perquè érem un poble civil en peu de guerra i era natural que exercissim la santa coacció per a guanyar la batalla definitiva. I acaba dient: "si durant la guerra entre França i Alemanya, algun francès s'hagués posat a parlamentar amb l'enemic, se l'hauria afusellat."

I va arribar el dia 2 d'agost, data del plebiscit.

El resultat va ser sorprenent per molts de nosaltres que desitjavem que fos votat per una gran majoria de ciutadans, especialment catalans, fins i tot nosaltres que no hi estavem gens d'acord perquè el trobavem minimalistà i contrastava en gran manera amb les promeses de l'Avi, vam votar-lo ^{però} amb una gran recança.

El plebiscit popular va donar aquest resultat: 592 691 vots a favor, 3276 en contra i 1105 en blanc. El cens total de la Catalunya estricta era de 792 587 vidents. En van fallar uns 195 000. Va votar el 75% del cens.

El dia 5, en donar el resultat de l'escrutini oficial del plebiscit es va concentrar altra vegada una gran gentada a la Plaça de Sant Jaume i van sortir al balcó del Palau de la Generalitat, entre altres, el doctor Aiguader, Ventura Gassol i Francesc Macia. Tots tres van adreçar la paraula a la multitud.

El doctor Aiguader va dir que ja era impossible que se'n pogués arrebassar la conquesta i que s'havia recollit la bandera caiguda l'any 1714. Ventura Gassol

va dedicar un recorregut sentimental als catalans il·lustres i va esmentar els noms de Ramon Muntaner, Raimon Llull, Ausiàs Marc, Pau Casals; ~~;~~ darrera d'ells a Francesc Ferrer i Guardia, assassinat a Montjuïc, i va evocar també les figures il·lustres de Salvador Seguí "rei del Sucre" i de Francesc Macià. Va acabar afirmando que amb el plebiscit s'havia posat la primera pedra de la nova Catalunya i que estava convençut que serien inútils tots els intents que es fessin contra aquelles llibertats.

Finalment, va parlar Francesc Macià i va cridar: Ja som lliures! D'ara endavant ja no hi ha poder humà que es pugui oposar a la voluntat del nostre poble. I ara que es sent lliure és quan vol obrir els braços als altres pobles d'Iberia per ajudar-los a conquerir les llibertats que nosaltres ja hem aconseguit, sense necessitat de ningú. Ara que som lliures és quan estarem al costat del Govern, que és digne de la República revolucionària d'Espanya. Aviat, aquest Estatut sera presentat i tinc el convenciment que les Corts constituints l'acataran i volaria que ho fessin ben cordialment. Estic molt satisfet i només demando de tenir vida per arribar a la constitució del Parlament català i per veure funcionar el Govern de Catalunya. Quan arrivi aquest moment consideraré que la meva missió ja sera acabada... Va dir també que les llibertats de Catalunya no han estat obra d'un home sol sinó de tots i de molts herois anònims, gràcies als quals avui som lliures després de dos segles d'opressió. Quan es tingui implantat l'Estatut, Catalunya sera gran entre les nacions civilitzades...

- Així que els diaris de Madrid van començar la rossenya d'aquest acte, dos diputats d'Esquerra - Marcel·lí Domingo i Gabriel Alomar - van adreçar una carta al President Macià protestant de certes concepcions del seu discurs i demanaven que es reflexionés sobre la conveniència de deixar que l'Assemblea constituent en plena llibertat d'acció perquè fos discutit ampliament l'Estatut sense urgències i quan la República espanyola s'hagués alliberat de les preocupacions del moment. La carta de Domingo i Alomar va ser llegida el dia 9 en una reunió de parlamentaris catalans i va causar molt mala impressió. Francesc Macià va contestar als dos ci-

27-2

putats dient que una vegada complimentats els decrets sobre el procediment per a l'elaboració de l'Estatut, no creia que el deure dels diputats catalans fos cap altre que el de complir la voluntat dels seus representants i fer que l'Estatut es convertís en llei constitucional de la República.

Finalment, el dia 14 va arribar a Madrid el President Macia i els parlamentaris que l'acompanyaven. A les 5 de la tarda, els va rebre el President Alcalá Zamora i li fou lliurat un exemplar de l'Estatut de Catalunya luxosament relligat.

A continuació, Francesc Macia va llegir aquest document:

Señor presidente: Venimos a poner en manos de V.E., como jefe del Gobierno de la República, el resultado del referéndum popular de 2 de ayer mismo los corrientes, y por mediación del Gobierno, que V.E. tan dignamente preside, a presentarlo a las Cortes constituyentes de España.

A este acto hásele rodeado de una expectación que no debiera provocar; se le ha atribuido un carácter de que carece, y una significación muy diversa de lo que, en realidad, significa y debe y puede significar.

Por ello, me interesa pedir a V.E., siempre benévolo, y espero me permitirá, sin duda, que precise, aunque sea haciéndolo con la franca y sincera rudeza mía, el alcance genuino de este acto y de esta presentación.

Venimos aquí para realizar un acto legal; comparecemos en virtud de un decreto del Gobierno de la República, que ordenó un plebiscito; celebrado éste en cumplimiento de aquel decreto, lo traemos al Gobierno para ser presentado, en nombre del pueblo que lo votó, a las Cortes de este mismo pueblo.

No; no hemos sido, no somos, no queremos ser una legación ni una embajada. No somos embajadores que vayan a tratar en tierra extraña; no nos hemos movido de nuestro solar y la voz que ahora oí, señores del Gobierno, es voz de hermanos.

Desde el día en que fue proclamada en España la República, en Barcelona, como en Madrid, por espontánea voluntad del pueblo, era sola, oízahermanada con otras

que constituyen con ella una idea de símbolo, ha ondeado una bandera es la de la República española. Nosotros la izamos, señores, en Barcelona antes aún que, como hecho material, fuese izada en Madrid por manos que habían tocado, como las nuestras, hierros de cárcel y reclamada por pechos que, como los nuestros, habían respirado aires de destierro.

El señor presidente del Gobierno sabe, indudablemente, y en su oración recuerda todavía, el afecto immense, el entusiasmo nunca causado con que fue a ogida en ^{re} Barcelona su presencia por lo que en sí vale, por la presentación que encarna, por el símbolo que aquellos días constituyó, por la confianza que el pueblo tenía en él depositada. Después de siglos de incomprendición real, el pueblo podía, sin trabas, hacer llegar su voz a la más alta representación de la República española.

El advenimiento del nuevo régimen ha traido al solar de España, señor presidente, auras de libertad. Mejor dicho, ha dejado de cohibir las que siempre existieron. Y desde que el Estado ha dejado de ser patrimonio de un Poder que se decía hereditario justo es que en franca armonía resuenan las voces de la familia que lo constituyen, de la libre familia hispánica. Santa Libertad! Una voluntad libre. Andalucía, Cataluña, libre Familia hispánica. Santa libertad que robustece el derocho ajeno a la vez que acienta el propio; santa libertad que a todos funde en idéntico interés, mientras éste sea noble y generoso.

La libertad, señor presidente, tiene mucho campo; regida por el Derecho, secundada por la Ley, la libertad, que no existe sin el orden, no afecta solamente al individuo. El individuo aislado en sus derechos es una abstracción sin fruto. El misterio de la vida no se concibe sin una organización social que, sin perjuicio de sus componentes, se adapte a la existencia real de cada uno. De ahí que la plena libertad de la persona física no se concibe sin la libertad de las personas morales.

Y ésta es tal vez, señor presidente, la verdadera solemnidad de este acto, su principal y positiva transcendencia. Cataluña, por su tradición histórica, por el ^{con} idioma que le es natural, por su organización especial de trabajo, por su sentimiento jurídico, en una palabra, por lo que es y por lo que constituye dentro del solar

hispanico es una persona moral de la familia de los pueblos, es un pueblo. Y hace siglos ha propugnado siempre por hacer oír su voz. En tiempos, tiempos pasados, en que todos llorábamos lágrimas amargas.

En la paz, y con arreglo a la ley, la voz del pueblo se manifestó hoy para ser oída al advenimiento de la República. Se dirigió al proletariado, la ratificó fraternalmente al consolidarse el régimen, la la felicitó con una biputación elegida, la han plebiscitado sus Ayuntamientos, la ha refrendado el pueblo. Advertido, señor de: el pueblo en el noble sentido de la palabra, no dice casta ni siquiera una raza, ni tampoco una variedad idiomatica, sino los ciudadanos de España que habitan en Cataluña y que han hecho sentir, cada uno en su idioma, una sola proclamación. A todos se abrieron las vías legales, y donde se reclamó y de ella salió la expresión de su voluntad unánime, como todo lo perdurable, tan superior a las luchas de los partidos y de las tendencias que, por fuertes que sean, son al fin y al cabo perecederos. Al Gobierno de la República se lebe la gloria de que por primera vez en España haya sido consultada, dentro de un orden jurídico, la voluntad de un pueblo, cuya voz no puede ser preferida en vano.

Aquí toca, pues, el Estatuto. Véalo, y aunque puedan darse prejuicios históricos, propios de tantos ~~muchos~~ siglos monárquicos; aunque puedan existir divergencias doctrinales, explicables después de haber reñido el cesarismo de reyes y el cesarismo de Estado, todos han de reconocer - así lo esperamos -, la verdad profunda de lo que se dijo en Barcelona, al proclamar el resultado de la votación. El sí del pueblo es doble: expresa una voluntad jurídica, con su voluntad, la unidad fecunda de España.

Estamos seguros de que se entenderá ello como es. Voz de libertad y no de lucha, que ya pasó; ansia de armonía, báculo de fraternidad.

Que la unidad política de la República, proclamada solemnemente en este Estatuto, la queremos conseguir como resultado de una concordancia espiritual entre todos los pueblos de España, restituídos a su libertad en un ambiente de reciproco amor y respeto, que substituya, con mayor eficacia y con mayor dignidad, la

uniformidad impuesta por el absolutismo monárquico contra la voluntad de los pueblos.

Aquí tenéis el resultado de la voluntad del pueblo de Cataluña. Os lo presentamos con todo el amor de hermanos; sólo esperamos que lo recibáis con afecto."

Niceto Alcalá Zamora, presidente de la República española, va contestar amb aquestes paraules al President de Catalunya:

"Puedo aseguráros la honda y sincera emoción con que en este momento os hablo. Ahora siento el orgullo de ostentar el escudo de la alta autoridad que me han conferido el pueblo para recoger el presente documento, en el que se resumen siglos de tradición, de sufrimiento y de anhelos y que ahora es un mensaje de libertad y de amor. Yo os saludo, viejo y noble amigo; consejeros de la Generalidad, diputados de las cinco circunscripciones catalanas, que hoy dais una realidad a lo que antes parecía una ficción, o sea el sentirse verdaderos representantes de la Patria entera, porque el sentiros diputados de Tarragona, de Lérida, de Gerona o de Barcelona, podéis sentirnos también al mismo tiempo diputados de toda España.

Habéis tenido la atención delicadísima de que yo conociera el mensaje de vuestro presidente antes de que fuera leído en este acto. Me negué, porque esto me parecía tanto como una desconfianza y una precaución. He preferido abandonarme a la improvisación, que es mieta del estudio y de hondas meditaciones.

Recuerdo que muchas veces estuve en lucha y discusión con vosotros; pero me aproximaron las transacciones cuando conocí la realidad del problema y tuve la convicción de que era preciso abordarlo con respeto y delicadeza.

Y ahora entramos en una fase de serenidad, y entramos en horas de meditación y de trabajo. Vamos a discutir y a concordar, con el deseo ferviente de llegar a conclusiones acertadas.

Permitíme que os diga que si todo el Estatuto, por algo milagroso, no hubiera concitado una sola crítica, yo lo habría considerado como un grave inconveniente. Me hubiera parecido un acto mocánico, un acto de resignación para aceptarlo todo. Me parece más útil que la vida fuerte y generosa de los catalanes se encuentre con

otras vidas de igual fuerza y de idéntico apasionamiento.

Yo os digo que he dedicado muchas horas a la redacción del Estatuto, seguramente para encontrar una solución. Hay en él partes bien determinadas. Algunas de fondo interior, otras que dejáis al arbitraje del presidente de la República, otra que se adapta plenamente a la Constitución y otra en la que surgen discrepancias. Cuando yo hago esta distinción, mi optimismo crece. Los exceptos internos de Cataluña los respetará la Cámara y ante ellos se inclinará; los de justicia contributiva se irán concertando poco a poco; los de discrepancia política resolverlos alzando la mira y poniéndola en el ideal.

No os extrañe que en algunos puntos de la discusión surja la pasión, pero las cadenas más fuertes son la vida material con de hierro, y ésto se fragua en las llamas. Eso me tranquiliza. De la pasión discutidora saldrá el Estatuto catalán, y la solución será acorde y satisfactoria para todos.

Cuanto augurios se hicieron desde el día 14 de abril quedaron de hechos; lo mismo aquellos trágicos de la implantación de la República que aquellos otros que se hicieron cuando yo marchaba a Barcelona fijo únicamente en la hidalguía y en la caballerosidad de aquella ciudad.

Siempre salió a nuestro paso en recelo; pero yo os diré que el Estatuto saldrá de las Cortes españolas como una expresión de la libertad de Cataluña, dentro de la unidad de España, que jamás se ha sentido tan fuerte como ahora."

Qui havia redactat el discurs de Macià?

Ell mateix, no. Ni Ventura Gassol qui, seguint les seves orientacions polítiques al peu de la lletra, redactava, correria i tornava a redactar les proclames ^{segona} de Francesc Macià a Prats de Molló i fins i tot la seva proclama de la República Catalana, l'esborrany de la qual es veu escrita per Ventura Gassol i corregida d'acord amb les observacions que li feia l'Avi. Es comprova ben bé en un dels gravats que il·lustren la biografia de Macià, escrita per Manuel Viñosa (París 1968). De la mateix manera que es podria comprovar amb les cartes de Macià adreçades als catalans d'Amèrica ^{amb} pactes amb els militants exiliats de la CNT.

No. Moltes d'aquelles paraules que havien de cremar la boca de Francesc Macia no podien ser escrites per ell. Aquell document que, en llegir-lo, ens esborronava, era redactat en un estil i amb un lexic que no podien ser de cap manera del President Macia ni d'en Gassol, el seu secretari particular fins aleshores. L'estil era d'un advocat o jurista que la sabia molt llarga, que discrepava fonamentalment de les idees i dels fets de Macia i no se'n'hi podia fer retret perque mai no ho havia amagat ni dissimulat en els seus discursos com a contrincant o com a candidat independent de la candidatura que encapçalava el propi Macia, ni en les converses particulars o de grup. L'al·ludit s'havia proposat segar l'erba sota els peus de l'Avi no deixant-li prendre resolucions importants sense fer valer la seva influència, esgriment o prevenint els perills o els grans desastres polítics, econòmics i socials que caurien sobre Catalunya si l'Avi no es feia carrec de la relitat de la situació que hi havia plantejada a casa nostra. L'autor d'aquell document falsejava la història i els fets més recents i es negava a escriure els mots de República Catalana com si la nostra República no hagués existit ni durant els tres dies que van anar del 14 al 17 d'abril de 1931.

Nosaltres, hi tornavem a veure la mà de don Amadeu Hurtado, sempre conseqüent en les seves idees polítiques radicalment contraries a les de Francesc Macia i situat en cada moment decisiu, a Barcelona o a Madrid, al costat de l'Avi perque no se li escapés del seu control polític, passant per damunt de les primeres figures del partit anomenat Esquerra Republicana de Catalunya, que no era el partit d'ell sinó el partit que presidia Macia, i abusant de la bona fe d'un home, com era l'Avi, que en certs moments dubtava de les seves condicions de polític i temia de perjudicar els alts interessos espirituals i materials de la Catalunya que estimava tant i dels catalans que li havien atorgat/ plena confiança repetides vegades.

Amadeu Hurtado era un republicà espanyol de Catalunya que no passava de regionalista ni era federal de veritat com ho era Francesc Macia. Mentre els polítics que voltaven Macia, dins del propi partit, tot i no estar identificats amb ell no es volien fer mal veure davant dels seus ulls per por de perdre situacions privilegiades.

L'autor d'aquell document falsejava la història recentíssima quan deia que Francesc Macia compareixia davant d'Alcalà Zamora en virtut d'un decret del Govern de la República espanyola que havia "manat" de fer un plebiscit, sabent com sabia que la veritat era que d'acord amb el contingut de dos decrets de la Generalitat de Catalunya i dos del Govern de la República espanyola s'havia convingut de fer un plebiscit, establint així una mena de pacte. Un pacte que al cap de quatre dies van trencar els espanyols sense cap mirament i mancant a la paraula donada i a la signatura dels propis decrets, prescindint de l'Estatut plebiscitat i redactant-ne un de totalment diferent, prescindint del català i adoptant el seu com a base de discussió, abusant del poder coercitiu del seu Estat, ~~mentir~~.

Parlar que a Barcelona el dia 14 d'abril de 1931 només va onejar la bandera espanyola i que només es va proclamar la República a seqües eren ganes d'enganyar-se ell mateix perque tothom sabia - i ell el primer - que qui havia proclamat la República a seqües i havia posat la bandera espanyola a l'Ajuntament havia estat Lluís Companys però que al cap de poca estona era Francesc Macia qui proclamava la República Catalana i posava per damunt de l'espanyola la bandera catalana, per bé que sense l'estel solitari que tenia la de la seva organització independentista "Estat Català". Considerar a tots els ciutadans de Catalunya com a ciutadans espanyols són coses d'advocat però sense cap fonament, perque tot comprenent que l'autor de la dita es sentia espanyol de Catalunya no podia ignorar que érem molts els que només ho érem per força d'enga de l'ocupació militar de 1714. I confondre la proclama de Macia amb una "proclama per la unitat fecunda d'Espanya" i éss arribar a l'extrem de l'exageració espanyolista i no trigaria gaires dies a saber pel propi President de Catalunya que estava equivocat de mig a mig.

Per la seva banda, Niceto Alcalà Zamora coincidia plenament amb l'autor del document llagut per Macia - i potser redactat en la part fonamental de com acord -, considerava als diputats catalans que accompanyaven a l'Avi com a diputats espanyols de les cinc circumscripcions electorals formades per les quatre "províncies" espanyoles en que encara estava dividit el territori de l'antic Principat de Catalunya i eren

ganes d'enganyar-se ell mateix i enganyar al poble espanyol. Alcalà Zamora no deia el que pensava quan afirmava que "els preceptes interns de Catalunya serien respectats per les Corts espanyoles" perquè ell no n'era partidari, com no era partidari d'acceptar la proposta catalana sobre l'aportació de Catalunya a les finances de l'Estat espanyol, com havia declarat feia pocs dies a la gent del seu propi partit.

Finalment, volem recordar que el discurs d'Alcalà Zamora tenia un final que deixava al President Macià clavat a la paret, quan deia: ...yo os digo que el Estatuto saldrá de las Cortes españolas como expresión de la libertad de Cataluña dentro de la unidad de España, que jamás se ha sentido tan fuerte como ahora...

De quan ençà la llibertat de Catalunya i dels catalans podia ser compatible amb la unitat d'Espanya?

L'anada de Francesc Macià a Madrid i la lectura d'aquell document de sotmissió absoluta al poder foraster el va situar fora del seu món per unes hores i l'home que va llegir aquell missatge dictat per un estrany no era ell.

Només es va retrobar quan el dia 23, en retornar a Catalunya, va trepitjar altra vegada terra catalana i es va trobar, de nou, voltat de la gent del seu poble. Aleshores va pronunciar uns més que a nosaltres ens van fer l'efecte de la confessió d'un penedit pel mal pas que havia donat. Era l'expressió del desvetllament de la seva consciència nacional catalana:

- Passi el que passi seré digne de Catalunya i, arribat el moment, donaré la meva sang per ella!

Desprès, va besar emocionat la bandera catalana amb l'estel solitari que havien portat a l'estació els seus més fidels seguidors que el van anar a rebre.

I si havien fet creure que la voluntat de la gran majoria del nostre poble no anava més enllà d'aquell projecte d'Estatut minimalist i per arribar a aquell resultat no valia la pena de fer tants discursos abrandats ni llançar tantes amenaçes. Però era cert que la manca de consciència i de voluntat de poder de les masses populars d'aquell moment i la dels polítics que voltaven l'Avi no donaven per més.

25

Tot plegat era la conseqüència de la victòria electoral inesperada i de la manca de temps per a formar políticament el nostre poble i especialment als catalans de bona fe que van sorgir de tot Catalunya per posar-se darrera del Guia que consideraven com^{er} ~~es pensaven~~ caigut del cel i que ell tot sol era capaç de salvar el nostre país i portar-nos a la victòria amb un mínim d'esforç i sacrifici.

Eren sinceres les paraules d'Alcalà Zamora quan contestava a Macià ?

De cap manera. El mateix dia 2 d'agost, el dia del plebiscit de l'Estatut, Niceto Alcalà Zamora s'havia adreçat als correligionaris del seu partit anomenat Derecha Liberal Republicana i els donava unes orientacions polítiques que eren propies d'un ex monarquic esdevingut republicà de drota. En aquell index d'orientacions polítiques dedicava uns mots breus a la qüestió catalana i deia:

Ausencia de todo recelo y de toda uniformidad, sin imposición de federalismo a la región que no lo sienta y nada de desigualdades tributarias con pretexto de los Estatutos...

Ni federalisme de cap mena - la proclama de Macià era lletra morta -, ni la més mínima rebaixa en les contribucions econòmiques de Catalunya al pressupost espanyol. Si els catalans volien millorar els serveis administratius del propi país, que fessin pressupostos extraordinaris i els cobrissin amb altres tributs.

Catalunya continuaria sotmesa a l'explotació colonial espanyola.

Macia i la ponència de Núria

Francesc Macia, havia estat elegit diputat a les Corts Constituents espanyoles el dia 28 de juny de 1931 amb la maxima votació de 152 190 sufragis entre Barcelona-ciutat i Lleida. El seguia en nombre de vots Lluís Companys, que en va treure 113 288 a Barcelona-circumscripció, situant-se per damunt de tots els altres candidats militants d'Esquerra Republicana de Catalunya o protegits per aquest partit. Pero l'Avi no va prendre possessió del lloc que tenia reservat a les Corts de Madrid fins el 14 d'agost, després d'haver lliurat a Niceto Alcalá Zamora el text de l'Estatut de Catalunya degudament plebiscitat i al cap d'un mes d'estar funcionant les Corts republicanes. Jo diria que de bona gana no hi hauria anat.

Tots els altres diputats que constituïen la minoria catalana sota la presidència de Lluís Companys, van assistir a les sessions d'aquelles Corts des del primer moment.

Aquelles Corts tenien un total de 470 diputats; hi havia 11 partits o grups representats i la minoria catalana, amb un total de 53 diputats, ocupava el cinquè lloc d'acord amb el nombre de diputats que tenia. Encara que, en realitat, només ens podriem refiar d'una quarantena escassas perque els altres diputats de Catalunya es dividien en 8 o 9 grups, entre els afiliats a partits més o menys fantasmales i els elegits com independents, tot i haver triomfat gràcies a presentar-se de bracet amb l'Esquerra menyspreada per la majoria dels que s'havien situat al marge del partit majoritari el 12 d'abril i el 28 de juny.

Els diputats d'ERC foren 28 però s'ha de descomptar a Ramón Franco Bahamonde que, en mala hora, els dirigents del partit van incorporar a la seva candidatura potser nascint-se de qui sap quins profits en treurien.

La Lliga nouera va treure tres diputats: Raimon d'Abadal i Calderó, Pere Rahola i Joan Estelrich; Acció Catalana també en va treure tres: Lluís Nicolau d'Oliver, Manuel Carrasco i Formiguera i Martí Esteve; la Unió Socialista de Catalunya uns altres tres: Gabriel Alomar, Manuel Serra i Moret i Rafael Campalans. I presentats com a catalans republicans independents, ^{amb} ~~sota~~ la recomanació de Macia: Jaume Carnet, Amadeu Hurtado, Salvador Albert, Pere Corominas i Eduard Layret.

En aquell nou triomf macianista eren derrotades figures catalanistes tan destacades com Pompeu Fabra, Antoni Rovira Virgili, Jaume Bofill i Mates, Albert Bartà, Jaume Serra Hunter i Miquel A. Balta, tots els quals van voler restar fidels al seu partit, que aleshores era per a tots ells Acció Catalana o Partit Catalanista Republica.

Fins i tot suposant que tots els diputats elegits pel nostre poble fossin lleials al país que representaven, teníem la batalla perduda per endavant perque la veu de Catalunya seria ofegada per una gran majoria de diputats de llengua castellana que, per descomptat, es comportarien com enemics de les nostres modestes reivindicacions polítiques, econòmiques i socials que figuraven a l'Estatut de Núria.

Serien 417 vots contra 53. El resultat del plebiscit no comptaria per a res. La voluntat catalana seria com la d'una simple regió espanyola formada per quatre "provincies". Amb aquell plebiscit havíem perdut miserabledement el temps. I no pas solament per culpa dels espanyols sinó també per culpa dels catalans més significats com a polítics catalanistes. Catalanistes però anti-macianistes.

El programa independentista i federal de veritat que havia propugnat Francesc Macia durant la campanya victoriosa de les eleccions municipals del 12 d'abril que van culminar amb la proclamació de la República Catalana, havia estat sabotejat el dia 17 d'aquell mateix mes d'abril. Van venir les eleccions per a la formació de l'Assemblea de la Diputació Provisional de la Generalitat i d'aquella assemblea que semblava que n'havia de sortir la ratificació de la victòria i de l'orientació política de les eleccions municipals esdevingudes per Catalunya com a constituents, en va sortir una ponència encarregada de la redacció d'un projecte d'Estatut en la

qual

no hi figurava ni un sol macianista ni cap federalista de veritat perque el contingut de la ponencia no passava d'un regionalisme espanyol. I l'Assemblea de la Diputació provisional - que no se'n va poder dir Assemblea Constituent de Catalunya -, va aprovar aquell projecte d'Estatut sense que s'aixequés ni una sola veu macianista a impugnar-la en la seva totalitat ni tan sols d'una manera parcial. Pere Coromines, Rafael Campalans i Antoni Xirau no van ser partidaris de fer un Estatut com el que volia Francesc Macia, tal com havia dit públicament i per tot Catalunya. I Jaume Carner, que tampoc no era macianista i presidia l'Assemblea, va fer tan grans elogis del contingut de la ponencia que es pot dir que es va aprovar per unanimitat, potser perque algú va fer correr que Francesc Macia hi estava d'accord. Jo diria que la majoria ^{diputats} ~~de la~~ ~~que~~ formaven aquella assemblea no van llegir la ponencia que van votar amb aquella alegria.

La veu de Francesc Macia havia estat ofegada i la voluntat majoritaria del nostre poble es va deixar de banda, per la concòrdia.

Les masses populars catalanes de la ciutat i del camp, sense formació políctica, es van refiar dels diputats que havien elegit i suposaven que tot aniria com una seda mentre l'Avi continués essent la figura cabdal de la política catalana d'aquells moments transcendents. La nostra gent no es podia imaginar que Francesc Macia hagués estat derrotat ni que "democraticament" s'havia de sotmetre a la voluntat d'una majoria que desfeia tot el que ell havia fet o propugnat.

Els més assenyats feien correr que, si no fèiem bondat, a Madrid llançarien la força de tot l'Estat espanyol contra Catalunya. I encara no havia arribat el moment de fer-ho. Ja hem vist que els principals dirigents republicans espanyols, quan les discussions del 17 d'abril ja estaven resignats a transgir fins i tot amb la República Catalana incorporada a una organització federalista peninsular.¹

Els diputats d'Esquerra Republicana de Catalunya elegits per anar a les Corts Constituents espanyoles, eren els següents: Francesc Macia, Lluís Companys, Jaume Aiguader, Amadeu Aragay, Josep Bordes de la Cuesta, Josep Denmas, Ventura Gassol, Josep Grau Jasans, Joan Lloperena, Joan Lluhí i Vallesca, Ricard Palacin, Domenec Palet i Barba, Carles Pi i Sunyer, Joaquim Puig i Ferreter, Albert de Quintana, Josep

254

Riera i Puntí, Angel Samblancat, Miquel Santaló, Antoni La. Sbert, Joan Selvas, Josep Sunyol i Garriga, Josep Terradelles, Humbert Torres, Joan Ventosa i Roig, Antoni Xirau i Josep Xirau.

Les perspectives immediates eren molt negres. Pero Francesc Macia no es donava per vençut. Ell recordava molt bé que havia fet la campanya del plebiscit per l'Estatut i havia comprovat que el poble que l'escoltava aplaudia amb entusiasme el que ell deia que havia de ser la Catalunya de demà, del futur immediat. Encara somiava amb coses impossibles quan, superant el contingut de l'Estatut que recomanava de votar, deia:

L'Estatut que s'ha redactat conté totes les peticions que Catalunya considera essencials per la seva grandesa, perque volem resoldre els problemes de cultura, volem la sobirania per a legislar en matèria social, senseingerencies de nimf i amplia llibertat en matèria de justicia... L'Estatut és el compendi de les nostres aspiracions i el portarem a les Constituents i si no l'accepten, vindrem i us direm que ha estat rebutjat i aleshores el poble de Catalunya disposara el que hem de fer perque després d'aquesta victoria electoral, manem nosaltres..."

I afegia:

Catala! Els dies que viu la nostra terra t'obligen a sentir la responsabilitat històrica del moment i a votar l'Estatut que és la concreció de les nostres aspiracions.

Després, encara, emocionat pel magnífic resultat del plebiscit, des del balcó de la Generalitat deia a la multitud de gent que hi havia a la Plaça de Sant Jaume:

Ja som lliures!...

Era un il·luminat. No s'adonava del terreny on l'havien portat entre uns i altres. O potser encara es rediava de les masses populars que l'estimaven tant i, creia de bona fe, que si, com sospitava, les Constituents rebutjaven aquell projecte d'Estatut d'Autonomia, ell cridaria a la lluita a tot el poble de Catalunya i tornaria a proclamar la República Catalana per treure's aquella espina que portava clavada al cor d'ençà del 17 d'abril que havia estat el dia més trist de la seva vida.

- 105

Els catalans d'America, encara

El dia 10 de juliol de 1931, tres setmanes abans del plebiscit de l'Estatut, els catalans de Cuba adreçaven a Francesc Macia un document en el qual es lamentaven del persistent silenci de l'Avi, protestaven d'uns rumors que els havien arribat i reclamaven una explicació al President.

El text d'aquell document deia així:

"Davant dels esdeveniments que van succeiren-se en l'actual moment de la política catalana, els catalans d'America creuen un deure ineludible exposar-los els punts de mira següents: 1) els sotsignants, representants de diferents entitats catalanes de Cuba, creient interpretar el sentir i pensar de les mateixos, ratifiquen el cable que us van trametre els catalans de L'Havana el dia 13 del corrent i que diu: Patriotes catalans Havana, injustament oblidats, preguem publiquem la nostra protesta contra proposits unitaris Ponència Constitució Repùblica; 2) Considerem indispensable per part del govern de la Generalitat que presidiu, es doni satisfacció immediata a les agrupacions catalanes d'America, assabentant-les de la constitució del govern que regeix els destins de Catalunya; 3) Que el govern de la Generalitat declari oficialment que dites agrupacions han merescut i mereixen el més alt reconeixement de Catalunya per la tasca patriòtica i desinteressada que han fet en tot moment i principalment en el de més perill. Això ho demanem perque segons referencies dignes de credit, durant els debats per l'Estatut de Catalunya, es demanar algun dels diputats que els residents fora de Catalunya que ho sol·li citessin fossin reconeguts com ciutadans catalans, un dels diputats, a la veu del qual alguns altres feran cor, va dirigir conceptes altament ofensius i fins

i tot poc respectuosos patriòticament pels catalans d'America. (Les paraules ofensives son atribuïdes a Jaume Bofill i Mates, Pere Coronines i algú altre que no es citat). Protestem el més energicament possible d'aquest intentat a la nostra dignitat de patriotes abnegats sempre i col.laboradors fideis esperant que per algun mitjà o altre se'ns doni satisfacció. Fen constar amb veritable complaença que el senyor Gassol i algun altre diputat van sortir en defensa nostra per la qual cosa els resten agraïts; 4) Consideraríem de rauades les nostres esperances patriòtiques si l'Estatut a aprovar no contingüés un fons d'integritat tal com el que informa la Constitució de la República Catalana elaborada en presència i col.laboració personal vostra a l'Assemblea celebrada a L'Havana l'any 1928, i considerada com l'únic camí a seguir per aconseguir el total alliberament de la nostra patria.- Signen: Ramon Vilaró, pel Centre Català de L'Havana; Josep Pineda, pel Grup Nacionalista Radical "Catalunya", de Santiago de Cuba; Josep Revira, pel Club Separatista número 1, de L'Havana; i Pinyol, del Club Separatista número 11, de Santiago de Cuba."

La notícia que havia arribat a Cuba i que havia indignat tant als catalans antics residents, era aquesta, que va publicar després La Nova Catalunya, de L'Havana en el número corresponent al 31 de juliol del mateix any, per aclarir ben bé les coses:

"L'altre dia, en una reunió de la ponència de l'Estatut, un diputat proposava que es consignés el dret dels catalans d'America a ser investits, a la seva arribada de tots els drets de ciutadania; doncs, bé, el senyor Bofill i Mates s'oposà energicament a la proposició; digué que els catalans d'America no significaven res, no representaven res més que una sèrie de casinets que es reunien a fer la manilla i a organitzar-hi sarraus i,... en fi -diu que afegí-: "són alle d'un lloc, un micu i un senyor de Puerto Rico".

Nosaltres no podem creure que Jaume Bofill i Mates s'hagués comportat d'aquesta manera i menys encara que hagués usat aquell llenguatge tan barroer. Per que no podien tenir la ciutadania catalana aquells que la volgues in tenir, fins i

257

tot si n'hi havia que ja havien adoptat la nacionalitat del nou país de residència forçosa com emigrats i quan potser ja hi havia emigrats d'altres llocs que gaudien de la doble nacionalitat, com hi ha ara, en la majoria dels països de l'Amèrica Llatina ? I, més encara: si els catalans només demanaven que els fos reconeguda la ciutadania catalana quan retornessin a Catalunya, quin inconvenient hi podia haver ? Sí, és clar. En que en lloc d'ésser catalans serien espanyols. En canvi, tenien la ciutadania reconeguda per endavant els murcians que hi havia aleshores a casa nostra en gran nombre, emigrats a Catalunya com ho eren els catalans en terres d'Amèrica, perquè la Monarquia espanyola tenia un règim que deixava sense feina i desemparats als treballadors o perquè -- com passava entre els emigrats catalans d'Amèrica -- eren molts els que havien marxat per no anar a servir al Rei d'Espanya. I una cosa i l'altra eren ben respectables.

La resposta indirecta de Macià va ser adreçar la següent comunicació "a totes les entitats catalanes d'Amèrica", sense prendre en consideració les protestes dels catalans de Cuba. I, amb data 24 de setembre del mateix 1931, quan ja s'havia plebiscitat l'Estatut de Catalunya i s'havia lliurat al president provisional de la República espanyola, Francesc Macià, deia:

"Es per a mi un gratíssim deure, que complimento amb plena satisfacció, aixecar-me a l'entitat de la vostra digna presidència, per a fer-vos present l'homenatge de l'agraiment que la Generalitat serveix en nom de tot Catalunya, per l'actuació que heu realitzat a favor de la llibertat de la nostra terra, durant la qual no heu escatimat els esforços ni heu defallit un moment, situant-vos tothora al costat dels directors del nostre moviment nacional, per ajudar-los materialment i espiritualment, de tal manera que pot dir-se que un dels col.laboradors més efectius que ha tingut la causa de Catalunya ha estat l'amorosa actuació dels seus fills residents a Amèrica, agrupats en Centres que són el més alt fogar del patriotisme i mereixen bé de la patria. En fer-vos aquesta manifestació uneixo la meva personal reconeixença per les reiterades manifestacions d'afecte que m'heu donat i a les quals ha de respondre amb el record inesborrable del vostre gest."

A quin "gost" es referia l'Avi?

Probablement es recordava de les aportacions fetes pels catalans d'Amèrica que, entre tots, havien fet arribar prop d'un milió de francs francesos d'aquell temps de Pesta de Molló (1926) al Directori d'Estat Català a l'Exterior, per tal de cooperar a l'atenció de les despeses del projectat cop de ma de la frontera. Poco Francesc Macià, ell tot sol, havia aportat l'altre milió de francs i amb tot i això no es va arribar a recaptar ni de bon tros la quantitat necessària per a cobrir el pressupost que s'havia fet per armes, municions i equips dels 500 voluntaris que es comptava mobilitzar contra les forces armades de l'Estat espanyol a Catalunya mateix. I encara no s'havien pogut atendre les despeses d'armament i municions i molts dels disposats a secundar aquella acció armada degut de Catalunya estant, ~~s'han~~, s'havien hagut de pagar ells mateixos l'armament, la ditació de municions i l'equip d'excursionista i situar-se pel seu compte als llocs propers de la ral·lia per a sumar-se a les forces invasores de Macià.

Pero, tot amb tot, era evident que els catalans d'Amèrica havien fet un sacrifici econòmic considerable i d'una manera totalment desinteresada. Les aportacions de les diverses col·lectivitats catalanes, havien estat les següents:

Cuba	400.633'40 francs francesos, Cuba
	279.435'00 Argentina
	163.524'50 Estats Units d'Amèrica
	37.062'00 Xile
	36.889'95 Mexic
	2.053'00 Dominicana.
	700'00 Paraguai.
Total	920.502'85 francs francesos

A primers de novembre i sota la presidència del doctor en química Josep Riera i Puntí, que havia estat membre del Directori d'Estat Català a l'Interior i ara era diputat d'ERC a les Corts Constituents espanyoles, es va celebrar al Cadet (Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria) l'assemblea de

259

constitució de l'Agrupació de Catalans d'America. I aprofitant aquella avinenc-tesa, com que els socialistes espanyols havien fet dimitir del govern provisio-nal de la Generalitat, després d'haver estat designat ministre del govern de la Repùblica Catalana, Salvador Vidal i Rossell, militant barceloní militant de la Federació Catalana del Partit Socialista Obrer Espanyol, el qual va proposar que cedessent el nom del Dr. Riera i Puntí per a substituir-lo. Pero el doctor Riera i Puntí ja era diputat espanyol a les Constituents de Madrid i no va poder ser; aleshores, un altre assistent a l'assemblea va proposar el nom de Josep Pineda i Fargas, delegat dels catalans de L'Havana, i aquella proposta tampoc no va poder ésser atesa.

Els organitzadors de l'Agrupació de Catalans d'America, en fer la convocatoria per aquella assemblea constituent de la nova entitat que seria integrada per tots els catalans que haguessin estat en terres d'America, es van adreçar d'una manera especial a les dones catalanes i deien:

"Una de les finalitats cabdals d'aquesta Agrupació és la d'aixecar el nivell moral i intel·lectual de la dona, fent que aquesta es desenrotlli de forma perfec-ta dins les normes modernes que li han estat darrerament reconegudes en la nova Constitució. En per aquest fi, doncs, que la Comissió organitzadora de l'Agrupa-ció de Catalans d'America recomana molt especialment a les dones catalanes que ha-gin estat en algun lloc del Nou Continent, que no deixin d'assistir a l'assemblea general que tindrà lloc demà, dissabte, a les nou de la veslla, al Centre de De-pendents. En cas de no assistència, poden trametre llur adhesió a la secretaria de l'entitat, Torres Amat, 11 principal, Barcelona."

Es tractava d'una organització femenina que potser s'orientaria cap a Esquerra Republicana de Catalunya. No hi teniem res a dir. Només que quan es parlava dels drets atorgats a la dona per la Constitució, el doctor Riera i Puntí e la persona que va redactar aquella invitació a les dones de Catalunya no advertien que els drets constitucionals eren espanyols, perque la Constitució a què feien referència era l'espanyola, per la senzilla raó que la Constitució catalana que es diria sim-plement Estatut Interior perque de Constitució només n'hi pedia haver una, encara

trigaria a venir per la senzilla raó que encara no s'havia aprovat l'Estatut i, per tant, encara no teníem el Parlament de Catalunya, que tampoc es va poder dir Corts Catalanes, perque de Corts només hi podia haver les espanyoles.

Van passar un parell demesos i amb data 9 de desembre de 1931, Josep Conangla i Fontanilles, en nom del Club Separatista Català número 1, de L'Havana, es va adreçar novament a Francesc Macia com a President, encara, del Partit Separatista Revolucionari de Catalunya, com si el tal partit s'hagués arribat a constituir. I deia:

"Respectable cabdill. En compliment del nostre deure ens veiem en el cas d'informar-vos que el Club S.C. Núm. 1 d'aquesta ciutat, en reunió plenaria del dia 2 d'agost, es va mostrar absolutament d'acord amb els memorandums i cartes que aquest Directori va adreçar-vos a finals de juny i a primers d'agost de l'any en curs, i el Club, al mateix temps, va prendre l'acord que ens dirigíssim a vos, amb el major respecte però amb ben catalana i democràtica franquesa, per expressar-vos el profund diagust que produeix als components d'aquesta organització la manca en que ens teniu de tota mena d'informacions sobre les tasques del Comitè Central del Partit S.R. de Catalunya des del vostre report datat a Brussel·les el 3 doming del 1930, i pel vostre silenci sistemàtic d'enga que retornareu a la nostra patria.

Els elements catalans que compoixen el Club S.C. Núm 1 de L'Havana i més especialment el nucli que integra el seu Directori, no solament ens sentim personalment decebuts per la manca d'informació en que ens teniu sinó que no podem explicar-nos, al cap de dinou mesos del vostre report darrer i especialment des de la vostra tornada a Catalunya, no magíu volgut assabentar-nos almenys de la situació i tò en que va quedar el Partit S. R. de C. creat a L'Havana sota la vostra presidència, i amb quina mena de pactes o compromisos polítics varreu fer l'alliana electoral de la nostra organització amb les esquerres revolucionaries de Catalunya.

La incertitud en que ens teniu sobre aquestes coses és ben sensible per molts conceptes perque el vostre silenci no solament deprimeix la nostra dignitat pa-

6

triotica col·lectiva, sinó que omplena de ben amarga decepció espiritual als qui més entusiasmicament i directament treballarem en les tasques d'organitzar i realitzar l'Assemblea Constituent del Separatisme Català a L'Havana l'any 1928, de les tasques preparatories ^{de} les sessions de la qual per vós presidides, van sorgir acords, documents i compromisos concebuts i formalitzats de manera molt honrada i seriosa porque mai no poguéssim creure que no havien de trobar en vós i en el vostre cabdillatge la garantia de major defensa i la sanció/major fermança.

Maurieu de fer-vos carrec, senyor Macia, de la legítima que és la nostra estranya en veure'ns així tractats per vós, car no és que vulguem intervenir des d'aquí en els vostres actes de govern de la Generalitat, sinó senzillament exercir el dret que en bones practiques democràtiques ens pertoca, de conèixer si el Partit S. R. de Catalunya queda o no ~~exigüament~~ lligat a la situació avui imperant en la nostra terra; si el Comitè Central d'aquells partits resta encara en pou i quins delegats l'integren; o si el Partit, Comitè Central i Organització dels mateixos solament existeixen a la imaginació dels qui potser massa romànticament posarem des d'Amèrica un devesall de fervorosos entusiasmes, de quantiosos sacrificis i les il·lusions més pures en la coordinació d'aquells recursos, creguts que els mateixos, sota la vostra guia, no deixarien de ser profitosos per assolir el maxim ideal patriòtic de Catalunya.

De tots els indrets de Cuba i d'altres països d'Amèrica se'ns dirigeixen preguntes en sentit idèntic al que motiva aquesta carta i se'ns expressa la necessitat i la decisió de posar-nos novament d'acord els independentistes catalans d'arreu del món a fi de reafirmar la pureza íntegra del nostre ideal, de fer declaració pública d'aquesta aspiració indeclinable i de continuar-la amb tota lleialtat com ens dicten els deures íntims de la consciència patriòtica.

L'afecte i la veneració personal que ens mereixeu, ens impul·leixeu a interessar-vos una vegada més que contesteu nostres escrits i especialment les anteriors preguntes. I no podem deixar de dir-vos que el nostre disgust augmentaria en cas de prosseguir el vostre silenci després d'un terme prudencial, porque llavors, a

més de la pena de veure'ns definitivament abandonats de la vostra presidència política, no podríem deixar de contribuir, independentment de la vostra guia, a la reorganització col·lectiva dels patriotes catalans d'America.

Afectuosament respectuosament,

Josep Conangla

Aquesta "respectuosa" però contundent comunicació va trigar a ser contestada per l'Avi però, finalment, la resposta indirecta portava data del 17 de juny de 1932, quan encara s'estava discutint l'Estatut a les Corts Constituents espanyoles però no l'Estatut plebiscitat sinó un altre de molt diferent elaborat per una Comissió parlamentaria espanyola d'Estatuts, presidida per Luis Bello, que es deia que era un castella simpatitzants i, com a prova del que diem, fins i tot va figurar en una proposta candidatura d'ERC i va ser elegit diputat a Catalunya mateix.

Francesc Macia, s'adroçava als patriotes de Cuba amb aquesta carta:

"Al Club S.C. Núm. 1 de L'Havana.

Estimats i enyorats amics:

Moltíssimes vegades havia intentat escriure-us i així ho havíem parlat amb els vostres amics que han arribat a Catalunya, entre altres, el vostre delegat Josep Pinoda, però mai no em fou possible. El desig de fer-ho personalment o per mediació de l'amic Cassol és el quo ho ha anat retardant. Voldria, però, i us ho dic amb tota sinceritat, que no atribuissin aquest retard a manca de bona voluntat ni a oblit. L'únic motiu no ha estat altre que el cumill de treballs i d'atencions que ens han exigit la nostra causa. Com voleu que pogués oblidar-vos de vosaltres, els nostres amics predilectes d'aquestes terres d'America on trebarem, no solament el fervor de la vostra amistat, sinó l'adjutori per dur endavant el nostre ideal?

Us prego que així o cregueu i feu desapareixer tota ombra de dubte que pogués entesar les nostres relacions. Tinguem la seguretat que tot el que hem fet era l'únic que es podia fer en aquests moments per Catalunya.

162

Per a poder escriure-us havia d'esperar, també, el moment en que tot s'anés normalitzant i poder informar-vos bé del que anava a realitzar-se. Avui sembla que ja estem en moments d'un ric més de tranquil·litat encara que la lluita duri i no menys aferrissada que abans, i us dic això perquè confio que ben aviat tindrem ja un mínim del que han estat sempre les nostres aspiracions.

El Partit S. R. de C. va funcionant, com vosaltres ja sabeu, amb els delegats nomenats fins a la nostra entrada a Catalunya; els esdeveniments es succeïren d'una manera tan ràpida i tan imprevista i tan impressionant que ens sobrepassa a tots i ens lliça a obrar com hem obrat.

Per altra banda, era urgent de fer la conjunció d'esquerres que a l'últim els catalans en massa, en una massa enorme com la que ens dona el triomf i que, pel seu propi pes, com una onada, s'endugués el règim en aquells moments que ens adonarem que trencava, cosa que no s'hauria escoltit d'una manera decisiva amb un partit sol. Estigueu segurs que nosaltres sols ambé hauríem tingut un exit, però no aquesta victòria que no s'havia vist mai. Es per això que posarem en candidatura homes que, tot i no essent dels nostres, evitaren que es formés un altre candidat que ens haurien restat molta força.

Aquesta victòria electoral de les esquerres 'és l'arma democràtica que ens posa a les mans els desíus de Catalunya. Només així podrem proclamar la República Catalana com a fruit de l'ideari mantingut sempre per nosaltres.

Malmiradament, la República Catalana, per fets que seria llarg de contar, no tenia l'ajut d'organitzacions netament nacionalistes i amb un criteri patriòtic prou definit. He de confessar-vos que els grups que l'haurien mantingut, extremistes de tota mena, haurien parat la mà l'endama de la revolta al carrer. Hauríem aconseguit una república roja, cosa que repugnava la immensa majoria de catalans i supose que també a vosaltres. Estic segur que aquesta república de caràcter social que us hauria estat imposta, sens dubte, hauria posat els catalans en lluita amb nosaltres mateixos fent perillar les nostres llibertats i l'existència de la mateixa república.

El fet de transgir, i les meves paraules de llavors foren prou clares en aquest

sentit quan deia que "era el sacrifici més gran de la meva vida"; creant la Generalitat no significa altra cosa sinó un compass d'espera dels temps millors que vindran. I encara us diré que, amb l'Estatut a les mans crearem un poble viu brant que en poques anyades podra assolir la totalitat de les nostres aspiracions. Jo crec que aquesta ha de ser la mateixa fe vostra. Els anhels d'un poble poden ésser retardats, però mai deturats per res ni per ningú. Es dirà que això no es pot dir en veu alta i fins quan us ho dic a vosaltres ho faig amb aquest caràcter confidencial demanant-veste amb aquest mateix caràcter us ho reservem.

Com queda, doncs, el Partit S. R. de C.? Tots, tant els delegats com els que formaven el Comitè Central, hem hagut d'enquerir l'Esquerra Republicana de Catalunya i a ella ens devem en aquests moments. No és que el Partit S. R. de C. hagi ingressat a l'Esquerra, sinó que en queda al marge. El que va ingressar fou l'Estat Català que mantenya a Catalunya les seves organitzacions i amb aquest nom en forma part encara. Es evidet que les essències del Partit S. R. de C. duren encara en el cor de tots nosaltres que creiem en el camí que encara resta a fer a Catalunya. Pero també és evident que aguantar avui aquest nom públicament fóra una mala tática que ho faria fracassar tot, fins les facultats que ara assolirem amb l'Estatut.

Molt em plauria que vosaltres, amb tota sinceritat, em digueu si que penseu de tot això que us dic jo i us respondre de seguida. Tot menys que així, en aquests moments de reconstrucció nacional, ^{dividits} apareguem davant els nostres enemics aquells que tants anys hem lluitat plegats. Fóra la cosa que em doldrà més de la meva vida i que menys bé faria a la nostra causa que és molt més forta que nosaltres i que estic segur que farà la seva via.

Penseu que amb el que assolirem per l'Estatut la via a seguir queda oberta i que, més tard o més d'hora, es farà el que vulgui Catalunya. Suposo que m'entendeu.

No podeu imaginar-vos la dolor que m'ha fet veure que vosaltres heu pogut dubtar un sol moment de les meves conviccions i del meu ideal, que és el de sempre.

Perque és el de sempre, fent sacrificis, com us deia, m'he adaptat a la realitat i he cregut que el que ha fet és el que havia de fer per Catalunya. Ja veureu com el temps us convencera. Us ho dic de tot cor, creient que així ho comprendreu i que es tornaren a refer els llaços que sempre hi ha hagut i ha d'haver-hi entre nosaltres per a satisfacció dels sentiments més intims de la nostra amistat i per bé de Catalunya.

J. Macià i Lacina

P.S. Com ja us diu en el report, us prego que denada la situació política actual el considerem i el reservem com a cosa confidencial. Feu el favor de tramestre'n copia al Club de Santiago de Cuba i que prenguin el report com a propi.

Saludau tots els amics i rebau una farta abraçada i espere que em contestareu per així reprendre les nostres afectuoses relacions interrompudes per causa involuntaria i per excés d'ocupacions i, més encara, per excés de preocupacions.

Els amics de L'Havana contestaven a Macià amb data del mes d'agost de 1932, petites setmanes abans de donar-se per acabada la discussió de l'Estatut atorgat per les Constituents espanyoles, després d'haver tirat al clave el text plebiscitat pel poble de Catalunya el dia 2 del mateix mes en que els catalans de L'Havana corresponien a la carta-report de Macià.

Ara Jane l'ideien President del P. S. R. de C. sind President de la Generalitat de Catalunya:

Estimat amic:

A primers de juliol es va rebre el vostre report confidencial del 17 de juny últim. El Directori del Club va assabentar-se'n i crida de seguida reunió plenària dels associats per donar-los a coneixer el document i deixar que l'assemblea, amb la llibertat més democràtica de judici, fixés els termes de la contestació que ens demaneu.

El plenari del Club va reunir-se fa dues setmanes per tal objecte. Hem donat lectura del vostre report, hi hagué un extens canvi d'impressions i d'opinions sobre el mateix, foren analitzats i sospesats els antecedents, els conceptes, les excuses i el te amical de l'esaxit; i com a síntesi ponderativa dels criteris espo-

sats, el Club va fer al Directori la comanda de donar-vos rebut del vostre report lamentant, en primer terme, l'excessiva tardança que heu soportat a parlar-nos com ara acabau de fer-ho, perquè si arran de la proclamació de la República Catalana i encara des d'alguns mesos abans d'aquest malaguanyat esdeveniment, haguéssiu mantingut amb nosaltres i amb les altres organitzacions germanes d'America adherides al Partit Separatista Revolucionari de Catalunya el contacte degut, volem creure que avui no hauríem de dolere'ns dels dubtes i de les desil.lusions que la vostra acciació pública ha produït en l'anim dels separatistes catalans radicals en aquestes terres.

Vós i nosaltres ens movíem en un mateix pla patriòtic i no podíem temer que vós us separassiu d'aquell pla al servei del qual ens havíem organitzat i conjurat sota el vostre patricial cabdillatge. Els nostres amics, les nostres companyes els nostres sacrificis voluntaris i el concurs entusiasta i incansable nostre en els anys darrers, no tenien altra aspiració que ajudar i ajudar-vos a l'avveniment de la República Catalana. Aquest ideal va realitzar-se per decisió vostra i el seu esdeveniment va inundar-nos el cor d'una satisfacció immensa.

Jutgeu, però, el profund que havia de ser, als tres dies, el nostre desencant, en coneixer pel cable que la República de les nostres il.lusions de tota la vida s'havia convertit en una Generalitat apparent i que l'expressió estatal de sobirania catalana, independitzada del poder monàrquic, queia de nou sota el domini hegemònic castella a candi d'una transigència vostra massa generosa o temerosa en profit del nou regim republicà d'Espanya. I el nostre desencant, senyor Macià, prengué caires més aguts en veure que el desenvolupament inesperat de les circumstàncies, a partir de la vostra transacció amb la República Espanyola, no solament no anava allunyant, dia a dia, els acords i compromisos patriòtics fixats per l'Assemblea de L'Havana l'any 1923, sinó que tampoc no tenieu per nosaltres i per als altres germans d'America, ni tan sols l'atenció d'unes excuses oficio-sos encara que fossin trameses en sentit d'amical confidència.

Aqueixes excuses, encara que molt tard, arriben a nosaltres, i en coneixement

d'elles ens limitarem a fer-vos en rebut si no ens expressessiu el desig que us diguem, amb tota sinceritat, el nostre criteri sobre l'assumpto. No pas, doncs, amb cap mena d'intenció polemística o recriminativa, sinó amb la sinceritat que ens pertoca, hem de dir-vos que tot i comprendent la vostra situació i les vostres responsabilitats des de la victòria electoral de les esquerres i des de la proclamació de la República Catalana, a judici nostre us va mancar domini de caràcter per a mantenir en peu aquella República i per a desoir les promeses verbals i sense garantia de les sircenes espanyoles al servei de la República de Madrid.

Fóra llarg d'embrançar-nos en la justificació del nostre criteri, però els eveniments successius des d'aquell dia (el més trist, segons pròpia confessió, de la vostra via), demostra palesament que ni els ambaixadors de la República Espanyola, ni aquesta, ni Espanya no es mereixen la condescendència i la confiança amb que vos accedíreu al canvi maluguanyat.

Que hauria succeït si haguéssiu mantingut en peu la República Catalana, tot i repetint a crits i a tots els vents el propòsit de reunir-la voluntàriament amb Espanya, però com era i és degut, o siga per pactes i lliges confederatius? Doncs, a judici i observació nostra, us haurien vist rodejat de la confiança i de l'ajut no solament de les esquerres, sinó de tots els elements socials i populars de Catalunya sense que us hagués mancat el concurs del nacionalisme genuí. Només calia prosseguir l'organització de la Milícia ciutadana d'acord amb López Ochoa (que tenia una ~~situació~~^{visió} clarissima del problema confederatiu) i repetir sense parar els propositos de la Confederació.

Quant al perill que paressin la mà als extremitats - perill previst per aquest Club des de fa alguns anys com podreu recordar revisant les nostres comunicacions oficials -, creiem que no hauria estat difícil de reduir-los i salucionar-los si per part vostra s'hagués emprat la fermeza ensenyant que la diplomacia que vos heu sabut tenir en altres dies i que llavors calien.

Potser els instints despotics de Miguel Maura i d'algun altre element de la nova

República madrilena haurien intentat alguna atzagaiaada punitiva contra la República Catalana en el cas d'obstinar-vos a mantenir-la en peu fins a signar el pacte confederatiu, però ni les amenaçes de Maura haurien servit de res davant la prouesa vostra de pactar voluntàriament, ni la República Espanyola hauria disposat de meus propicis, aquells dies, per a reduir la decisió catalana.

Entenem, doncs, sincerament, que la vostra transició massa generosa o temerosa, va equivaler a una gran erra i d'ella prengueren peu els governants de Madrid per junyir de nou Catalunya al carro unitarista, cada vegada amb proposicions més inflexibles, com ha pogut veure's a través dels mesos, des del secret amb que Alcalá Zamora va rectificar i retallar el vostre primer ^{intent} de reinstauració de la Generalitat, fins les desvergonyides paraules del cabdill de la boixeria assimilista castellana, Royo Villanova, quan en un míting recent llaça a la cara de la dignitat del nostre poble aquella frase "el dia et sense la força són romances".

Ja hem dit, senyor Macià, que no posem en les nostres paraules cap intenció de repte, de polemica ni recriminació, sinó solament d'absoluta sinceritat, com a diferència a la invitació franca que ens diriguïs perquè ho fem així i no per pura fórmula. Qui sap si aquesta manera se sentirà nostra - tan paral·lelament exacta a l'ideari i als programes patriòtics que vos mateix ens ajudareu a traçar-nos -, no ~~s'era~~ era ni és altra cosa que elucubracions de pur romanticisme, inaprofitable, potser, en instants decisius, per a confiar-li certes responsabilitats directores. En el cas patriòtic que motiva aquestes expansions amicals entre vos i nosaltres, el temps i el seny de la Història fixaran el veredicte. Qualsevolga que sigui - favorable o advers -, el judici que recaigui sobre la vostra transició amb la República espanyola, us deixem la glòria o la responsabilitat que puguin derivar-se d'aquell episodi.

Mentrestant, per imperatiu íntim de les nostres velles conviccions, a les quals van unides les noves ensenyances apreses en la conducta espanyola dels mesos darrers contra la voluntat i la dignitat de Catalunya, nosaltres, els components del Club S.C. Núm. 1 d'aquesta ciutat, igual que els altres Clubs germans de l'illa i d'al-

tres terres d'America, ens sentí solidaritzats, avui com ahir, amb els principis ideològics independentistes que serviran de fonament i os concilaran en el Partit Separatista Revolucionari de Catalunya organitzat en l'Assemblea de L'Havana i en el Projecte de Constitució Provisional de la República Catalana convinguda allí mateix, sota la vostra presidència.

Al servei íntegre d'aquestos ideals estem decidits a mantenir la nostra organització, convençuts que la política autonomista a base de coràlitats insinceres amb representants dels governs i de l'opinió espanyola, mai no deixara lliure Catalunya. Proves de la ineficacia d'aquesta política de transaccions ~~seudonacional~~ les ofereix la història colonial a Cuba i de tots i cada un dels països que han tingut la desgracia de caure sota el domini despotic dels mandarins espanyols. Perque Espanya, és a dir, els governants a nom de l'abstracció monomania-tica unitària espanyola, mai no saberen resoldre cap problema de llibertat i d'ells, ni avui ni demà, no pot esperar-se racionalment que es resignin a reconeixer a Catalunya per vies legals i pacífiques - i menys a través d'un Estatut de dependència -, la integritat deguda dels nostres drets i dels nostres desiguals nacionals."

Francesc Macia havia caigut en l'error dels homes que el poble considera com a cabdills en moments determinats de la història i ells es pensen que ho han de ser per tota la vida i que res ni ningú no els pot discussir el seu cabdillatge. Potser a darrera hora havia ressucitat el militar professional espanyol de l'orden y mand i arribava a l'extrem de targiversar les seves propies paraules d'altre temps com és ara aquella expressió de derrota que en acabar-se les deliberacions d'aquell 17 d'abril de 1931, deia que ^{aqueell} dia havia estat el més trist de la seva vida; com ~~que~~ allo de voler fer creure que va transigir per por que els "revolucionaris" socialistes impossessin la seva república socialista o comunista o llibertaria.

Qui érem dels nostres renentes de vella militància d'Estat Català que havíem estat al costat d'ell des de l'interior de Catalunya o des de Prats de Molló ? Es que Martí Vilanova, Ramon Fabregat, Josep Rovira, Abelard Tona i jo mateix, per

Manuel G. Alba, Jaume Comte

28

les nostres idees i per la nostra simpatia pel moviment obrer, representavem un perill per a la República Catalana i no ho seríem per una Generalitat qualsevol ? Per que no havia rebutjat l'ajut i l'aliança que va signar a França amb elements de la Confederació Nacional del Treball de Catalunya per a una acció conjunta contra l'enemic comú ?

No. De la mateixa manera que els catalans d'America es van separar de Macia, es pot dir ^{que} com a conseqüència d'aquell dia 17 d'abril i de les reivindicacions minimalistes que havia consentit quan tot el poble de Catalunya estava darrera d'ell i podia fer el que volgués sense apartar-se de la línia que havia propagat en tota mena de manifestacions i actes públics arreu de les comarques catalanes, també ens vam separar d'ell i de la seva política possibilista els esmentats més amunt i cap de nosaltres no va militar mai als rangs del seu nou partit Esquerra Republicana de Catalunya, tot i que el successor de Macia a la Presidència de la Generalitat, esdevinguda revolucionària i federal-pactista de veritat - Lluís Companys -, va saber complir amb el seu deure quan tothom dubtava d'ell pels seus antecedents de polític simplement republicà i poc catalanista i amb el seu sacrifici ^{com una} va deixar ~~una~~ estela que encara pot servir-nos per a reprendre el ^{bon} camí.

La discussió de l'Estatut espanyol que a Madrid es proposaven d'imposar als catalans que ja estaven resignats a tot, obriria els ulls a més de quatre però serien pocs els que sacrificarien els carreus oficials del moment conquistats o per conquerir a canvi d'un futur polític personal incert. I tots trobaven mil excuses per a justificar-se quan algú els recordava el passat immediat. Els més assenyats, però, els consolaven dient que la bona política és aquella que realitza les coses possibles de realitzar i que els somis-truites mai no fariem res de bo.

A desgrat de tot, jo encara vull creure que Francesc Macia, un cop dominat el seu amor propi, ferit per les acusacions dels catalans d'America, es faria carrec de la decepció dels seus antics seguidors perquè, en el fons del fons, aquells retrats eren els mateixos retrats que li devia fer sovint la seva propia consciència.

*

Les humiliacions que havia hagut de suportar de l'enemic, les que encara li tocaria patir i les males passades que li havien jugat molts dels que ja s'havien creat una situació en el nou règim espanyol, li amargarien els darrers mesos de la seva vida.

I tot per les males companyies.

Les responsabilitats d'Alfonso de Borbón

El dia 12 de novembre de 1931 i quan encara no s'havia aprovat definitivament la Constitució de la II República espanyola, era presentat a les Corts el dictamen sobre les responsabilitats concretes per l'ex rei Alfonso de Borbón.

El dictamen acusatori començava així:

La Comisión de Responsabilidades declara que habría podido formular, después de sus iniciales deliberaciones, el acta de acusación contra don Alfonso de Borbón Habsburgo Lorena, ex Rey de España. Sus trascendentales delitos contra el derecho fundamental de los españoles por su índole motoria y pública, omplazados como se hallan a lo largo de su reinado, no hacen precisa la adopción de un sistema procesal que se encamine a establecerlos y probarlos. Cada ciudadano, conocedor de los problemas de su Patria, podría hacerlo con sólo recordar los dolorosos instantes en los que por la tenaz desviación del Poder real al apartarse de las normas constitucionales, han culminado las desgracias y las catástrofes que jalona la historia del último Borbón.

I continuava:

Es patente en el reinado de Alfonso XIII, desde sus albores, una irrerenovable inclinación hacia el Poder absoluto. Eran sus ministros preferidos los que se oponían más duramente a las aspiraciones populares. Su principal preocupación fue siempre la de reforzar los resortes de su poder personal, distribuyendo por sí mismo los cargos militares y las mercedes y recompensas para suscitar una personal adhesión en el Ejército. El Parlamento se toleraba sólo a manera de ficción democrática, mas sin que el Poder real permitiera nunca que fuese efectiva la co-

27/3

soberanía proclamada por la Constitución de 1876. Las elecciones de todo el período de su gestión lamentable, estaban maculadas por coacciones directas e indirectas para lograr siempre una falsa mayoría a favor de sus Gobiernos. En las ocasiones en las cuales por el imperio de la opinión pública, el Parlamento trataba de dar satisfacción a los deseos nacionales, el decreto de disolución arbitraria y reiteradamente lanzado, destruía ese débil vestigio del poder popular.
Y como, por el progreso de los tiempos y la mayor capacitación de la ciudadanía, los arbitrios del inveterado electorismo ministerial disminuían en su eficacia, las agravaciones de la sentimentalidad absoluta del Rey se hicieron cada vez más crudas y ostensibles.

La intervención de nuestros Gobiernos en África fue siempre contraria a la voluntad del pueblo. No obstante, el Rey, en perenne discordia con el sentir nacional, y adolecido de un imperialismo que halagaba sus personales ambiciones y le permitía fomentar el desarrollo de un Ejército, que más que contra un posible enemigo exterior se fomentaba para sostener su poder absoluto frente a los españoles, estimuló e impuso las campañas de África. Los desastres militares de Lar yecos entenebrecieron periódicamente, desde el año 1909, el horizonte nacional, con grave merma, además, de nuestro prestigio exterior. Tales reveses denunciaban una organización militar incompetente e immoral, como forjada por el favoritismo de un Monarca y agujada por el logro de recompensas, culminaron en la catástrofe de 1921. La opinión se conmovió hondamente, y al mismo tiempo que daba nobilísima muestra de su espíritu de sacrificio acudiendo a remediar una vez más con su sangre la consecuencia de los errores que, sin su connivencia, y a sus espaldas, se cometían, pidió con energía unanimidad la exigencia de responsabilidades. La campaña que en tal sentido se hizo resonó en el Parlamento y encontró en el admirable defensores. El Gobierno del Rey tuvo que ceder a la avalancha invencible de esta opinión, y, aunque con reservas y limitaciones incompatibles con la realización de una completa justicia, ordenó la formación de una expediente cuya instrucción se encargó al general Picasso, juez que a recta imparcialidad consignó

en sus folios la prueba de gravísimas culpas. Por encima de la reticencia de sus páginas y expresamente en el Parlamento, con la voz de algunos diputados que supieron cumplir virilmente con su deber, España entera supo que el verdadero responsable del impremeditado avance de Annual, que costó la vida al general Silvestre y a millares de mozos españoles, fue el propio Rey, el cual, directamente y a espaldas de Consejo de ministros, había dispuesto aquella operación militar. El Rey fulminó uno de sus frecuentes decretos de disolución con el intento de aniquilar la obra de justicia de las Cortes. En las nuevas elecciones, la tradicional coacción electoral de la Monarquía no logró, sin embargo, ahogar la opinión responsabilista, que, por el contrario, fue reforzada. El Partido nombra una Comisión que realizó con austerioridad y energía su labor. Suspendidas las sesiones durante el estío de 1923, había de reanudar sus tareas ~~el 1 de octubre~~ la Comisión de Responsabilidades el día 20 de septiembre, y para el día 1 de octubre estaba anunciada la reunión del Congreso. Don Alfonso de Borbón, decidido una vez más a oponerse a la voluntad del pueblo, preparó, de acuerdo con algunos generales el golpe de Estado. El carácter palatino de estos militares, que fueron el núcleo de la sublevación, sería bastante a denunciar la anuencia del ex Rey, cuya comprobación por numerosos juicios y pruebas es ya un hecho histórico incontrovertible.

Desde aquel extraño discurso pronunciado por el Rey en Córdoba, en el año 1921, y que dibujaba su aspiración dictatorial y en el esquema de los magnos proyectos, en cuya magnitud encontró, por cierto, desarrollo la actividad prodiga e immoral de la Dictadura, hasta que cristalizó en el ánimo del ex monarca la voluntad, confesada a alguno de sus consejeros, de gobernar por sí mismo, apoyándose en la fuerza militar, se podría seguir paso a paso la evolución de la política de don Alfonso para evidenciar cómo al desarticular a los partidos, relegando a las primeras figuras para exaltar a las mediocres, y siendo sistemática y falazmente el obstáculo perenne de los nobles anhelos que latían en el fondo del alma colectiva, tendían siempre a crear la situación desde largo tiempo acechada, de romper y anular el feble resollo aún vivo en la soberanía nacional...

Es convinent de recordar que els republicans i socialistes espanyols que acusaven al Borbó de torn d'afanys imperialistes, referint-se als territoris africans explotats per Espanya, van mantenir un peu durant tot el règim republicà i fins al 1936, la política imperialista al Marroc i va ser, precisament, el demagog màxim antimilitarista Léon Blum qui va "reconquistar" Ifni. Tot això, naturalment, fet d'acord amb el ple del Consell de Ministres on hi havia Lluís Nicolau d'Olwer.

La sentència dictada per les Corts constituent espanyoles, però, té tota la duresa que calia que tingüés davant del poble, víctima principal de les manies colonials i imperialistes espanyoles;

«Las Cortes constituyentes declaran culpable de alta traición, como fórmula jurídica que resume todos los delitos del acta acusatoria, al que fue Rey de España, quien ejercitando los Poderes de su Magistratura contra la Constitución del Estado, ha cometido la más criminal violación del orden jurídico de su país; y en su consecuencia, el Tribunal soberano de la nación declara solemnemente fuera de la ley a don Alfonso de Borbón Habsburgo Lorena; privado de la paz pública, cualquier ciudadano español podrá aprehender su persona si penetrase en el territorio nacional.

Don Alfonso de Borbón será degradado de todas las dignidades, honores y títulos, que no podrá ostentar ni dentro ni fuera de España, de los cuales el pueblo español, por boca de su representante legal para votar las nuevas normas del Estado, le declara decaído, sin que pueda reivindicarlo jamás, ni para él ni para sus sucesores.

De todos los bienes, acciones y derechos de su propiedad, que se encuentren en España territorio nacional se incautará en su beneficio el Estado, que dispondrá del uso más conveniente que deba darles.

Esta sentencia, que aprueban las Cortes Soberanas Constituyentes, después de sancionada por el Gobierno provisional de la República, será impresa y fijada en todos los Ayuntamientos de España y comunicada a los representantes diplomáticos de todos los países, así como a la Sociedad de Naciones.»

Que hauria passat si el Govern de la República hagués renunciat, davant la Societat de Nacions, al Protectorat del Marroc ?

Almenys, el franquisme no hauria pogut disposar dels barbars contingents de moros que va fer servir de carn de camb contra nosaltres. Però, no. Els diversos governants republicans i socialistes van voler mantenir les possessions colonials de la seva Espanya. I cap diputat català no va plantejar-ho a les Corts.

La Constitució de la República i els Estatuts

Els catalans havíem caigut a la trampa espanyola del 17 d'abril i no ens en podem escapar. La voluntat catalana recollida per Francesc Macià tres dies abans i confirmada en eleccions successives, havia estat deixada de banda no solament pels republicans i socialistes espanyols, que tenien una gran majoria a les Constituents, sinó fins i tot pels nostres antigues dirigents nacionalistes i republicans Aleixores, ens van adonar que el seu nacionalisme i el seu federalisme, consubstancials amb el republicanisme, eren molt diferents dels nostres i que els d'ells eren de la mateixa espanyolista de Pi i Margall. No passaven de regionalistes de la nació catalana i de l'Estat espanyol. La "concordia" predicada per Francesc Cambó havia trobat ressò entre els capdavanters d'Esquerra Republicana de Catalunya. Només hi havia la diferència que mentre els homes de la Lliga volien practicar-la amb el Borbó Alfons XIII, els de l'Esquerra la volien practicar amb els republicans. I quan es van adonar de les veritables intencions centralistes dels seus amics espanyols ja no hi van ser a temps. Si és que havien ^{pensat} alguna vegada en la conveniència de decidir-se, d'una vegada, a fer costat a Francesc Macià i al poble de Catalunya que els havia donat el vot perquè estava d'acord amb la política catalana propugnada i practicada per l'Avi.

També per la concòrdia espanyola, es van oblidar de tot el passat immediat el president i el secretari de la Societat d'Estudis Militars (SEM) d'Acció Catalana, Lluís Nicolau d'Oliver i Ferran Cuita, quan es van comprometre a emendar, sense cap mena de compensació per a Catalunya, una economia espanyola que era un desastre i que els republicans espanyols havien rebut com herència de la Dictadura de Primo de Rivera.

Aquests episodis tan tristes de la nostra política nacional catalana són molt oportuns de recordar quan entren en una etapa, com la de 1932-34, que va fer obrir els ulls a més de quatre quan ja era tard i quan Francesc Macia ja no seria d'aquest món.

El dia 6 de maig de 1931, tres setmanes després d'haver encadenat de peus i mans als homes de la "nova" Generalitat de Catalunya, el Govern provisional de la República espanyola creava per decret la seva Comissió Jurídica Assessora que presidiria Angel Ossorio i Gallarde, la qual seria dividida en diverses subcomissions. La cosa corria pressa perquè els catalans, en compliment estricte de les normes imposades des de Madrid per a la redacció del nostre Estatut d'Autonomia, encara haurien de passar uns quants mesos per arribar al plebiscit i consideraven que calia aprofitar el temps perquè a l'hora de començar a parlar de les nostres reivindicacions regionalistes ~ en el doble sentit ~~de~~ catalanes i espanyoles ~~últimes~~ ~, ja no hi hagués res a fer perquè totes les portes serien tancades i la voluntat popular catalana reduïda a l'Estatut de Núria seria un grapat de paper millat que amiria al cove sense ni tan sols fer la comèdia de posar-lo a discussió dels diputats de les Constituents. No. El text que es discutiria no seria el plebiscitat pel poble de Catalunya sinó un altre de molt diferent. I encara en tenien per estona perquè primer de tot s'havia de discutir i aprovar la Constitució de la República espanyola.

La Comissió Jurídica Assessora havia presentat al Govern provisional d'Alcalá Zamora el projecte de Constitució i la discordia republicano-socialista va fer que aquell projecte fos desestimat i que se n'encarregués un de nou a una Comissió Parlamentaria especial que seria formada per vint-i-un diputats d'acord amb la representació proporcional dels diversos partits i grups que hi havia a les Corts. La dita comissió va ser nomenada el dia 28 de juliol i en va ser president el socialista Luis Jiménez de Asúa. El dia 17 d'agost ja estava enllistat el nou projecte de Constitució espanyola. L'Estatut de Catalunya que havia estat plebiscitat quinze dies abans ~ el 2 d'agost ~, va ser lliurat a la comissió dictaminadora designada, sota la presidència de Luis Bello, per a dictaminar sobre els projectes d'Estatuts

d'Autonomia que fossin presentats d'acord amb la previa autorització i atenent les condicions imposades pels nous governants d'Espanya. El nostre Estatut dit de Núria, que va ser plebiscitat amb totes les de la llei i amb una votació favorable de molt de pes, es va presentar el dia 18 d'aquell mateix mes d'agost i ja no se'n va cantar gall ni gallina perquè va ser substituïda per un altre totalment diferent i el text definitiu no seria aprovat fins al cap de més d'un any; el dia 9 de setembre de 1932.

Pero com que sempre hi ha un pitjor, per aconsolar-nos recordarem el que va passar als bascos:

Tal com ja hem dit, el dia 14 de juny de 1931 els representants de 490 municipis, dels que hi havia aleahores a la part del territori del País Basco ocupat per l'Estat espanyol i es va aprovar un Estatut d'Autonomia basat en el reial decret d'Alfons XIII, datat el 20 de gener de 1919. Els ciutadans d'Euskadi es refieven de les reiterades declaracions autonomistes dels republicans, encara que ells no havien assistit a la reunió de San Sebastián. L'Estatut base es va presentar a Madrid el dia 22 de setembre d'aquell any 31 i en fer la presentació el cap de la representació basca, J. A. de Aguirre, advertia que els bascos no havien pogut celebrar el seu plebiscit, com havien fet els catalans, perquè a Basconia no tenien una Generalitat, com tenia Catalunya, sinó unes simples Comissions Gestores antidemocràtiques, designades des de Madrid. El Govern de la República, però, va fer l'ermi davant l'Estatut base i com que ningú no podia donar un pas sense que ell ho autoritzés, aquell projecte d'Estatut no valia fins que fos degudament aprovat per les Diputacions basques i navarreses. I, en definitiva, el que es va discutir a les Corts, tampoc no tenia res a veure amb el que s'havia elaborat a Euskadi i, a més a més, no es va aprovar fins a l'any 1936, quan ja estavem en plena guerra i els nacionalistes bascos, que havien estat titllats de reactionaris pels republicans i socialistes espanyola, lluitaven al costat de la República a tots els fronts de combat contra els feixistes espanyols alguts en armes. Mentre tant, els republicans espanyols que manaven, van suspendre la publicació dels dia-

-1-10

i setmanaris de diversos sectors bascos, com és ara els titulats Euzkadi, Easo,
Bizcaitarra, El fusil, Tradición Vasca i Libertad Vasca.

També és curiós de recordar la posició dels bascos de Navarra. El dia 9 d'agost d'aquell mateix any 31 es va celebrar una reunió de representants dels Ajuntaments de Navarra i 200 delegats van votar a favor de l'Estatut basco-navarrés redactat per la Societat d'Estudis Bascos, 16 van votar en contra i 6 es van declarar partidaris d'un Estatut navarrés independent de l'altre territori d'Euskadi, tot i que J. A. de Aguirre, que propugnava la unitat de les terres basques, havia nascut, precisament, a Navarra. El petit grup d'independistes navarresos que volia dividir el País Basc, sembla que amb els seus tradicionals Pura ja en tenia prou.

Esperonats pel nostre plebiscit, el mateix dia 9 d'agost, els catalans de tot el País València van celebrar la seva Assemblea d'Alcaldes a Alacant, cosa important perquè era una "província" considerada com de majoria espanyolista o poc valencianista. En aquella assemblea hi van acudir alcaldes de tot el País per a preparar un projecte d'Estatut d'Autonomia. La principal discrepància que es va produir va ser entre els que volien reivindicar un règim autònom i federal per a les tres "províncies" de València, Castelló de la Plana i Alacant, i els que volien incorporar-hi arribat les terres de Múrcia, la regió veïna, potser perquè havia fins aquelles terres el nostre rei Jaume o bé perquè hi havia unes importants relacions comercials. Una altra cosa curiosa d'aquella assemblea va ser que, segurament per fugir d'un possible centralisme de la ciutat de València, es va proposar que la capital del País Valenciano fos, precisament, Alacant.

Pero els governants de Madrid no van fer cabal d'aquella assemblea per què el País València, tard o d'hora, es fusionés o federés amb Catalunya. I no va accedir a autoritzar el plebiscit corresponent. Val a dir que per part dels catalans de l'antic Principat no es va fer gran cosa per a defensar la voluntat autònoma valenciana. Un altre moviment autonomista va sorgir a Andalusia, on hi havia un grup independentista que ja tenia feta la bandera de la futura República Andalusa. I el dia 14 d'aquell mateix mes d'agost, es va fer públic un projecte d'Estatut que constava de

21

16 articles i que, a més a més, al·ludia directament a la profunda herida que Andalusia tenia amb el panyal de Gibraltar a mans d'Anglaterra.

Pero als socialistes i republicans espanyols de Madrid no en van voler saber res i valencians i andalusos es van quedar sense poder fer el respectiu plebiscit perquè necessitataven l'autorització previa i acceptar les normes que els imposarien els nous governants d'Espanya. I aquests, van donar més valor, pel que fa a Andalusia, a la protesta irada i espanyolista que van fer la gent de la Unión Patronal Gaditana que no pas a la voluntat popular andaluza democràticament expressada en aquella assemblea.

Tornant al nostre Estatut direm que es va començar a discutir a les Corts Espanyoles quan ja estava fet i pastat tot el que calia perquè pogués ser rebutjada sense cap mena de consideració la voluntat majoritaria del nostre poble. No hi podia haver dialog a base del nostre Estatut. S'havia de dialogar a base de la voluntat forastera perquè la Constitució republicana espanyola no permetia ni parlar de les aspiracions catalanes i basques que no respectessin el text constitucional espanyol. Un text que no es podia respectar per la senzilla raó que quan van redactar les nostres propostes d'autonomia els catalans i els bascos encara no hi havia Constitució republicana espanyola. I pel que fa a l'Estatut de Galícia, recordem que a les acaballes de la nostra guerra, l'incommensurable doctor Negrín va declarar, sense entuts i amb aquells aixes que gastava, que el text de l'Estatut galleg l'havia perdut anant d'una banda a l'altra i aleshores ja no estava per parlar d'autonomies.

La Constitució espanyola s'havia aprovat el dia 9 de desembre de 1931 i l'Estatut de Catalunya elaborat per la Comissió Parlamentaria, no es va començar a discutir fins el dia 9 d'abril de 1932. I l'Estatut que, en definitiva, ens va ser atorgat no es va convertir en llei fins el dia 15 de setembre, es va publicar a la Gaceta del dia 21 d'aquell mateix mes i any i fins aleshores no va començar a recir a casa nostra. Es a dir, al cap de sis mesos de discussions acalorades i al cap de més d'un any d'haver estat plebiscit l'Estatut de Núria.

~~ARTÍCULOS DE LA CONSTITUCIÓN ESPAÑOLA~~

I tot aquell contingut constitucional havia estat aprovat pels diputats catalans "com a mal menor".

Luis Jiménez de Asúa, com a president de la subcomissió parlamentària encarregada de redactar el projecte de Constitució republicana espanyola i com a bon socialista espanyol, encara que era de pare castellà i mare basca, havia nascut a Madrid i tenia unes idees molt originals sobre el concepte de nació i sobre el dret d'autodeterminació de pobles i nacions; sobre la sobirania nacional i sobre el sistema federal i la independència nacional.

Per començar, direm que un jurista com ell -que s'havia especialitzat en dret penal-, creia que existia una "nació" espanyola però que només calia construir-la o reconstruir-la, i per aquesta feina es refiava dels catalans. I deia:

Nunca como ahora estamos más cercanos de incorporar a Cataluña a la gran obra de construir España. Desaparecido el "problema previo", los mejores catalanes sentirán el destino común que les une con todos los españoles, porque, como dijo Renan: Hacer hecho grandes cosas juntos - y juntos hemos traído la República -, y quererlas hacer todavía - queremos todos consolidar el nuevo régimen -, es la base de una nación.

Pobre Renan i pobres de nosaltres!

Els esforços de la construcció o reconstrucció de la seva Espanya havien de ser precisament, als catalans, als bascos i els gallegos. Però com que no estava gaire segur que ens hi avinguéssim, volia que fossin preses totes les mesures per tal de fer impossible la nostre "deserció" del que ell considerava que era el nostre deure.

Jiménez de Asúa deia un dia que a raíz de presentado el Estatuto, las gentes de Castilla se vieron gratamente sorprendidas por la moderación de las demandas de Cataluña. I potser perquè les reivindicacions de l'Estatut de Miria havien estat tan moderades, els socialistes i els republicans espanyols d'esquerra van tirar-lo al cova i ens van atorgar un ^{altre} Estatut que encara era més poca cosa que el que havíem plebiscitat.

24

Els nostres diputats mai no van pensar en retornar a Catalunya, abandonant les Corts espanyoles amb dignitat. Que hauria passat? No podia passar res pitjor del que va passar.~~que no serien els espanyols~~ I qui sap si haurien transigit per tal que els ajudessim a reconstruir la seva Espanya, com volia Jiménez de Asúa.

Heu parlat molt de la Constitució i heu protestat del seu contingut. Val la pena de copiar els articles que anaven de dret contra les nostres llibertats fonamentals:

Art. 8. El Estado español, dentro de los límites irreductibles de su territorio actual, estará integrado por municipios mancomunados en provincias y por las razones que se constituyan en régimen de autonomía. Los territorios de soberanía del norte de África se organizarán en régimen autónomo en relación directa con el Poder central.

Art. 10... En las islas Canarias, cada isla formará una categoría orgánica provisoria de un Cabildo insular como cuerpo asesor de sus intereses particulares, con funciones y facultades administrativas iguales a las que la ley asigne al de las provincias. Las islas Baleares podrán optar por un régimen idéntico.

Art. 11. Si una o varias provincias limítrofes con características históricas, culturales y económicas comunes acordaran organizarse en región autónoma para formar un núcleo político-administrativo, dentro del Estado español, presentarán su Estatuto con arreglo a lo establecido en el artículo 12...

Art. 12. Para la aprobación del Estatuto de la región autónoma, se requerirán las siguientes condiciones: a) que lo propongan la mayoría de sus Ayuntamientos, o, cuando menos, aquéllos cuyos municipios comprendan las dos terceras partes del censo electoral de la región, b) que lo acepten, por el procedimiento que señale la ley Electoral, por lo menos las dos terceras partes de los electores inscritos en el censo de la región. Si el plebiscito fuere negativo, no podrá renovarse la propuesta de autonomía hasta transcurridos cinco años. c) que lo aprueben las Cortes...

Art. 13. En ningún caso se admite la federación de regiones autónomas... Amb la qual cosa s'impossibilitava la lliure federació o confederació dels Països Catalans que constitueixen la nostra nació de veritat.

Art. 17. En las regiones autónomas no se podrá regular ninguna materia con diferente trato entre los naturales del país y los demás españoles.

28

Anys després, exiliat, com nosaltres, en terres d'Amèrica, va aclarir perquè havia estat en contra dels articles bàsics de l'Estatut de Núria i va dir que, segons ell, no es podia admetre que l'article primer digué que Catalunya era un Estat autonom, encara que s'hi afegís "dintre la República espanyola", tal com van proposar els ponents de Núria. No l'Estat només n'hi podia haver un: l'Espanyol. Tampoc no es podia dir com deia l'art. 2, que "el poder de Catalunya emana del poble", referint-se al poble català, naturalment; perque el poder estava a mans del poble espanyol; i ni tan sols es podia parlar, com feia l'art. 9, de la "ciutadania catalana" perque de ciutadans de Catalunya no n'hi havia, tots els ciutadans eren espanyols. Sobre la sobiranía, sortia al pas dels nostres moderats federalistes i els deia: "como no se aceptó el sistema federativo, es preciso confesar que las regiones no comparten la soberanía y que ésta corresponde íntegramente al Estado", referint-se, naturalment, a l'Estat espanyol perque ja havia dit que l'Estat català no existia ni podia existir i volent insistir sobre la qüestió federal, aclaria amb paraula contundent que sembla va una xurriacada a la cara dels suplicants: "Se ha dicho con tercia frecuencia que nuestra Constitución aunque no fuese federal, era federalizable. Nuestra Constitución dandole creó un Estado integral y no una república federal o federalizable".

Indignat amb els seus, vulgues que no, compatriotes bascos, un altre dia deia:

"Si los vascos, los gallegos o los catalanes deseasen separarse de España y acreditaren tal resolución en un plebiscito serio y mayoritario, no deberíamos impedirlo a fuer de liberales, presenciando con dolor, pero con dignidad, esas mutilaciones del Estado español. Mover un soldado o un guardia para oponernos, por medio de la fuerza, a la voluntad de esos países, sería torpeza e injusticia."

Un altre dia, continuant replicant als bascos nacionalistes, deia:

"No han faltado algunos articulistas apresurados que, desconociendo de la manera más extensa y profunda mis luchas en favor de la autonomía de Cataluña, tratan de presentarme como un imperialista castellano, partidario de la unidad del Estado. Creo que es preciso abandonar el silencio y decir de una vez por todas cómo debe encarar la organización del Estado español y si la tercera República ha de ser federal o no"

Tampoco debemos disimular o silenciar la hipótesis de que una o varias de esas regiones, que sería más justo denominar "países", acordaran separarse del núcleo español y constituirse en naciones independientes... Si un vasco, un catalán o un gallego se sienten nacionales de su pequeño país y no sólo excluidos del Estado español sino sentimentalmente beligerantes con él, todo intento de convivir me parecería inútil; ni en régimen unitario, ni en sistema federal, ni en organización autonómica. He aquí porque creo que es trámite previo el de decidir si esas regiones quieren o no vivir con nosotros. Cuando llegue el día a que aludió el señor Aguirre - que tan indebidamente exhibe el título de ex Presidente de la República Vasca -, de reunir en torno a una mesa unos cuantos españoles responsables, deberá decir cualquiera de ellos, estas o parecidas palabras: Hay que zanjar ese asunto radicalmente previo. Cada región que hable de personalidad propia debe hacer un plebiscito auténtico y rodeado de toda clase de garantías para decidir si desea o no separarse de los demás españoles. Si la respuesta es afirmativa, no cabe otra cosa que establecer fronteras y nombrar embajadores...

~~Algunas reflexiones~~

Luis Jiménez de Asúa va morir exiliat a Buenos Aires (Argentina) l'any 1970 a l'edat de 81 anys i, per tant, encara va ser a temps a veure com assolien la independència dues de les antigues colònies o proteccorats d'Espanya: el Marroc i la Guineu Equatorial.

Es que un govern tan centralista i dictatorial com és el del règim franquista va haver de reconèixer, per força, el dret a la independència dels dos països esmentats i no pas controlant Espanya el plebiscit ni establint decrets dient com havien de demostrar que era l'autèntica voluntat dels ciutadans dels dos països que ja estaven cansats de la "protecció" espanyola. Aquell reconeixement de la personalitat nacional indisputable no es feia per la magnanimitat del règim franquista sinó perque les Nacions Unides tenien una Comissió descolonitzadora dita dels 24 i els plebiscites es feien al marge de les intromissions espanyoles.

De bona gana, els catalans independentistes, voldrien ser com els ~~moros~~ o els negre~~s~~ de la Guineu!
del Marroc

La Constitució política de Catalunya

El Parlament de Catalunya es va posar tot seguit a redactar la nostra Llei fonamental - o sigui la nostra Constitució - i la va deixar enllestida el dia 25 de maig de 1933.

Pero va haver de respectar el nom modestíssim i impropri d'Estatut interior - qui sap per quines influències -, que li havien posat els Ponents de Núria i havia conservat el Ple de la Diputació provisional de la Generalitat, en la qual també abundaven els elements minimalistes i porucs. I això que l'Estatut que ens van concedir, ni tan sols feia al·lusió al mal anomenat Estatut interior.

L'experiència viscuda quan la discussió de la Constitució espanyola i l'Estatut havia alligat a molts dels nostres diputats i fins i tot alguns dels que havien acceptat sense la més mínima protesta els abusos de Poder i les imposicions arbitràries de la majoria parlamentaria republicano-sociàlista espanyola, van reaccionar amb dignitat des del començament de la redacció de la Constitució política del nostre poble.

Semblava com si les paraules de Francesc Macia, pronunciades el dia de l'obertura del Parlament haguessin fet el seu efecte als diputats que a les Corts republicanes espanyoles no s'havien vist en cer de fer valer amb energia el nostre dret d'autodeterminació, tan timidament expressat a través de l'Estatut plebiscitat, i es van metre resignats a la voluntat ferastera pensant alle de que: del perdut, treu-ne el que puguis.

La declaració que precedia al Títol I, relatiu a les Disposicions generals, començava bastant bé:

"El poble de Catalunya, en recobrar la seva personalitat política i constituir-se en poder autònom, estableix per la potestat del seu Parlament, la següent Llei fonamental".

I la nostra Llei fonamental no podia ser cap altra que la Constitució política.

L'art. 1er. del Títol I, deia:

"El poder de Catalunya emana del poble, que l'exerceix per mitjà dels organismes de la Generalitat".

Això de que "el poder emana del poble", que es deia a l'art. 2n. de l'Estatut plebiscitat i que va ser rebutjat per les Corts de Madrid, era repetit en la nostra Constitució, anomenada oficialment Estatut interior.

A continuació afirmava:

"La capital de Catalunya és Barcelona; la llengua propia de Catalunya és la catalana", cosa que era molt diferent que dir: l'idioma català és, com el castellà, la llengua oficial a Catalunya; la bandera de Catalunya és la tradicional de quatre barres vermelles en fons grec; i l'apartat segon de l'art. 7e. que parlava de la condició política de catalans deia que també ho serien aquells que "essent espanyols, haguessin adquirit veïnatge administrativa a Catalunya.

Res de tot això no va ser impugnat des de Madrid ni se'n va fer responsables als diputats com infractors de la Constitució espanyola i l'Estatut, tal com amagava l'art. 14 de l'Estatut concedit.

Les afirmacions ben nostres, continuaven:

L'ensenyament primari seria obligatori, gratuït i català per la llengua i per l'esperit i s'inspiraria en els ideals de treball, llibertat, justícia social i solidaritat humana, i es desenvoluparia mitjançant institucions educatives relacionades entre elles pel sistema de l'escola ucificada;

La Generalitat salvaguardaria l'existència i l'obra de les institucions i fundacions privades de cultura que, atenint-se a les normes legals, contribuissin al progrés dels estudis i a la formació espiritual del poble català;

L'apartat c) de l'art. 11 de l'Estatut atorgat per l'alliana republicano-socialista

Llista espanyola, encara parlava de "beneficiencia" mentre la nostra Constitució ja parlava d'"assistència social" i deia que la Generalitat ordenaria l'assistència a la maternitat, als infants, als vells, als malalts, als invalids, tot cooperant al regim social d'assegurances per tal que els treballadors tinguessin previstes econòmicament les contingències adverses de la vida;

Les institucions d'assistència de caràcter privat serien mantingudes però intervinguïdes per la Generalitat;

Qualsevol tipus d'usura seria prohibit;

Serien elegibles per al carrec de Diputat els ciutadans majors de vint-i-tres anys, sense distinció de sexe ni d'estat civil que, tenint la condició política de catalans, reunissin les qualitats que la Llei electoral determinaria;

Mentre la Constitució espanyola limitava el mandat parlamentari a quatre anys, la Constitució catalana el fixava en cinc;

Les Corts espanyoles es reunirien el primer dia habitual dels mesos de febrer i octubre i el Parlament català establia que es reuniria el primer dia habitual dels mesos de març i octubre de cada any i sempre que fos convocat pel President de la Generalitat o pel Parlament i aquest tindria l'obligació de reunir-lo quan ho acordés la majoria de la Diputació Permanent o bé la tercera part dels Diputats possessionats del carrec si faltava més de 15 dies per a celebrar sessió ordinària;

Les reunions ordinaries del Parlament durarien, almenys, dos mesos cada una i les de les Corts deia que les seves serien de tres mesos en el primer període i de dos el segon;

En casos excepcionals, el Parlament català, per iniciativa del seu President, podria reunir-se i actuar en altres indrets de Catalunya, mentre les Corts espanyoles no preveien aquesta conveniència descentralitzadora;

Tots els catalans, ja ho fossin per naturalesa o per haver adquirit veïnatge administratiu, podrien exercir el dret de petició als Poderes Públics i a les Autoritats de Catalunya. Aquest dret de petició no podria ésser exercit per

cap classe de força armada, ni individualment ni col·lectivament;

L'art 14 de l'Estatut plebiscitat paslava de "la Generalitat i el seu Consell", l'Estatut que ens van concedir completava la denominació dient "Consell Executiu" i la Constitució catalana sortida del nostre Parlament, en el seu art. 50 feia constar que el Consell Executiu era un Govern, cosa que no vèlien admetre de cap manera la gent de Madrid, i l'art. 53 ja parlava, net i clar, de "Govern" a seqües;

L'art. 58 deia que per a l'organització i funcionament dels diferents serveis de la Generalitat, el territori de Catalunya podria ser dividit en les demarcacions que la Llei catalana determinaria, però ja hem dit que no hi va haver manera d'enllestar acabar el projecte d'organització de la nova divisió territorial de Catalunya per acabar, d'una vegada per sempre, amb les arbitràries "provincies" establertes per un reial decret del 30 de novembre de 1833 i perpetuades per la República espanyola de 1931 que tenia unes Constituents la minoria més important de les quals era de filiació socialista.

Analitzant totes aquestes ceses, en feia il·lusió de pensar que, probablement, algunes d'aquelles afirmacions havien estat proposades o suggerides per la Comissió Jurídica Assessora, de la qual formava part Francesc Maspons i Anglasell, que sabia trobar sempre el més jurídic just i el més convenient per a/tot arreu i en tot moment una afirmació nacional catalana.

Pero hem anat massa endavant i hem de fer marxa enrera per tal de seguir el curs dels esdeveniments d'aquell any 31 que van comprometre tant el nostre futur immediat.

Un mes després de celebrar el plebiscit de l'Estatut i quan encara la nova Generalitat no tenia cap mena d'atribució governamental espanyola en les qüestions socials ni en res; quan Miguel Maury no volia delegar ni les més mínimes facultats governatives i Largo Caballero no volia ni tan sols que Francesc Macià intervingués com amigable componedor en els conflictes obrers del moment, sortia La Vanguardia del dia 5 de setembre amb un article agressiu a més no poder que es titulava Cataluña indefensa on es deia que quan l'Avi es sentia més optimista, la realitat i els seus aliats li replicaven amb el motí de la Presó Cellerular de Barcelona i amb la vaga general decretada per uns anònims irresponsables.

I afegia:

Ya es imposible continuar callando. Barcelona es víctima de la monstruosa mescolanza de extremismos políticos y sociales, incompatibles entre sí. La izquierda republicana no tiene cohesión, ni pensamiento, ni hombres, ni nada. Maciá y los suyos aceptaron para triunfar el apoyo del sindicalismo prestándoles su ayuda. Maciá está dispuesto a entregárselo todo, porque en política Maciá es el hombre de más inverosímil simplicidad. Es optimista; no se apura por nada y promete millones y la paz universal si tercia, y si estallan las huelgas revolucionarias, encabeza las suscripciones para alentar a los huelguistas, y mientras no le toquen lo que es su obsesión, el mundo le parece un edén. El sindicalismo, por su parte, deja a Maciá y a los suyos entretenidos en sus misiones idílicas y en esas actuaciones desconcertantes, y hasta lo favorece, pues siendo las autoridades civiles presioneras de los Sindicatos, cuantas más facultades alcancen aquéllas más fácilmente pueden éstos emplearlas para sus fines de subversión social. Hemos llegado, sin embargo, a un punto decisivo. Si las autoridades civiles de esta tierra son incapaces de dejar de ser juguete de una minoría anarquista, que pretende conducirnos a una miserable barbarie, el número creciente de catalanes avisados habrá

de alzarse con toda energía para recusarla y buscar, donde la encuentre, la indispensable protección que, en vano, pedimos en nuestra causa.

A qui volien acudir la gent de La Vanguardia? Si tampoc no els inspiraven confiança els governants de Madrid, és que comptaven trobar aliats entre les forces armades? No en tenien prou amb Miguel Maura que ja havia posat sota les seves ordres a Oriol Anguera de Sojo, esdevingut Governador Civil de Barcelona, com si el 14 d'abril no hagués passat res?

Després d'aquell editorial del diari dels Godó - potser escrit per Guziel -, es va concentrar davant la redacció del carrer de Pelai un nombrós grup de xicots que cridaven contra el diari encara monàrquic i reaccionari que pensava que era cosa fàcil acabar amb aquella situació fins i tot després del plebiscit del 4 d'agost.

A la Generalitat es parlava de la suposició d'Anguera de Sojo a Madrid mentre encara ostentava el càrrec de president de l'Audiència de Barcelona que havia rebut del President Macià; es vapular també de fer-se càrrec de l'Orde Públic, encara que fos provisionalment, per esperar el resultat de la discussió del nostre Estatut. Les joventuts d'ERC i bona part de gentgran, van fer una manifestació de desgrelle a Macià per l'article insultant de La Vanguardia. Els manifestants, en nombre de prop de 6000, vananer al Palau de la Generalitat i van lliurar al President un document reiterant-li l'adhesió. El poble continuava essent macianista.

Tres dies després - el dia 8 - Indalecio Prieto, en funcions de Ministre d'Hisenda espanyol ^{va} llegit els articles de l'Estatut plebiscitat relatius a les finances de la futura Catalunya autònoma i va posar el crit al cel perquè entenia que si triomfaven les demandes dels catalans, les finances espanyoles anirien de corcoll, & no ho podrien resistir. Coincidia amb Alcalá Zorru, i Prieto volia salvar els ingressos del país colonial que fins aleshores havia estat Catalunya, sense que els catalans poguessin intervenir de veritat en fer que aquella contribució, desproporcionada al nostre cens de població comparat amb el de les terres de llengua castellana, fos més ben administrada. A Prieto, les reivindicacions polítiques i culturals li sem-

27/8/68

blaven secundàries comparades amb les reivindicacions financeres de la Catalunya que aspirava a ésser autònoma. Ell no volia ser marxista però era un materialista.

Als espanyols, així que se'ls toca la butxaca perden els estreps. Els volen ^ucontinuar vivint de les colònies i gastar sense solta en uniformes i aventures militars. Unes aventures que han costat tantes vides ^(entre) la flor i nata de la joventut, sacrificada en terres d'Amèrica primer i després a Cuba i al Marroc. Recordem que un alçament en defensa de les butxaques espanyoles ja es va produir durant el segle passat - per primera vegada ^{única} -, en temps de l'alcalde Bartomeu Robert quan des de l'Ajuntament de Barcelona i com a resposta a la disbauxa financerà de Madrid va propugnar el célebre tancament de caixes, per a la qual cosa va trobar la plena adhesió de la burgesia catalana que a canvi d'assegurar els seus negocis no li havia fet resfluixar la mosca. Però tot té un límit! Van ser bastants els que es van negar a pagar. I, alguns, van anar fins i tot a la presó.

^{Ctan b6} Comentant la situació de les finances espanyoles que vetllava Indalecio Prieto, un migdia, trobant-nos reunits a la porta de la terrassa del café Colom, quan l'hotel encara era a la Plaça de Catalunya, Jaume Compte, aixecant els braços i amb els ulls desorbitats, cridava: Que els mantingui sa mare!

Però Indalecio Prieto estava disposat a jugar fort i, sense esperar la discussió de l'Estatut, redactava una nota per a la premsa i feia arribar a tots els diputats susceptibles de secundar la seva prematura ofensiva contra les finances de la Catalunya autònoma, un informe que acabava amb aquestes paraules:

Resulta, por tanto, que la comparación de los gastos de soberanía con los ingresos que a tal fin puedan destinarse, según el proyecto de Estatuto de Cataluña, arroja un déficit de 1.041.310.459,33 pesetas, si al evaluar aquéllos se ha interpretado exactamente al proyecto.

Si el pressupost de la Catalunya autònoma s'havia de fer retallant la partida que fins aleshores havia cobrat l'Estat espanyol per diversos conceptes, Espanya es moriria de gana, pel que es veu. Era qüestió de posar la por al cos dels diputats,

als militars i a les altres forces armades; als funcionaris de totes les categories i als diplomàtics, i també a la burgesia de les terres castellanes perquè els catalans ens'ha passarien millor que ells. Prieto els volia fer veure que si nosaltres no pagavem el mateix que havíem pagat fins aleshores, els burgesos d'Espanya haurien de pagar més que abans per atendre totes les partides del moment i les noves partides que els republicans i socialistes consideressin convenientes d'establir per tal de conservar el gran prestigi que deien que tenia Espanya a tot el món.

Pel que fa a Catalunya, si les finances de l'Estatut no eren aprovades per les Constituents o per les Corts ordinaries que vindrien després, haurien de fer emprunts dintre o fera del país per atendre les propies necessitats i endeutar-nos amb qui fos per tal de continuar cobrint la part excessivament carregosa del pressupost espanyol que ens havia estat imposta en temps de la Monarquia borbonica, continuant l'explotació espanyola del nostre país que feia més de dos segles que durava.

El dia Once de setembre es van veure moltes banderes catalanes amb l'estel solitari davant l'estatua de Rafael Casanova i van encjar amb forga en arribar el President Macià a portar-hi la seva ofrena de flors. En aquelles circumstàncies difícils, els independentistes tornaven a fer acte de presència davant del monument a l'home que simbolitzava les nostres llibertats nacionals perdudes i davant del que, a decret de tot, encara consideraven com el nostre Guia. A l'acte commemoratiu celebrat aquell mateix vespre, Ventura Gassol va parlar del 1714 i, de passada, va comentar el que ^{havia dit} ~~que~~ Unamuno, a qui deia que admirava com escriptor, tot afegint que era un home que escaient bosc, no parlava la seva propia llengua i havia comparat el castellà amb un fusell modern i la llengua catalana amb una espingarda. I Gassol, acabava el seu discurs, dient: "Sí, una espingarda. Però que no oblixi que cada espingarda dels moros feia fugir a dos fusells espanyols perquè les espingardes tenien rod".

El dia 16, els regidors de la Lliga a l'Ajuntament de Barcelona proposaven un vot de gràcies per al Governador Civil Anguera de Sojo que després d'haver-se posat a les ordres de Miguel Maury havia empres una farta repressió contra els obrers en vaga. I Felip de Sola i Cañizares, també de la Lliga, asssegurava que Artemi Aiguader, germà del doctor Jaume Aiguader, havia estat vist repartint armes a l'avant-despatx de l'Alcaldia.

El dia 23, El Diluvio, antic simpatitzant del lerrouxisme demagogic, atacava la tasca administrativa de la Generalitat i de l'Ajuntament de Barcelona i s'alçava contra els nous impostos que s'anunciaven; aconsellava a l'Alcalde Jaume Aiguader que renunciés a les 90 000 pessetes anuals que tenia assignades i que prescindís dels nous funcionaris que havia nomenat entre els afiliats al seu partit ERC.

A Madrid es produïa la dimissió d'Alcalde Zamora el dia 6 d'octubre però la va retirar de seguida. D'això ja va tornar a presentar el dia 15 amb caràcter irrerevocable per no estar d'accord amb les orientacions socialistes i massa laiques que s'estava donant a la Constitució. El va substituir Manuel Asensio, el qual es va fer càrrec de la presidència provisional i va continuar com a ministre de la Guerra.

La qüestió religiosa va sembrar la discordia a les Corts i va fer que es retirasin els diputats catòlics, entre els quals figurava el líder dels nacionalistes bascos, J. A. de Aguirre i uns quants catalans que s'hi van adherir perquè estaven ofèsos com ell en llurs sentiments més íntims. I entre els diputats catalans que van signar l'adhesió al seu gest de protesta hi havia Manuel Carrasco i Formiguera, Ramon d'Abadal i Calderó i Joan Estelrich. En canvi, Lluís Niccolau d'Oliver, que va ser un catòlic practicant durant tota la seva vida, va continuar al front del ministeri d'Economia del seu Govern Asensio.

I jo en preguntava: per què Francesc Macia i el seu partit consenten que continuï com a ministre-representant de Catalunya al Govern de la República a Lluís Niccolau d'Oliver que no va assistir a la reunió de San Sebastián ni podia representar a Es-

117

guerra Republicana de Catalunya, el partit majoritari ? Es que totes les discretes indicacions que es deia que havien estat fetes a Madrid havien fracassat perquè Manuel Asafia no volia tenir cap col.laborador que fos macianista ? Es que el partit majoritari no hi havia ningú que aspirés a una cartera de ministre del Govern de la República ?

Els homes d'Acció Catalana, envalentonats per la protocol polàtica per assistent de Manuel Asafia, van creure que tenien guanyada la partida d'una manera definitiva i que ja es podien permetre de fer una ofensiva a fons contra una de les figures més representatives del partit que els havia derrotat en totes les eleccions celebrades fins aleshores; Lluís Companys.

I La Publicitat va iniciar una campanya d'escandal amb un article de Manuel Brunet, l'ex-col.laborador de la zona difusa del nostre Grup dels Set i autor d'aquell full clandestí contra el fill del general Barrera. Brunet, amb el seu estil periodístic veríndic, se les emprenia contra Lluís Companys bastint una història que donava a conèixer el rumor de que s'estava preparant una maniobra financer per a especular amb la baixa de la peseta, aleshores tan mal parada.

Es trobava a Barcelona un francès anomenat Bloch, casat amb una tal Madame Hamau, un matrimoni que tenia molt mala fama per Europa com a promotores de negocis bruts i Bloch va publicar un article a La Humanitat, el diari d'ERC dirigit per Companys. Brunet completava la història dient que el tal Bloch havia tingut reunions amb una destacada personalitat del partit de Macià. Lluís Companys es va indignar i va presentar la dimissió ~~com a~~ cap de la minoria catalana a les Corts. Pero ni Macià, ni el partit ERC ni la USC, van acceptar-li la dimissió. I la cosa no va anar més enllà.

L'ofensiva contra els homes de la Generalitat va continuar per part dels socialistes espanyols, els quals van obligar a dimitir a Salvador Vidal Rossell que havia estat designat per Macià com a ministre primer i conseller després en representació de la Federació Catalana del Partit Socialista Obrer Espanyol. Els diaris de Madrid van atribuir a Vidal Rossell unes declaracions on se li feia dir que els

socialistes catalans del PSOE sempre havien estat autonomistes sense haver deixat d'estimar a Espanya.

Deu anys després, exiliat a Mèxic com nosaltres, l'amic Vidal Rossell formava part de totes les presidències dels actes commemoratius de la proclamació de la República Catalana i feia el seu discurs recordant la gesta de Macià, per qui sentia una gran devoció.

El dia 15 de desembre d'aquell turbulent any 31, es va produir una altra crisi al Govern de la República i aleshores si que va sortir del govern de Madrid Lluís Nicolau d'Oliver. Es deia que ERC havia continuat la seva pressió política prop de Manuel Azaña i havia aconseguit el que volia, a mitges. Perque com que Azaña continuava amb la seva deria antimacianista, en lloc de demanar un ministre a l'ERC va acceptar la suggerència que li va fer no sé qui i va designar a Jaume Carner i Romaguera, ministre de Finances de l'Estat espanyol. Jaume Carner havia exercit importants càrrecs públics ^{catalans} d'ençà del 14 d'abril però continuava situat al marge dels partits des de feia molts anys, des de la desaparició del Centre Nacionalista Republicà de principis de segle.

Poc dies després, el dia 20, arribava a Barcelona Manuel Azaña, amb motiu d'estrenar-se la seva obra teatral titulada La Corona. I els nostres intel.lectuals li van fer un apat d'honor, al qual no s'hi va veure cap de les figures principals del partit ERC i, en canvi, hi havia Pere Coronines, Lluís Nicolau d'Oliver, Josep Pous i Pages, Josep Ma. de Segarra, Miquel Ller, Carles Soldevila, Estanislau Duran i Reinalda, Carles Capdevila, Claudi Ametlla, Josep Clara, Amadeu Hurtado, Martí Esteve, Antoni Ispas Llinares, Rossend Llata, ~~Antoni Rovira~~, Josep Sunyer i Garriga, Joaquim Ventalló, Josep Ma. Planes, Lluís Llinosa, Joan Tomàs i d'altres.

El doctor Jaume Aiguader que sempre havia participat en aquesta mena d'actes a honor dels intel.lectuals espanyols, no hi era. Tampoc no hi havia Lluís Companys, naturalment.

El dia 22 d'aquell mateix mes de desembre, dimitia Oriol Anguera de Sojo com a Governador Civil de Barcelona, de resultes d'una discussió tinguda amb Macià. I a

continuació van venir les dimissions de Lluís Carreras i Formiguera, que encara era ministre o conseller de la Generalitat i van deixar els carreus d'assessors del President Macià don Amadeu Hurtado i don Pere Coromines.

Marcel·lí Domingo, que continuava sent de ministre d'Agricultura del Govern de la República, va comentar molt satisfet aquelles dimissions dient als periodistes que allo demostrava que, a Catalunya, s'estava produint una reacció espanyolista muy saludable. Evidentment, exagerava.

Pero era evident que els homes d'Acció Catalana estaven ressentits amb Macià i el seu partit perquè consideraven que la substitució de Nicols per Carner havia estat cosa d'ERC. I quissé dies després, el dia 30 de desembre, aprofitant la discussió de la prerroga dels pressupostos provincials que havien passat a la Generalitat, provisionalment, era Jaume Bofill i Mates qui com a diputat a l'Assemblea ^{protestava que} també provisional, ^{negà} de discussir-se aquell pressupost sense tenir temps d'estudiar-les. Potser tenia raó. De seguida hi va intervenir Martí Esteve per a examinar les partides que no li agradaven i va començar per criticar que es destinaven 120 000 pessetes per a viatges, obsequis i actes del partit majoritari; 412 000 per a funcionaris eventuals que suposava que tots serien del partit majoritari; va atacar la partida de 100 000 pessetes destinada a l'habilitació de l'antiga casa dels Canonges com a residència del President de Catalunya; i les 110 000 pessetes destinades a diates dels consellers de la Generalitat. Fent observar, de cara a la galeria, que s'havia deixat desatesa la partida destinada a beneficència.

Ventura Gassol va sortir en defensa de Macià i Jaume Bofill i Mates li va replicar acusant a la majoria de guillotinar el debat i de comportar-se d'una manera antidemocràtica. Acció Catalana només tenia 5 diputats en aquella Assemblea que va fer el paper d'un petit Parlament Català, sempre provisional, com tot, perquè l'Estatut

encara no s'havia començat a discutir a les Corts.

El doctor Jaume Aiguader va publicar el seu llibre titulat Catalunya i la Revolucion i a Madrid li van traduir a l'espanyol amb un apèndix d'actualitat parlant de Catalunya sota la República, atacant Acció Catalana i als agostistes,¹ dient cones

con aquestes:

La obra revolucionaria de Cataluña ha sido inmensa y sus posibilidades se agrandan cada día. Depositó su pensamiento en el Partido Esquerra Republicana de Cataluña, verdaderamente revolucionario en todos los aspectos. Aunque lo integren sectores más conservadores, sus masas sienten con emoción e intensidad la obra renovadora. Este partido ha tenido la habilidad y el buen sentido de poncrse a la cabeza de los demás. De mala gana, claro está, porque cuando pueden, se valen de todas las malas artes para desacreditarlo e intentando librarse de su preponderancia moral, (dintendido pero) han tenido que someterse a su dominio. (Con motivo del asunto Bloch se creó la unión sagrada de todos los demás partidos e idearios, desde el católico y el carlista hasta la minoría más extremista de la FAI). Hasta este momento hemos tenido gran preponderancia sobre todos. Ni la Lliga, con sus afioranzas monárquicas; ni Acció Catalana, con sus temuras católicas de derecha; ni las estridencias de los carlistas y de muchos sectores anarquistas, más espectaculares y turbulentos que hombres de doctrina, han dejado de sentir la presión de la Esquerra Republicana, que no les ha dejado hacer nada que pusiese en peligro la República, ni desde la derecha ni desde la izquierda, tomando como pretexto un izquierdismo utópico y confuso.

Y no podía suceder de otra manera, porque la Esquerra Catalana es el único partido que da en estos momentos una garantía de estabilidad a Cataluña y a la República. Miremos el panorama político y veremos que los peligros son innumerables. Ningún otro partido catalán tiene la sensibilidad ajustada al presente momento. Ni el conservadurismo de la Lliga, ni el centrismo derechista de Acció Catalana, garantizarían las libertades de Cataluña, y, en cambio, debilitarían la República con el peso de sus compromisos reaccionarios. Y a la izquierda no existe otra fuerza que el obrerismo, no encuadrado todavía en un partido de clase, paralizado por la acción del anarquismo y por la específica manera de ser de nuestros obreros, que no permite a sus sindicatos intervenir en las luchas políticas. Solamente nuestro partido se encuentra perfectamente colocado dentro del actual momento político y sólo él responde eficazmente a la labor revolucionaria y catalanista que se precisa.

185

El republicanismo español tiene que tener en cuenta que mientras Cataluña le sea adicta, su estabilidad en el Poder está garantizada; y, reciprocamente, el catalanismo tiene que pensar que sólo la República y una República con fervor revolucionario, le respetará el programa mínimo que ha concretado en el Estatuto.

I, un cop exposat el panorama político de casa nostra, entrava a advertir el que passaria si les Corts deixessin de banda la voluntat catalana, tot i que ja sabia que, amb el que es portava aprovat de la Constitució de la República i una vegada passat l'Estatut plebiscitat a una comissió que n'havia fet cas omis i ja n'estava preparant un altre, de la voluntat catalana ja no en quedava res:

El Estatuto se ha adaptado con fidelidad a las posibilidades del momento en que vivimos. Piensen los españolistas sinceros que muchos de los hombres que elaboramos y vetamos el Estatuto no encontramos representado por completo en él nuestro sentimiento. Pero nosotros no podíamos exigir un esfuerzo superior al que podía hacer el Estado español en estos momentos, y a estas posibilidades hemos tenido que ajustar por ahora nuestras aspiraciones. Piénsenlo bien, porque un regateo que pareciese una gitanería sería grave y nos podría apartar de toda la obra común; y nuestro apartamiento, nuestra agresividad serían muy peligrosos. Esto es una advertencia, no una amenaza. Conviene prevenir, y calcifíquese la decepción que significaría para el pueblo catalán encontrar, por parte de la República, un trato semejante al que recibió de la monarquía.

Es preciso que los elementos españolistas que hacen punto de referencia del predominio castellano, reflexiones como perjudican a su causa, la de la comunidad española, con sus intemperancias. Para el pueblo catalán, que ha mantenido tantos siglos su lengua a pesar de la embestida cultural, social y política contraria a él; que ha conservado sus costumbres; que ha sabido crearse un bienestar a pesar de todas las persecuciones, sería insoportable que la República continúe la misión que los reyes de España se habían impuesto: la incorporación de Cataluña a Castilla, aunque hoy, por la aportación de regiones menos vitales e por completo desdibujadas, se le da a esta incorporación el nombre de españolismo. Es labor nefasta romper nue-

vamente la unidad moral que vamos reconstruyendo basados en la labor revolucionaria, y sin la cual la material nada significa.

Discutir con exceso a Cataluña el Estatuto hace tan poco votado, la haría dudar de la buena fe revolucionaria. Se preguntaría con toda lógica dónde está la democracia proclamada, cuando los sentimientos de un pueblo encuentran dificultades y demoras insospechadas. Porque es necesario pensar que si al año pueblo hay dentro del Estado español que tenga una sensación plena de su propia voluntad, es Cataluña. Tiene una sensibilidad tan extremadamente fina, que no permite intrusión extraña de ninguna clase. Desde fuera es imposible combatirla. La lucha la llena de vigor; la hace recogerse en sí misma. Sólo la propia experiencia hace cambiar su pensamiento.

Piensen los revolucionarios que solamente garantizará la revolución su fidelidad al pueblo, y que Cataluña también es pueblo. Deceptionarla es crearse un enemigo fuerte y valiente. Contra Cataluña el Estado español no puede gobernar más que en dictadura, y ya saben nuestros amigos peninsulares el paso que marcarían y lo que significaría padecerla de nuevo. Le conviene a España tener a su lado al pueblo catalán ante posibles ataques al ideal común.

I parlant de les dues cultures; la castellana i la catalana, deia:

El lugar común que se ha repetido más en estos tiempos ha sido la defensa de la cultura castellana dentro de Cataluña. La gran equivocación de los castellanos es creer que las cosas espirituales pueden defenderse con Carabineros y con Guardia Civil. Una cultura no es posible imponerla... Si el Estado cree que la cultura castellana es la única verdadera, y quiere imponerla como un monopolio, continuará alejando de su lado al resto de la Península. Pero hay que señalar esto: la cultura catalana, a pesar de encontrarse en su iniciación, es hoy lo suficientemente fuerte para no dejarse avasallar ni detener por nadie, y mucho menos por España, cuya cultura no tiene un alto nivel intelectual...

I el doctor Aiguader arribava a unes conclusions:

Cataluña ha realizado un esfuerzo supremo de cordialidad; tenía tantas ofensas

39

recibidas y ve tanta gente dispuesta a renovarlas, que son un milagro su modernización y su transigencia.

El milagro lo ha realizado la revolución, y confía y espera con todo fervor. Si esta revolución no fuese comprensiva, nos prepararía otra. Y piense el Estado y sus representantes que la revolución en Cataluña ha sido permanente, y tiene entrenado a todo un pueblo que sabe batirse sin hacer caso de las derrotas, que está precisamente alegacionado por ellas y que tiene su fe puesta en su constancia.

Medite la República si le conviene ponérsela enfrente.

El doctor Aiguader sabia prou bé quina era la realitat que el voltava i també sabia que ens trobaven com ens trobavem perquè els que, com ell, havien predicat la concòrdia amb els republicans espanyols i havien deixat a ~~merce~~ ^{merce} dels nostres polítiques minimalistes la redacció de l'Estatut de Núria, ens havien obligat a votar un Estatut que deixava a mans de Madrid les qüestions més importants del nostre regim autonòmic.

Tal com estaven les coses tenien les de perdre després de l'aprovació de la Constitució de la República, i ~~que~~ d'aquell migrat Estatut plebiscitat no se'n salvaria gran cosa. Encara no s'adonava que el pitjor que pot passar a un català, a un basc o a un gal·lès és sentir-se espanyol, encara que sigui republicà.

I això que tenia molts exemples per comprovar-ho:

El basc-espanyol Miguel de Unamuno; el gallec-espanyol Salvador de Madariaga; el català-espanyol Eugenio d'Ors; i el mestís Asaña que, segons explicava ell mateix, els seus avis eren de Toledo, ell portava una mica de sang basca i estava entroncat amb gent catalana d'Arenys de Mar.

L'Estatut que havia plebiscitat el poble de Catalunya s'havia d'abrir al seu torn amb un decret del govern provisional de Barcelona i el 17 d'abril es va intercanviar perquè el plebiscit gaudís de les mateixes garanties d'autonomia i als ulls dels republicans i socialistes espanyols. Encara que i tot així no podia ca l'hauria estat que aquell plebiscit migdia ~~haguera~~ controlat ~~per~~ una comunitat d'afinitat internacional en la qual no hi havia ningú que tingudés un paper en el problema que hi havia plantejat entre Catalunya i Espanya. però el juri d'antimacanistes que s'havien erigit en assessor de Francesc Macià no van fer partides d'adoptar el procediment que, normalment, era practicat a Grècia i sobretot el patromotge de la Societat de Nacions, de la que formava part Espanya.

Anaven passant els mesos i les Corts espanyoles es dedicaven de ple a l'elaboració de la Constitució de la seva Repùblica i no feien res sobre la collaboració del diputats catalans prescindint, uns i altres, del que s'havia plebiscitat amb totes les de la llei i aprovant certs articles que afectaven al nostre plebiscit i altres que amulaven articles fonamentals de l'Estatut de Mèrida que, abans d'ésser lliurat al plebiscit havia estat aprovat per l'Assemblea de la Diputació provincial de la Generalitat de Catalunya després del fatídic 17 d'abril. Un Estatut de Catalunya que havia de ser presentat a les Corts de Madrid com a pertinència al Consell provisional que presidia Alcalà Zamora, per haver promès que això faria, encara i era l'autèntica expressió de la voluntat popular catalana lliurement expressada. I havia estat aprovat per partida doble: a través dels representants dels ajuntaments de tot Catalunya i plebiscitat per la gran majoria dels catalans i dels no catalans ~~que vivien~~ que vivien immigrants a cada nostra i eren de llengua castellana.

Les Corts espanyoles tenien el dret de proposar-ni establir o no el plebiscit en bloc però en ambdós casos havia de ser consultat el poble català, i així com a vien promès que es faria Francesc Macià, Jaume Anglada i Ramon Berenguer i formà guerres ~~amb~~ altres capdavanters d'Esquerra Republicana de Catalunya. Però tot va anar al revés: una anomenada Comissió parlamentària d'Estatut en va fer un a nou, prescindint de la voluntat catalana; el govern provisional d'Esquerra Republicana va dir ni un mot en defensa de la seva autèntica "ponència" i el dret d'autonomia catalana es van avançar a discutir el projecte espanyol i només van fer més o menys amides al·lusions a l'Estatut plebiscitat per Catalunya. Un fet més, que tot i que minimitzava fins a l'extrem el projecte que Francesc Macià havia presentat i consideració del nostre poble i que, lògicament, per aquell projecte l'Estatut va ser triomfar en les eleccions del 14 d'abril i en les del 28 de juny i que, també lògicament, s'havia fet seu el partit Esquerra Republicana de Catalunya, per què cap dels seus oradors de mítings i conferències mai no va mencionar ni va autoritzar el seu líder màxim Francesc Macià en les seves reivindicacions nacionals catalanes i autènticament federatives.

Com que eren molts els que esperaven amb impaciència que el començarien a llançar l'Estatut plebiscitat, un dia en va parlar amb Francesc Alsopons i Anglada, ja cada ~~matí~~ matí, en sortir de casa seva - Alzahores vivia al carrer de Llúria, entre Mallorca i València -, passava per la Biblioteca del Col·legi d'Advocats i, indefectiblement, saturava una estona a la sala dels Al·legats on jo, a les primeres hores de la jornada, en dedicava al registre de les revistes que havien rebut el dia anterior.

L'entrada del senyor Alsopons sempre era aquesta:

- Bon dia. Què hi ha de nou?

Jo li parlava dels rumors que havia recollit el dia abans i ell en continuava que havia recollit entre els seus amics i coneguts que s'interecessaven per la política.

- Què creieu que pot passar? - li vaig fer jo un dia.

En referia, és clar, a la incògnita que hi havia plantejada respecte de l'aprovació de l'Estatut plebiscitat, tenint en compte la situació creada per l'informament indegit de la discussió a les Corts constituintes espanyoles. Les relacions entre Barcelona i Madrid s'anaven empitjorant cada dia més i, mentrestant, els nostres diputats intervenien en la discussió de la Constitució espanyola i fins i tot formaven part de la Comissió d'Estatuts que havia tirat el cove l'Estatut de Miró en lloc de retirar-se de les Corts, tal com va fer la Lliga Regionalista, quan va passar una cosa semblant ambmotiu del projecte d'Estatut d'Autonomia de l'any 1919 i de la creació d'una comissió parlamentària per a discutir aquell Estatut presidida, precisament, per Niceto Alcalá Zamora, com ja hem recordat en el moment oportú. Ara, la col.laboració dels diputats republicans i socialistes catalans no era admissible perquè els portava a actuar al marge i enfront de la voluntat catalana que tenien el deure de respectar en tot i per tot.

Francesc Maspons i Anglasell em confirmava en aquella opinió quan em deia que els diputats de Catalunya, sense excepció, és a dir fins i tot els de la Lliga, havien de ser els més lleials servidors de la voluntat del nostre poble i ho podien fer tenint en compte els arguments jurídics vigents en dret públic, segons l'experiència que ell havia viscut en els organismes internacionals que s'havien ocupat dels problemes ~~minoritaris~~ nacionalitaris sorgits de la primera Guerra Mundial de 1914-17, i plantejats davant els organismes que funcionaven sota el patronatge de la Societat de Nacions o a base de dictamens emanados per les seves comissions jurídiques assessores de les quals formava part el senyor Maspons com a jurista de prestigi designat, directament des de Ginebra i no pas com a representant de l'Estat espanyol.

Francesc Maspons i Anglasell (1872-1966) era un dels nostres millors xivilistes i també un del principal jurista en dret polític o públic; havia estat Cap de l'Oficina d'Estudis Jurídics de la Mancomunitat de Catalunya; president de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona; president de la Delegació Catalana a Ginebra; membre del Comitè Executiu del Congrés de Nacionalitats Europees; membre i president de l'Association Internationale pour l'Etude du Droit des Minorités; membre de la Comissió de l'Apèndix de Dret Civil Català al Codi Civil espanyol; i fins i tot,

Membre d'Honor de l'Acadèmia Nacional de Jurisprudència y Legislació de Madrid.

Un dia se'm va ocurrir proposar-li:

- Per què no feu un Dictamen?

- Ja m'agradaria - va contestar el senyor Maspons. Però què en faríem?

- El podríem editar i escampar per tot Catalunya; el faríem arribar a tots els diputats catalans i potser es donarien per al·ludits i es comportarien com ~~és~~ el seu deure amb la força dels vostres arguments estrictament jurídics.

- Ja estaria bé tot això. Però encara estaria més bé fer-ne una traducció francesa i fer-la arribar a tots els juristes del Congrés de Nacionilitats Europees i als delegats estatals i juristes de la Societat de Nacions, on ja sabeu que tinc bons amics.

- Dit i fet - vaig contestar jo, tot engrascat.

- Però tot això costaria molts quartos! - va replicar el senyor Maspons.

- Ja els trobarem. En parlaré amb uns quants amics meus i entre tots farem el que calgui per a recollir la quantitat necessària per a fer les dues edicions. I podeuestar segur que no ens refiarem de l'aportació de cap diputat...

L'entenia mateix Francesc Maspons en dir que ja estava treballant en el dictamen. Jo, dos dies després ja li podia donar els noms del Grup Editor que havíem format: Manuel G. Alba, Jaume Compte, Ramon Fabregat, Abelard Torn i jo.

Amb data 12 de febrer de 1932, Francesc Maspons i Anglasell posava a la nostra disposició el text d'aquell Dictamen. L'amic Alba el va corregir i jo el vaig anar a portar a la impremta "Occitània", del carrer Mallorca, 410, de la qual era propietari o gerent el poeta Joan Draper que ja ens havia fet fulls clandestins i butlletins subversius durant la Dictadura de Primo de Rivera. De la versió francesa se'n va encarregar el mateix Maspons. La distribució la faria Manuel G. Alba a través dels corresponents de les seves Edicions de l'Arc de Berà i d'acord amb les adreces que li proporcionaríem.

Aquell opuscle de 32 pàgines portava aquest títol: es va editar modestament amb una coberta de color blau clav: La Generalitat de Catalunya i la República Espanyola.
Barcelona, 1932, i una nota preliminar deia com s'havia arribat a l'edició d'aquell dictamen:

"Un grup de catalans, desitjosa d'declarir el fonsment legal de la situació de Catalunya després de proclamada la República, va decidir de sol·licitar un dictamen jurídic sobre els quatre extrems següents: 1. Quina és la personalitat jurídica del Govern de la Generalitat de Catalunya? 2. Quines són les seves facultats? 3. Tenint-les en compte, quina és la força d'obligar de les lleis i, en general, ^{seus} disposicions de l'Estat espanyol i dels òrgans, en territori català? 4. Quina serà la que hi tindran en endavant? El senyor Maspons i Anglasell, atenent la petició, va emetre el Dictamen contingut en les següents pàgines, i els sol·licitants el publicaren en dues edicions, una de català i un'altra de francesa, per tal que sigué conegut dintre i fora de Catalunya".

^{que}
Nosaltres volíem ~~que~~ al colofó d'aquell opuscle hi figuren els noms del Grup Editor com a responsables de la difusió d'aquell Dictamen però en Maspons no ho va voler perquè volia ser ell tot sol el responsable.

Tota la premsa diària catalana va fer el buit al Dictamen Maspons. I alguns avocats amics que l'havien rebut en deien que semblava mentida que en Maspons s'hagués arriscat a fer-se mal veure ~~del~~ ^{fins} molts col·legiats que el criticarien de mala manera. En Lluís Massot, que havia estat el meu avocat defensor davant dels dos Consells de Guerra, en va dir que no era lícit d'haver embarcat en les nostres coses a un home tan pacífic com era el senyor Maspons, perquè així que el Dictamen arribaria a mans del govern de Madrid el podrien processar per incitació a la rebel·lió.

Jó li vaig contestar, optimista:

- Avui fos i demà festa! I ara en feu pensar en la conveniència de fer arribar un exemplar en català i un en francès a cadascun dels que formen el govern provisional de la República espanyola, encara que són en majoria els que no entendran ni el català ni el francès.

I tal com esperava, en Maspons no s'hi va oposar. I a Madrid no es van atrevir a processar a un Membre d'Honor de la seva Acadèmia de jurisprudència i legislació.

Què deia el Dictamen Maspons? El podríem resumir de la manera següent:

Començarem per copiar, íntegrament, els dos primers capítols:

I

«El dia 14 d'abril de l'any passat (1931) va ésser proclamada la República catalana, i, poques hores després, la República espanyola.

La proclamació de la República catalana va ésser feta amb una finalitat expressa i concreta: retornar a Catalunya la categoria d'Estat.

El manifest de proclamació, signat pel seu President, començava amb aquestes paraules: Interpretant el sentiment i els annals del poble que ens acaba de donar el seu sufragi, proclamo la República catalana com Estat...

La proclamació va ésser realitzada públicament i sense contradicció.

Els organismes de l'Estat espanyol que, en virtut de l'antic règim, funcionaven en territori català, o hi exercien jurisdicció, ajudaren amb eficiència a consolidar-la.

Les forces militars, dependents directament del Govern espanyol, diverses vegades, en dies successius, rateren honors al seu President.

El valor jurídic d'aquests actes dels organismes militars i civils espanyols, és posat de manifest en una de les sentències del Tribunal de més alta autoritat jurídica que hi ha avui a Europa, en el que es refereix al dret públic, que és el de Justícia Internacional de La Haia.

La seva sentència de 7 de setembre de 1927, que falla la qüestió promoguda entre França i Turquia, a causa de l'abordatge del "Lotus", és fonamentada, entre altres, en el principi que els Estats queden obligats, tant pels convenis que realitzen amb els altres, com pels actes llurs, conformes als usages acceptés généralement comme consécrant des principes de droit établis en vue de la poursuite des buts communs.

Entre aquests actes, hi entren indiscutiblement els esmentats, alguns dels quals, o sigui, el de retre honors militars, són utilitzats en els costums internacionals precisament per a significar l'acatament d'un Estat a la sobirania d'un altre.»

Tres dies després de la proclamació, l'Estat espanyol va confirmar el reconeixement del català d'una manera directa i expressa.

La confirmació va ésser realitzada mitjançant la vinguda a Barcelona d'una representació del Govern espanyol, per a convenir amb el català diferents extrems de mútua conveniència.

La nota oficial de la conferència celebrada per les dues representacions, del 17 d'abril, o sigui, del mateix dia en què tingué lloc, posa de manifest les matèries que foren objecte de conveni i la naturalesa jurídica dels acords.

Les matèries objecte de conveni foren els diferents punts segons els quals ha de quedar articulat el fet revolucionari català en el nou règim.

El fet revolucionari és la proclamació de la República catalana com Estat, i el nou règim és el derivat de la caiguda de la monarquia que mantenia a Espanya i a Catalunya en un règim uniestatista.

El sentit dels mots quedar articulat, és explícit a la mateixa nota amb aquestes paraules: Els tres ministres del Govern provisional de la República han confirmat de la manera més completa i absoluta, la seguretat del compliment del pacte de Sant Sebastià.

L'articulació, doncs, fou feta segons un pacte convingut, o sigui, en termes pacionats.

No existeix cap document, o text oficial, que consigni el contingut d'aquest pacte, però tots els que el convingueren, i entre ells hi ha precisament els tres ministres espanyols assistents a la conferència, estan d'acord en què reconeix el dret de Catalunya a formular un Estatut que fixi les normes de la seva futura relació amb l'Estat espanyol; i la mateixa nota ho confirma, quan segueix dient: i ha estat reconegut per tots els reunits, la conveniència d'avancar l'elaboració de l'Estatut de Catalunya.

Reconeixer el dret de formular un Estatut de relació amb un Estat, equival a re-

coneixer personalitat per a formular-lo a aquell a favor del qual' és el reconeixement. En conseqüència, les matèries pròpies de la reunió, varen ésser la coordinació, emprant les paraules del text, l'articulació de les futures relacions de la personalitat catalana amb l'Estat espanyol.

Són matèries que impliquen, per tant, el reconeixement de la personalitat que resulta del fet revolucionari al·ludit, o sigui, de l'Estat català.

El portu involucrat, per la raó elemental que ningú, ni, per tant, l'Estat espanyol, pot convenir una articulació amb si mateix.

El propi text de la nota consigna el reconeixement en un altre paràgraf, quan diu: Ha estat també unanime per tots els reunits, el reconeixement de la unitat i eficàcia revolucionària dels actes realitzats fins ara a Catalunya.

Aquests actes realitzats fins ara a Catalunya, eren la proclamació de la República catalana com Estat, i els que, actuant com Estat, havien realitzat els membres del ~~seu~~ govern des del moment de ~~proclamació~~ proclamar-los fins aquella data.

Posa en evidència la deliberada voluntat de reconèixer-lo, dels representants espanyols, al seu dret indiscutible a negar-se a fer-ho, i al que ningú els ho pogué impedir.

El reconeixement, doncs, fou lliure i, per tant, deliberat, i amb l'eficàcia jurídica que derivava dels actes d'aquesta naturalesa.

La nota el confirma encara d'una manera més explícita. Comença fent constar que l'entrevista ha estat entre els ministres del Govern provisional de la República i els membres del Consell de Govern de la República, a Catalunya, de la que, públicament, tres dies abans, havia estat proclamada com Estat; és a dir, entre els representants de dues personalitats posades en l'únic peu en què es pot realitzar un conveni, que és el de previ reconeixement de facultats, és a dir, de personalitat de l'altra, per a realitzar-lo.

Si els representants espanyols no haguessin reconegut en els catalans, els d'un Estat, la reunió no hauria existit perquè jurídicament hauria estat impossible, i no hauria tingut objectiu.

El govern d'un Estat, en aquest cas l'Espanyol, no ha de haver a convenir la seva estructuració interna amb un organisme subordinat seu. No sols no hi ha d'apar, sinó que jurídicament no té la facultat d'apar-hi, perquè no té el dret d'abandonar els que són inherents al govern de l'Estat.

La tasca d'estructurar un Estat té òrgans propis, la jurisdicció dels quals no es pot suprir; són els dels seus poders legislatiu i executiu; mai, en cap cas ni supòsit, els representants d'un organisme subordinat i sense sobirania.

A un organisme d'aquesta categoria, l'Estat li ordena o se l'imposa, no hi va a tractar; i això és el que hauria correspost, i el que evidentment hauria fet el Govern espanyol, si no hagués tingut plena consciència, i deliberada voluntat de reconèixer, que Catalunya ja no era una part del territori de l'Estat espanyol subjecte a ell com tots els seus territoris.²⁰

Amb tot això sembla que n'hi hauria prou perquè als nostres diputats es comportessin com s'havien de comportar de cara a Madrid i també s'hi comportessin el President Macià i el seu govern o consell. Però, no. Encara hi ha més arguments a favor dels drets de Catalunya enfront de l'Estat espanyol i dels deures dels nostres governants i representants en defensa dels drets adquirits amb la proclamació de la República Catalana encara que després se'n digués Generalitat de Catalunya.

Francesc Maspons, continua dient:

"La nota oficiala dóna compte del caràcter paccionat dels acords en termes concrets. Fa constar, de manera expressa, que una de les parts, precisament l'Espanyola, anà a entrevistar-se amb el Govern de la República a Catalunya, precisament per a donar oficialitat a una prometença anterior. El seu paràgraf abans transcrit, diu: que han confirmat de la manera més absoluta la seguretat del compliment del pacte de Sant Sebastià. Si una de les parts assisteix a la reunió per a prometre que cumplirà un pacte, els acords que hi foren presos són paccionats.

Un altre paràgraf ho acaba de confirmar, perquè distingueix entre el conjunt dels acords adoptats, i un en el qual no existí pacte, ni intervenció de les dues parts, sinó d'una sola.

307

Es precisament un acord en el qual si la representació espanyola no hagués reconegut l'Estat català, hi hauria tingut intervenció exclusiva, perquè hauria estat de la seva exclusiva jurisdicció; en canvi, va ésser pres en presència seva, per la representació catalana solament, perquè l'haver reconegut l'Estat català l'impedia que hi intervingués.

Es l'acord que es refereix al canvi de nom de República catalana en Generalitat.

Aquest paràgraf diu: Per la seva part, el Consell de Govern que ha vingut actuant fins aquest moment a Catalunya, ha resolt actuar, en endavant, amb el nom de gloriosa tradició, de Govern de la Generalitat.

Segons el dret públic, canviar el nom d'un Estat és funció propia d'ell, en la qual els altres no hi tenen facultat i, per tant, no hi poden intervenir.

Fa tres anys va ésser a Europa un canvi d'aquesta naturalesa, que ho comprova de manera remarcable, per les circumstàncies especials en que havia estat reconegut el substitut.

El Tractat de Saint Germain-en-Laye, és entre les Potències Aliades i l'Estat des Serbes, Croates et Slovens, nom que aquest Estat es va donar a si mateix, i havia anat usant com a propi, en els documents de regim interior, i de relació exterior. En data posterior, l'any 1929, aquest Estat va promulgar una llei dient que, en endavant, s'anomenaria Estat de Iugoslàvia; ni la Societat de Nacions, ni cap de les potències signataries del Tractat, es va cercar en el dret d'intervenir en el canvi, i, des d'aleshores, totes l'empren, i han deixat de banda l'antic.

Per contra, un organisme subaltern, sense sobirania, no pot donar-se nom, ni canviar-se'l. Així, per exemple, una Diputació provincial o altre qualsevol. Per aquesta causa, en mancomunar-se les Diputacions catalanes, no pogueren donar-se a si mateixes el nom de Mancomunitat, perquè la Mancomunitat no era un Estat; fou necessari que el Govern d'Espanya l'autoritzés en un R.D. que és el de 26 de març de 1914.

Amb aquesta reunió, doncs, els representants de l'Estat espanyol, varen reconeixer l'Estat català i hi tractaren amb aquest caràcter.

Ne es pot posar en dubte l'eficacia jurídica del reconeixement, perque, en realitzar-le, el Govern provisional de la República espanyola assumia tots els poders de l'Estat.

Tampoc no es pot dubtar del valor jurídic de la nota oficial, perque la publicació d'acords estatals mitjançant notes d'aquesta mena, entra en els usages acceptés internacionalment per a manifestar la voluntat dels Estats. En tant és així, que el ja esmentat Tribunal de Justícia Internacional, classifica aquestes notes entre els documents utilitzats per a concretar la part relativa al fet de les seves sentències i dictamens.

Els capítols restants - del III al VIII - contenen una quantitat tan important d'affirmacions jurídiques de pes que acaben d'arrodonir els arguments de Maspons i Anglasell, ⁱ que val la pena de fer-ne una tria per a reforçar la tesi que Francesc Macia i els diputats de Catalunya tenien plenes facultats per a rebutjar les imposicions dels republicans i socialistes espanyols del govern provisional d'Espanya. I ja hem vist que, des d'Alcalá Zamora per avall, els governants d'aquell moment a Madrid, estaven disposats a transigir amb Catalunya. I encara que no fos així, els diputats catalans havien de respectar la voluntat catalana perque tal com diu el nostre gran jurista Maspons, per damunt de la voluntat e de les conveniencies dels diputats hi ha la voluntat soberana del poble català. Així ho manava l'art. 2 de l'Estatut de Núria quan ^{deia}: "El poder de Catalunya emana del poble i el representa la Generalitat". Pero la seva representació no pot ser ~~negada~~ anul·lar que té el deure de la voluntat popular sinó ~~pot~~ defensar-la i, si s'escau, consultar novament al país.

Hi ha països dependents i independents:

Que Catalunya no és un Estat vassall ne hi ha necessitat de demostrar-ho. La idea del vassallatge és prou clara perque resulti evident, que ni l'Estat espanyol ni la Generalitat, ni l'actual ni la històrica, han establert cap relació, ni efectuat cap pacte, que pugui donar lloc a supesar que l'Estat català es troba en la

posició avui circumscrita a algunes organitzacions estatals africanes o asiàtiques. Que tampoc no és un Estat protegit, ho ensenya l'exemple dels d'aquesta categoria avui existents. Es, per exemple, un Estat protegit, el que porta el nom de ciutat lliure de Dantzig. L'art. 102 del Tractat de Versalles el posa sota la protecció de la Societat de Nacions, i els següents mostren quines són les característiques de la protecció. El 103 ordena que la Constitució de l'Estat sigui elaborée d'accord avec un Haut Commissaire de la Société des Nations, és a dir, del protector; i el 104 estableix, que la convenció de Dantzig ha de pactar amb Polònia sobre duanes, vies de comunicació, etc., no serà lliure competència de les parts, sinó amb la intervenció de les Potències Aliades, representants del protector.

Ni la Constitució de Catalunya correspon fer-la a l'Estat espanyol, ni els seus representants s'han considerat amb dret d'imposar-li els termes del pacte de convivència o d'unió amb Espanya. Al contrari, el decret del Govern provisional de la República espanyola, de 9 de maig de 1931, els preceptes del qual fijan el règimen provisional de relacions entre la República i la Generalitat, als seus articles 1 i 5 reconeix de competència exclusiva de Catalunya, la formulació i aprovació de l'Estatut que l'ha de fixar per al successor.

No essent, doncs, Catalunya, un Estat vassall, ni un Estat protegit, té la plenitud de facultats que corresponen als que gaudeixen plena independència. La identitat dels dos mots, i la seva igual definició, és expressada repetidament en el text de l'egmentat Avis...

... un Estat no deixa d'ésser sobira pel fet que limitin les seves facultats, obligacions concretes o dependències de fet, sinó pel de que estigui sota l'autoritat legal d'un altre o el que és el mateix, sense que un altre hi tingui a sobre una autoritat legalment constituida. Catalunya no està sota l'autoritat legal de l'Estat espanyol... No existeix cap document que declare la submissió legal del nou Estat català a l'espanyol, ni cap acte que l'estableixi; només podria constituir-la, jurídicament, un acte o document paccionat entre la representació de Ca-

talunya i la de l'Estat espanyol, autoritzades a l'efecte, i, ni aquest document existeix, ni l'acte s'ha produït... Si les facultats de la Generalitat són apropiades des del punt de vista històric, aquesta autoritat no existeix. Catalunya va ésser un Estat amb plena sobirania fins a 1714; i aleshores no en va perdre l'exercici perquè reconegué la seva submissió a una superior autoritat de l'espanyol, sinó per un acte de força unilateral que aquell li va imposar per la violència. El decret de Felip V, anomenat de Nova Planta, que estabilitza, ho declara: diu que ha reduït enteramente Catalunya con mis armas. La submissió forçada del territori d'un Estat per l'exercit d'un altre, és, precisament, l'antíteosi del reconeixement legal de l'autoritat que s'imposa per la violència. En tant és el contrari, que el fet de que la violència s'hagi produït, justifica el dret a emancipar-se de l'Estat invasor, per temps que duri la dominació. Totes les reconstitucions estatals que hi ha hagut a Europa, després de la guerra, tenen aquest fonament; els documents annexos al Tractat de Versalles, referents a Polònia, Txecoslovàquia i els Estats Baltics, invoquen tots aquest precedent com a títol legítim a l'emancipació. Des de 1714 a 1931, Catalunya estigué en una dependència de l'Estat espanyol, semblant a la de Polònia, Bohèmia, Moràvia i els Estats Baltics envers els Imperis centrals, i a la que tenia abans la vella Serbia en relació a Turquia: en una dependance de fait protestada periòdicament, que, pel seu origen, no pot motivar situacions d'autorité légale. Si les facultats de la Generalitat són estudiades a través dels fets i documents produïts des del 14 d'abril, la conclusió és la mateixa, perquè el que demostren és precisament la voluntat de Catalunya d'emancipar-se del regim d'absorció sota el qual la mantenia la monarquia. Tampoc el territori català està sota el Mandat de l'Estat espanyol. Catalunya, doncs, segons el dret públic, no és un Estat dependent, sinó un Estat soberà, que ha declarat la seva voluntat de federar-se amb l'Estat espanyol o articular-s'hi a base d'un pacte... Catalunya, en la seva representació, la Generalitat, és un Estat amb plena sobirania, que pot tenir l'exercici de les seves facultats estatals més o menys limitades, segons el reconeixement que voluntàriament faci o segons les obligacions que voluntàriament contregui...

... Catalunya és un Estat, sigui separat, federat o unit, s'ha d'entendre que pel sol fet d'ésser-ho, té totes les facultats inherents a un Estat i, conseqüentment, el seu lliure exercici, en quant no se'l limiti amb convencions o obligacions lliurement acceptades. No obstant, en el cas present de l'Estat català, per excepció, hi ha un document oficial i un altre oficial que les fixen, encara que no les enumерin concretament. L'oficial és la ja esmentada nota del 17 d'abril, que fa constar que, en endavant, la representació catalana es denominara amb el nom de glòria tradició de "Govern de la Generalitat de Catalunya". Aquesta declaració es refereix expressament al Govern que Catalunya es va donar mentre es pogué governar a si mateixa; la qual cosa vol dir que no expressa un nom nou, sense antecedents, sinó ben al contrari, d'un contingut real i definit, que és el de la Generalitat anterior a 1714, quan tenia i exercia totes les facultats que pertoquen a un Estat. Es un nom que el Govern de la República catalana va adoptar en presència dels ministres espanyols i ni aleshores va fer, ni ha fet després, cap manifestació de la qual es pugui desprendre que distingia entre les facultats de la Generalitat anterior a 1714 i l'actual, o que considerava aquesta de naturalesa diferent d'aquella, ni l'Estat espanyol tampoc. El document oficial, és el decret del President del Govern provisional de la República espanyola i del seu ministre de la Governació, de 21 d'abril, en el qual dicten normes per al funcionament de les Diputacions provincials espanyoles. Al territori català n'hi havia quatre, i era necessari que s'hi referís, per la raó elemental de que el decret les havia d'excloure de la seva regulació. Per aquesta causa conté un article que es refereix a Catalunya i diu: Restaurada la Generalidad al proclamarse la República en Cataluña, etc. El verb restaurar no equival al de crear, sinó al de reconstruir una cosa abans existent. El Diccionari de l'Acadèmia espanyola de la llengua el defineix dient que és: renovar o volver a poner una cosa en aquel estado o estimación que antes tenía. I l'entitat restaurada era un Estat amb totes les facultats que integren la sobirania. Aquest decret demostra la plenitud de facultats, per altra raó. Quan un Estat constitueix un organisme nou subalterne

o subjecte a la seva sobirania, la primera cosa que fa és especificar les seves facultats o, almenys, fixar les normes generals amb les quals hauran d'ésser concretades. Es de necessitat que ho faci, perque d'altra manera crearia una ficció e un element anarquic. Per aquest motiu, quan es va tractar de constituir la Mancomunitat de Catalunya, que era un organisme subaltern de l'Estat espanyol, i sense sobirania, el Govern d'Espanya va promulgar previament un decret, de 18 de desembre de 1913, que delimitava les seves facultats possibles, dient que no podia ésser-n'hi autoritzada cap sense que previament fossin especificades i el Govern les hagués examinat per a estar seguro de que no hay nada que ni directa ni indirectamente contradiga la legalidad constitucional y administrativa...

Des del moment de la proclamació de la República catalana, les disposicions espanyoles són actes unilaterals d'un Estat que no és el català, i mai el dret ha admés que els actes unilaterals d'un obliguin a l'altre per la sola raó que aquest els realitzi. Cap Estat ho ha tolerat mai...; tampoc ho ha tolerat la Generalitat. ... la no vigència prevé encara d'una altra causa, i és que la Generalitat i el Govern espanyol han convingut, per mutual acord, és a dir, per pacte, una aplicació interina. Aquesta aplicació és la regulada pels decrets coordinats. Des del moment en que existeix un acord en virtut del qual els dos Governos convenen una aplicació circumstancial de les lleis espanyoles a Catalunya, aquestes lleis, o disposicions, jurídicament no n'hi poden tenir d'altre. Sols poden ésser aplicades en els termes convinguts per mitjà dels decrets...

... Encara, doncs, que els homes que encarnen la Generalitat, per deixadesa, mala intel·ligència, interes polític, o altres causes, s'haguessin avingut a que fossin considerades vigents a Catalunya lleis espanyoles que segons els decrets no ho resultessin, no per això hi serien aplicables més que d'una manera interina, i per un terme prefixat, perque no tenen facultats, per imposar una aplicació diferent

E conseqüència, les lleis i, en general, disposicions espanyoles tenen avui, a Catalunya, una aplicació merament interina, en els termes dels decrets, fins al moment de tenir vigència jurídica l'Estatut. Aleshores tindran les que resultin de l'Estatut.

Durant aquest període d'interinitat, les Corts constituents espanyoles han promulgat una Constitució amb intervenció de Diputats del territori català, elegits segons les lleis espanyoles, que hi han col.laborat i l'han votada. Aquest fet no desvirtua res del que queda dit, ni demostra que aquesta Constitució tingui altra vigència a Catalunya que l'aplicació interina, i de terme prefixat de les altres lleis espanyoles. No val la pena d'entretenir-se a demostrar que pel fet de tractar-se precisament d'una Constitució, l'aplicació pot ésser diferent, perquè si aquesta circumstància pot influir en la vigència, és en sentit contrari. La Constitució és la llei fonamental d'un territori, la que serveix de base i punt de partida de totes les seves altres, i que fixa les normes per a estructurar tots els seus poders, organismes i serveis; la seva finalitat cabdal és regular, en el més alt sentit de la paraula, la vida interior del país, i la regulació de la vida interior de Catalunya és funció exclusiva del Govern català, és a dir, de la Generalitat... Si, doncs, la regulació de la vida interior de Catalunya correspon al poble català, és absurd suposar que la regula una Constitució que no és obra de la sobirania catalana, sinó de l'espanyola. La sobirania catalana és la que el Govern espanyol va exigir que votés l'Estatut per a considerar-la expressió de la voluntat de Catalunya; és a dir, la que segons el seu decret de 9 de maig, es va haver d'expressar en el referéndum de Catalunya; és la dels ciutadans del territori català i solament d'aquest territori i aquesta sobirania no ha sancionat la Constitució. La raó bàsica, no obstant, de que no pugui estar vigent a Catalunya, més que en els termes que derivin de l'Estatut, no és encara aquesta, sinó la comuna a totes les disposicions emanades dels òrgans de l'Estat espanyol i que l'esmentada Constitució és una d'elles. Que el fet d'haver-la votat diputats elegits pel territori català per a les Corts Constituents espanyoles, no li dóna vigència, ho demostra la necessitat de la seva intervenció... Fins a la pèrdua de les colonies, els Diputats per Cuba votaven lleis que no havien d'ésser vigents a Cuba, i abans, i després, els diputats per les Balears n'hi han votat d'altres que no ho podien ésser en el seu territori, per impedir-ho el seu règim econòmic especial... La circumstància,

376

dances, de que diputats del territori català, elegits segons la llei espanyola, hagin votat la Constitució i altres lleis i acords espanyols, no vol dir que estiguin vigents a Catalunya...

... si l'Estatut no és acceptat per les Corts Constituents espanyoles o és en forma distinta de la que va vetar el referèndum de Catalunya, ni tan sols aquests articles de la Constitució hi regiran. No hi poden estar vigents, perque un Estat no té jurisdicció en territori d'altre, més que en virtut d'alguna regla de dret internacional consuetudinari, que n'autoritzi la vigència, o en virtut d'un conveni. De regla internacional vonsuetudinaria aplicable al cas, no n'hi ha cap, i, en canvi, n'existeixen una sèrie que estatueixen el contrari; exemple, les esmentades en els paràgrafs anteriors; de conveni tampoc no n'existiria cap, perque l'únic projectat, l'Estatut, hauria estat rebutjat per les Corts espanyoles o acceptat per elles en forma que, amb relació a Catalunya, jurídicament equival a un rebuig. Si dites Corts accepten l'Estatut modificant el text aprovat pel plebiscit, Catalunya es trobarà en el mateix cas de l'home que proposa un conveni i la part a la qual fa la proposta no li accepta; és a dir, deslligada del compromís de l'oferta. En aquest cas, si el Govern espanyol el vol aplicar, hi haurà de fer contra l'accord de la voluntat catalana, manifestada en el plebiscit, i, per tant, imposant una aplicació antijurídica. Es a dir, retornant al règim monàrquic d'imposicions unilaterals. Jurídicament, tant és un acte unilateral de violència la imposició d'una llei per la força de les armes, com per l'accord de les Corts d'un altre Estat que disposa de mitjans coercitius per a imposar-lo. En el suposat que es produexi l'eventualitat de que l'Estat espanyol l'accepti modificant el text votat pel plebiscit, la Generalitat, a causa, precisament, de l'existència del plebiscit, no té facultats per a acceptar les modificacions. Perque en tingüés, hauria estat necessari que el poble, en votar, li hagués votat conjuntament, una autorització per a fer-ho; i és evident que aquesta autorització no existeix; ni va ser sol·licitada, ni atorgada... La Generalitat es veura, doncs, forçada a convocar-ne un de nou, igual a l'anterior, que digui si s'avé o no a les modificacions; i si la Generalitat creu que les circum-

tancies no l'aconseguem o en resum, per les causes que fossin, en prescindís i apliqués l'Estatut modificat, l'aplicació, fins i tot fent-la a través de la seva acceptació expressa, no lligaria les Corts constituents catalanes. No les lligaria per una raó elemental que expressa de manera ben clara l'article segon del mateix Estatut quan diu: El poder de Catalunya emana del poble i el representa la Generalitat. Els acords del representant, no obliguen al representat quan aquest ha manifestat de manera fefaent que vol el contrari del que el representant accepta. Si la sobirania catalana resideix en el poble català, i aquest, amb el plebiscit, ha volgut un Estatut, el seu representant, la Generalitat, no té facultats per a imposar-n'hi un altre, i si ho fa, les Constituents catalanes són lliures de ratificar el que la Generalitat hagi acceptat o de rebutjar-lo... L'estat de coses a Catalunya, retornara exactament al que tinguerem el 14 d'abril; el poble català podra lliurement acceptar tota la Constitució espanyola, i, si vol, tots els acords lleis i disposicions espanyoles o no acceptar-los totalment o parcialment; i, encara que accidi acceptar-los sense reserva ni esmena, continuara mantenint integrament la seva sobirania... En resum, doncs, si l'Estatut és acceptat per l'Estat espanyol en tota la seva integritat, Catalunya està obligada a aplicar aquells articles de la Constitució espanyola que siguin compatibles amb els de l'Estatut, en la seva redacció actual, i no en altra, i en sentit favorable a la seva llibertat. La resta dels articles, les lleis complementaries i, en general, les disposicions espanyoles de qualsevulla mena que siguin, ni en aquest cas, ni en el de que l'Estatut sigui acceptat, però no com el va aprovar el plebiscit català, no hi estarán vigents, mentre expressament no els hi declarin els òrgans de Govern de Catalunya dintre de la seva competència, és a dir, en primer lloc, un plebiscit ~~o~~ unes Corts constituents catalanes, i després, ~~exprimarriuixenqüestiuix~~ uns acords del Govern de la Generalitat aplicant el del plebiscit o el de les Corts .

* * *

Al cap de més de 40 anys i tornant a llegir aquestes afirmacions jurídiques sobre els problemes nacionalitaris, basades en les normes internacionals d'aquell temps, veiem confirmades les consequències que va tenir per al nostre poble la manca de consciència nacional de molts dels nostres polítics i posa en evidència la mala feina que van fer els "assessors" que va tenir el President de la II República Catalana en uns moments decisius per a la nostra causa.

Que hauria passat si Francesc Macia hagués llegit amb atenció el Dictamen Maspons, hagués cridat a l'autor i li hagués demanat consell per tal de resistir per tots els mitjans les imposicions dels espanyols ?

Que hauria passat si L'Avi, acceptant les tesis jurídiques de Francesc Maspons i Anglaseu en moments com aquells, quan a Madrid temien els seus dubtes sobre la conveniència de jugar fort contra els catalans, s'hagués decidit a resistir i a portar el problema de les nostres relacions amb Espanya davant dels organismes internacionals europeus en el nostre gran jurista tenia un prestigi ben guanyat i comptava amb un bon nombre de juristes que ja coneixien el problema català ?

Si més no, hauríem tingut l'avinentesa de replantejar la nostra causa davant del món lliure tot posant en evidència als republicans i socialistes espanyols.

I potser hauríem evitat que, el 6 d'octubre de 1934, el President Companys hagués de proclamar l'Estat Català pràcticament de retornar a la situació que hi havia a Catalunya el 14 d'abril de 1931.

L'ideigament anarquista de l'Alt Ebre

La Federació Anarquista Ibèrica (FAI) va néixer a València l'any 1927 per acord d'un grup d'anarquistes entre els quals hi havia bastants catalans. El tractava de formar una organització clandestina i ultrarevolucionària enfront dels sindicalistes que aleshores exercien els càrrecs principals de la Confederació Nacional del Treball d'Espanya, la principal força de la qual era a Catalunya i al País Valencià. La nova organització subversiva tenia el propòsit de precipitar els esdeveniments revolucionaris que es preveien com a molt pròxims i en el impossible a conquerir els als càrrecs de la CNT derrotant els sindicalistes que fins aleshores havien dirigit l'organització confederal. Al cap d'un any es pot dir que la FAI ja estava en marxa i comptava amb l'adhesió d'alguns grups anarquistes andalusos, un nombre molt de portuguesos i uns quants simpatitzants exiliats d'Espanya i Portugal que hi havia a l'Amèrica Llatina i a França, el nucli principal dels quals es troava a la Repùblica Argentina.

No es coneixen els acords presos en la reunió o conferència de València ni els propòsits immediats de la FAI. Tampoc es coneix en detall l'organització interna dels seus grups d'acció. No sabem del cert quins eren els elements més destacats de la novella organització subversiva però tot fa suposar que eren Buenaventura Durruti, Francisco Ascaso, J. García Oliver, J. Jover i Frederica Montseny.

La intensa activitat dels homes de la FAI durant el període 1929-1931 va culminar amb la conquesta del secretariat de la CNT després de la proclamació de la República. Va ser al congrés celebrat el mes de juny de 1931 per a reorganitzar

27

els sindicats anarcosindicalistes on per la voluntat de la majoria dels delegats que representaven a 511 organitzacions obreres, amb un total de més de 800 000 afiliats, la FAI va poder disposar d'una força igual o superior a la que tenia en aquells moments la UGT d'Espanya, controlada pels socialistes i pionys.

No es troba enlloc el programa revolucionari - suposant que tingueren un programa -, dels homes de la FAI però era evident que es proposaven la implantació immediata del comunisme llibertari amb les armes a la mà, si podien mobilitzar aquella gran massa de treballadors comunistes.

Així que va caure la Dictadura van esclatar una sèrie de vagues d'arie i ció revolucionària. Els moments eren propícies per a fer una campanya demagògica entre la classe obrera que havia estat sotmesa a la voluntat militarista dels governs dictatorials formats sota el patronatge d'Alfons XIII.

El nou règim republicà es troava enfront d'una greu crisi econòmica com a conseqüència de la desastrosa política financer practicada per la Dictadura, a partir de l'any 1925. Una crisi que havia anat agreujant-se durant els anys 1928 i 1929 fent augmentar d'una manera desorbitada el canvi atòber de la inflació a tot el territori de l'Estat espanyol i, especialment, a Catalunya.

La segona República espanyola només tenia tres mesos i cinc dies quan enverinat més els conflictes socials. Les relacions, gens amistoses, que hi havia entre la Catalunya de Moixà i l'Espanya d'Alcalà Zurbano, fins i tot després del 17 d'abril, quan sembla que ja s'havia liquidat el moviment independentista a l'avi, feia més difícil la solució dels problemes socials plantejats a cada nostra. La hipocrisia política d'Alcalà Zurbano, i infreqüent-se d'haver-ho o d'ignorar componedor, i el descarrat afany centralista i anticatalà dels Amur, Aznar, Prieto i Largo Caballero, negant-se a que la Generalitat solucionés per si sola els problemes socials que sorgien a Catalunya en aquells moments, va coincidir amb la malifeta d'Indalecio Prieto qui, en funcions de ministre d'Hisenda, va provocar la suspensió de pagaments del Banc de Catalunya (juliol de 1931) fent fracassar totes les gestions fetes a Madrid per Pere Coromines, com a secretari

del consell d'administració d'aquell banc català que es veu que els feia molt nosa, amb tot i que havia intervingut en la creació d'una sèrie d'empreses financeres espanyoles com eren el Banc Exterior d'Espanya i el Banc de Crédit Local a més a més de fer possible la creació de grans empreses com la Caja de Pensiones i altres de particulars espanyoles o controlades per l'Estat.

El recurs que es va presentar al Consell Superior Bancari espanyol va ser rebutjat sense cap mena de consideració i el Banc d'Espanya es va negar a ajuntar al banc en un vingut a menys. Però el ministre d'Economia, Lluís Nicolau Díaz-
Wer, no va dimitir del govern provisional de la república.

Com a conseqüència d'aquest daltabaix bancari i de la intensificació de les reivindicacions obreres, la burgesia de casa nostra es va dedicar a l'evació dels capitals per por del que podia passar o, potser, per tal de precipitar la caiguda del nou règim i el fracàs de l'acord i de la nova Generalitat.

Mentrestant, les Corts Constituents espanyoles havien començat a funcionar i el dia 8 de juliol la Comissió Jurídica Assemblea que presidia Angel Ossorio i Gálvez li liurava al Govern d'Alcalá Zamora el projecte de Constitució espanyola. L'obertura oficial d'aquelles Corts es feia, precisament, el dia 14, com si volgués sinéixer amb una etiqueta revolucionària. El dia 28 el govern provisional va dimitir perquè les Corts n'electressin un altre amb tots els arrets. I Alcalá Zamora aplicava que la presència ~~maxima~~ dels dos ministres catalans - Nicolau i Domingo - havia permès de facilitar les relacions entre els dos governs de fet - l'espanyol i el català -. Durant el discurs de don Niceto, angel Zambrano, diputat i cenetista, el va interrompre acusant-lo com a president del govern provisional d'haver assassinat pel carrer als obrers de la CNT; Eustasio Berrioero, afegint, va acusar al govern de traïció al règim federal convingut i que a Sevilla s'havia aplicat la llei de fugues amb motiu de la suposada revolució social catalana que havia proclamat l'Estat lliure de tot andalusia. I com que la reacció següent va ser feta pel general Sanjurjo, obeint ordres de Manuel Izquierdo i d'acord amb tot el